ISSN 1814–4357

Дачникам садівникам городникам

Щомісячний виробничо-практичний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№ 1 (277) Січень 2012

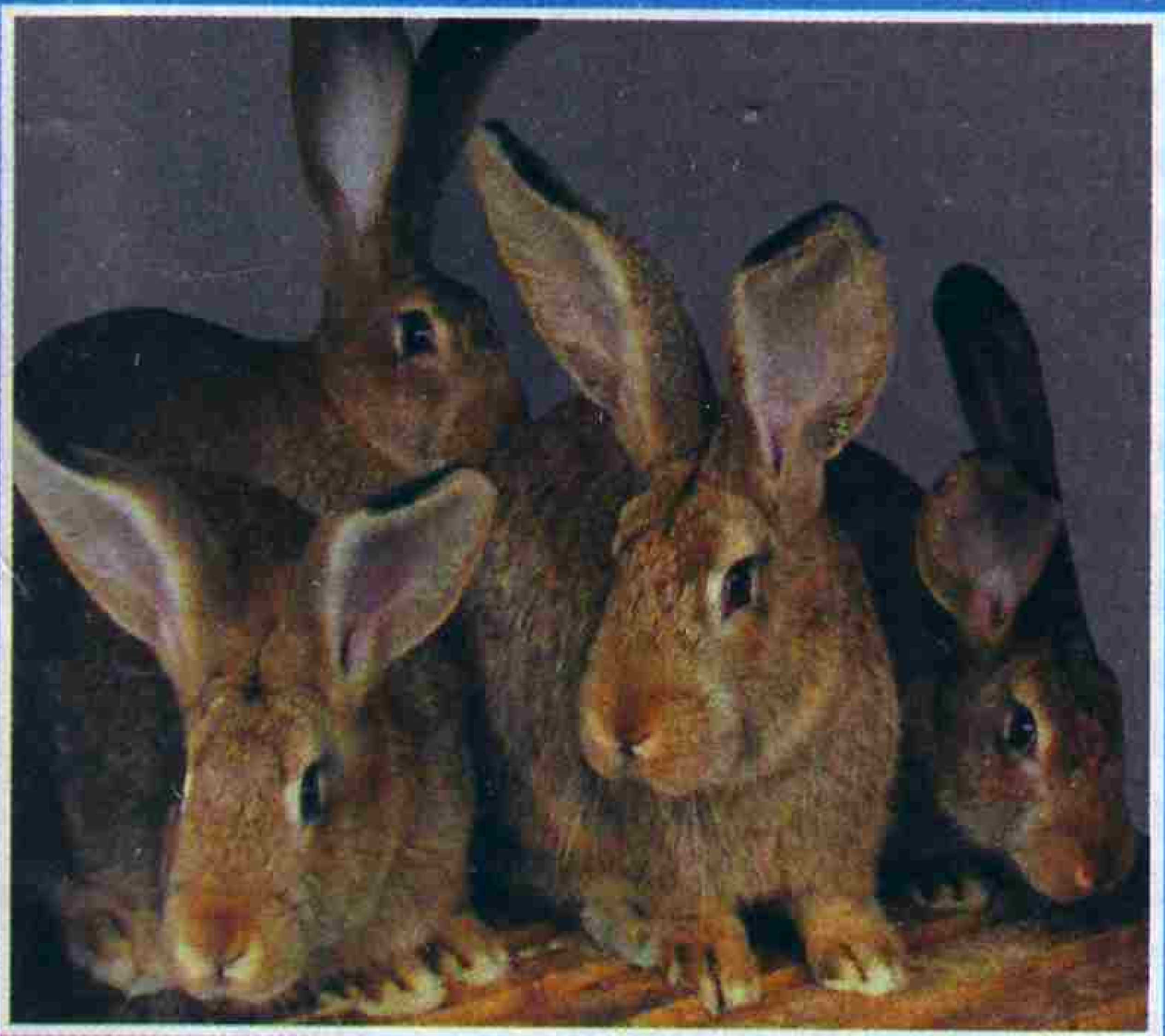
З Новим роком!
З Різдвом Христовим!

Розсада в касетах

Стрептокарпуси

Утримання і годівля кролів

Дім·сад·город

ISSN 1814–4357

№1 (277) 2012 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3690 від 30.01.2010 р.

РОЗСАДА У КАСЕТАХ

Після 22 грудня, тобто після сонцевороту, ніч зменшується, день збільшується. Як тільки сонце достатньо зігріє землю, покладена в неї насінина проклюнеться до життя і поступово укоріниться. На тоненькій стеблиночці виростуть і піднімуться листочки в світлий повітряний простір. А поки що людина може дуже допомогти насінині, виростивши з неї розсаду. Сподіваємося, що насіння овочів ви вже придбали.

Куди ж найдоцільніше висівати насіння для вирощування розсади? Можна це робити так, як колись наші бабусі. Пристосовували якийсь ящик, горщик, старе відро чи каструлю, заповнювали їх землею. Краще всього, щоб ця земля була листяна. Її заготовляли з перепрілого листя дерев, крім того, яке містить багато дубильних речовин (з дуба, каштана, акації, верби).

Готували також перегнійну землю, тобто ту, що утворилася з тваринного гною чи пташиного посліду. Добре, якщо до суміші для розсади додавали торф. Щоправда, як правило, торф містить шкідливі кислоти. А це вимагає, аби до ґрунтів із домішкою торфу підсипати негашене вапно.

Готову ґрунтосуміш, в яку висівають насіння на розсаду, досвідчені городники пропарюють щонайменше 15 хвилин. Завдяки цьому знищуються збудники хвороб та шкідників. Слід зазначити, що досвідчені овочівники завжди готували ґрунтосуміш завчасно, причому нерідко протягом трьох–чотирьох років.

Отож, розсаду можна виростити традиційно, як і торік, позаторік, як півстоліття тому, і мати з неї непоганий врожай на своїй невеликій ділянці землі. Але можна й інакше, як це роблять, наприклад у Фінляндії, Франції чи в Німеччині, використовуючи сучасну технологію. Як це здійснюється, розповість професіонал цієї справи С.О. Донцов в інтерв'ю нашому кореспонденту.

Кор. Чим відрізняється існуюча в нас традиційна технологія вирощування розсади від передових світових зразків?

Д. Нова так звана касетна технологія, винайдена японською фірмою "Сумімото" ще в 1966 році. Ліцензію на виробництво касет придбала фінська фірма "Ляннен", яка розробила спеціальні машини для автоматизації практично всіх етапів цього процесу. Фінни першими в Європі почали вирощувати розсаду в касетах, спочатку тільки капусти, а потім й інших овочевих та квіткових культур.

Кор. А які переваги вирощування розсади за цією технологією, наприклад, розсади тієї ж капусти?

Д. Продуктивний і економічний спосіб вирощування розсади овочів, у тому числі й капусти в касетах, отримав визнання практично в усьому світі. Тим часом багато українських фермерів досі вирощують розсаду капусти по-старому, в посадкових ящиках, горщиках, старих відрах, інших випадкових місткостях, хоч касетний спосіб найефективніший. І це підтверджується дослідженнями та практикою.

Рослини в касетах для розсади – найпрогресивніший спосіб, дуже популярний, особливо з-поміж великих тепличних господарств, він продовжує завойовувати нові позиції в сільському господарстві. Дослідження довели, що розсада у горщиках відрізняється від касетної прискореним ростом і більшою кількістю листочків. Однак таке бурхливе зростання небажане, тому що під час вибирання розсади коріння сильно ушкоджується, а це знижує приживлюваність рослин у відкритому ґрунті. У розсади в касетах вся коренева система формується в жорсткому осередку і під час вибирання повністю зберігається.

Оцінка касетної розсади залежно від розмірів вічок при вирощуванні ранньої білоголової й цвітної капусти до 45–50 днів (оптимальний строк для касетного пособу) свідчить на користь вічок розміром 5х5х5 см.

Спеціалісти з вирощування розсади в касетах ретельно вивчили різні способи залежно від розміру вічок у касеті. Виявилося, що за касетного способу вирощування розсади вихід продукції з одиниці площі в 1,5 (для цвітної капусти) і в 2,7 – (для білоголової капусти) разів вищий порівняно з горщечковою продукцією. Крім того, касетна розсада в 2–2,5 раза менше уражується чорною ніжкою і краще приживлюється в полі.

Кор. Які ж основні переваги касетного способу?

Д. Коротко можна сформулювати так:

- можливість багаторазового використання касет;

◆ однакові умови росту для всіх рослин;

◆ коренева система не пошкоджується під час пересаджування розсади;

◆ зручно відокремлювати кореневу систему окремих рослин;

◆ економія насіння й субстрату, а також зменшення транспортних витрат, і, відповідно, зниження собівартості продукції;

◆ економія місця в теплиці (густота висіву рослин від 200 до 2000 на 1 квадратному метрі);

◆ зменшення трудомісткості виробництва;

◆ економія енергії;

◆ простота дезінфекції після кожного циклу обробки;

◆ перед сівбою касети з вічками можна за необхідності розділити на блоки потрібного розміру;

◆ перед висаджуванням розсади у відкритий ґрунт окремі вічка також легко відокремлюються одне від одного;

◆ вирощування розсади в касетах відбувається без пікірування, отже, коренева система не травмується;

◆ вирощена касетним способом розсада менше схильна до хвороб, немає бур'янів;

◆ розсада рівномірна, тому що у всіх вічках живлення і полив однакові;

Порівняно з традиційним вирощуванням у розсадних ящиках і горщиках у 10 разів зменшується витрата торфу, в 3–4 рази збільшується щільність посадки, на 25% підвищується врожайність, поліпшується товарний вигляд.

Кор. Які особливості висіву насіння та догляду під час його проростання?

Д. Ґрунт засипають у вічка за кілька днів (як мінімум, за 2 дні до сівби), поливають і прогрівають. Він має розташовуватися нижче місця з'єднання вічок касети, інакше корені можуть проростати з одного вічка в інше.

У невеликих господарствах касети можна наповнити і засіяти вручну або з використанням простої, так званої ручної сівалки. Великим господарствам доступне укомплектоване обладнання для автоматичного знезараження, приготування та наповнення субстрату, посіву й накриття посівів. У вічка касети висівають по 1 насінині, потім обов'язково мульчують ґрунт вермікулітом, щоб зберегти вологість і оптимальну температуру в касетах. Після висіву ефективно помістити касети на 2 дні в камеру пророщування, де підтримується температура 20°C і вологість вище 90% (за механізованого способу вирощування).

До появи перших сходів (зазвичай, перші дві доби) підтримують температуру 18–20°C і вологість більше 90%. Забезпечують постійну високу вологість, не допускаючи анінайменшого пересихання ґрунту.

Під час появи сходів (у стадії активного проростання насіння) денну температуру знижують до 15–20°C, нічну – до 10–15°C. Поливають рівномірно (щодня в сонячні дні, 2 рази у травні), уникаючи перезволоження через ризик появи чорної ніжки. Коли з'явиться 2-й справжній листочок, проводять підживлення в рекомендованих дозах 2 рази на тиждень. Щоправда, можна поєднувати підживлення з поливом.

За 2 тижні до висаджування (хороша розсада повинна мати 4–6 справжніх листочків) рослини загартовують. Для цього теплиці провітрюють, створюючи в них умови,

наближені до зовнішніх. За низьких температур вентиляцію обмежують. В разі необхідності використовують фунгіциди. За 2 дні до висаджування рослини обробляють інсектицидами.

Кор. Я так зрозумів, що вирощувати капусту в касетах – вигідніше?

Вирощування розсади в касетах особливо ефективне для ранніх овочів, в тому числі й білоголової капусти. Використовуючи касетну технологію, можна отримувати першу товарну продукцію овочів на початку – в середині червня. Це приблизно ті ж терміни, що й за традиційного способу.

Але у способу вирощування розсади в касетах вічками 5х5х5 см є переваги перед традиційним способом (з пікіруванням розсади з ящиків у горщики), і полягають вони в наступному:

◆ Більше (у 2,7 раза) одержують розсади з одиниці площі. З урахуванням того, що капуста в касети висівається в лютому–березні, це істотно знижує витрати на електроенергію та теплопостачання в розрахунку на одиницю готової продукції, що позитивно відображається на її собівартості.

◆ У можливості механізації всіх процесів вирощування розсади та зменшенні кількості працівників, що також має призвести до зниження собівартості розсади і всього врожаю капусти.

◆ У більш стислий термін отримують розсаду, оскільки виключається процес пікірування, а відтак знижуються витрати на електроенергію та теплопостачання. Одержують розсаду на 5 і більше днів раніше.

◆ Знижуються в 10 разів витрати субстрату. Отже, відповідно економляться кошти.

◆ Підвищується врожайність на 25% завдяки кращій приживлюваності розсади та меншій схильності її до захворювань.

Отже, вирощування розсади в касетах має багато переваг. Особливо це стосується спеціалізованих господарств, адже можна механізувати процес вирощування розсади у касетах. Нижча й вартість, порівняно з вирощуванням у торф'яних горщиках.

Кор. До речі, чи є змога сьогодні придбати касети для вирощування розсади?

Д. З цього року ці касети вже можна придбати в більшості спеціалізованих торговельних установ, наприклад, у мережі будівельно-господарських гіпермаркетів "Епіцентр", "Нова Лінія", "Метро" та в супермаркетах "Ашан", "АТБ". Замовити касети можна також за поштовими каталогами "Інтерфлора", "Сонце-Сад". Детальнішу інформацію можна одержати на сайті www.dim-sad-gorod.com.

Серйозно займаюся городництвом більше тридцяти років, стільки ж друкуюся в газетах і журналах з сільськогосподарської тематики. Поглиблено вивчаючи й аналізуючи багато статей, вивів маленьку закономірність: наші добрі й чуйні люди прекрасної країни Україна, з найбільшим запасом чорнозему у світі, часто справедливо й не дуже звинувачують природу. У тому, що не одержали очікуваного врожаю помідорів, перцю, баклажанів та інших культур, завжди винувата то холодна зима, то спекотне літо, то дощова погода, то посуха, то знову фітофтороз (про який давно вже настав час забути!). Одним словом, завжди перекладаємо провину на природу, знімаючи із себе відповідальність.

Що ж це таке – наша ментальність?

А, може, нам варто більше заглибитися в себе і, не сподіваючись на чиюсь допомогу, чесно визнати, що в цьому є й наша провина. І перестати обурюватися тим, що банани, привезені із-за рубежу, дешевші від помідорів, вирощених на рідній матінці-землі. І поменше задивлятися на гарні рекламні пакетики – фантики, у яких знаходиться не завжди якісне насіння, та й описані характеристики не відповідають дійсності. На мою думку, краще посадити 8–10 надійних сортів і бути завжди зі свіжими (без ГМО, нітратів та іншої хімії) помідорами на столі, а в льоху – банками з томатним соком та консервацією.

Отож, почнемо з добору гарних сортів! Беручи до уваги подорожчання цін на всі, без винятку, овочі, ми останнім часом робимо ставку на сорти, які може виростити на своїй присадибній ділянці кожен, з мінімальною затратою фізичних сил, і одержати величезне задоволення від врожаю помідорів, перцю, баклажанів, огірків, баштанних та інших рослин.

Почну з помідорів, бо це – улюблений овоч більшості городників. Про агротехніку вирощування розповідати не буду, тому що про це написано багато, у тому числі і мною у попередніх статтях. Опишу лише низькорослі сорти, які виявилися кращими з кращих, хоча визначити їх дуже важко, адже кожний сорт (а їх у мене біля трьохсот) улюблений, у кожний вкладав душу, плекав, з кожним розмовляв, ночей не досипав – поливав..

Побілений вапном – невеликий кущ висотою 25 – 30 см, густо обвішаний зеленими, з ледь помітним нальотом плодами масою до 100 г. Їх на одному кущі майже 200 шт.

Сорт Корольок – таку красу треба побачити: червоні, з жовтими смугами плоди нагадують купол церкви. Сорт середньоранній, м'ясистий, смачний, маса плода 150–200 г. Довго зберігається зірваним, не втрачаючи поживних і смакових якостей. Посухостійкий, плоди не схильні до розтріскування. Прекрасний товарний вигляд, універсальні, добре транспортуються на тривалі відстані. Сорт дає високий, стабільний урожай.

Сорт Любка – кущ потужний, штамбовий, плоди червоні, пласкі, масою 250 г. Сорт середньоранній, посухостійкий, транспортабельний, урожайний.

Левине серце – суперранній сорт. Плоди пласко-округлі, масою 300 г, якість їх чудова. Найкращий для ринку. Урожай – незвичайний!

Місячне сяйво – гостро-солодкий смак, тонка шкірочка, яскраві, жовтогарячі плоди масою до 100 г, Плодоношення розтягнуте. Сорт стійкий до спеки. Ідеальний для консервування.

Малиновий захід – ультраранній сорт американської селекції з рожевими, круглими плодами масою 250 г, вони щільні, солодкі, транспортабельні. Урожайний сорт, що встигає "втікти" від фітофторозу.

Морська зірка – російської селекції. Середньоранній екзотичний сорт. Плоди ребристі, схожі на зірку – навдивовижу гарні, червоні, масою 200 г, смачні, надурожайні.

Нежданна – сорт російської селекції. Плоди великі (250 г), жовті, ними обліплений увесь потужний, розкидистий кущ, що й листя не видно – така рясното й краса надзвичайна. Плоди дуже м'ясисті, солодкі, містять багато бета-каротину (провітаміну А), а тому лікувальні. Сорт призначений для відкритого ґрунту й теплиць.

Кульбаба – сорт російської селекції. Ультраранній, плас-

Рум'яні

Нежданна

ко-округлий, червоний, з безліччю плодів масою до 200 г. Призначений для дитячого й дієтичного харчування.

Прине – французької селекції. Ці помідори прижилися на українській землі, начебто б вони тут і створені. На кущі ціла гора стограмових, червоних, циліндричної форми, з носиком плодів! Вони ультраранні, м'ясисті, універсальні.

Рум'яні – ці помідори американської селекції перевершили всі очікування – великі, масою 500 г, м'які плоди глибокого, насиченого, рожевого кольору. Мають солодкий ніжний смак, м'ясисту структуру і чудовий аромат. Плоди добре зав'язуються у спеку й у холод, стійкі до розтріскування. Ідеально підходять для салатів та нарізування. З них виходить дивовижний томатний сік. Вони й голодного нагодують, і гурмана потішать.

Санька-прометей – новий сорт російської селекції, який не залишить байдужим до нього нікого. Вам набридне збирати урожай! Напевно, якщо посадити 50 кущів цих помідорів, то вистачить на всю родину на цілий рік.

Відоме прислів'я: "Старий друг краще нових двох" виявилося до речі й у минулому сезоні. Всіма кольорами веселки сяяли на грядці і дали чудовий урожай перевірені часом сорти: Алтаєчка, Баварія, Барон Солемахер, Гармонія, Улюбленець, Олігарх, Рання любов, Кібіц, Солестійкий, Пролісок, Персей, Північне сяйво, Перлина Заполяр'я, Джомберг, Марат, Гаврош, Сабрина...

Не можу не згадати й своїх улюблених високорослих помідорів, які починають плодоносити з червня і до самих заморозків. Найкращих відгуків заслуговує новий сорт, який надіслав мені родич із Братська. Цей сорт має назву Василина. Він дуже здивував і урожайністю, й красою плодів, і їхньою масою – 450 г. У нього м'ясиста м'якоть, солодкий смак. Сорт холодостійкий, призначений для теплиць і відкритого ґрунту.

Поталанило мені дістати сорт італійської селекції – ***Золото Італії***. Це неперевершена краса! Великі, яскраво-жовтогарячі плоди-сливки масою 250 г поблискують на сонечку, начебто золотом посипаний весь кущ! Солодкий смак – це справжній хіт для гурманів та шеф-кухарів. З нього можна приготувати пікантні соуси і пасту.

Зимик – і знову російська селекція. Неймовірний спалах багатого смаку, плоди солодкі й соковиті, з малою кількістю насіння. Дуже продуктивний, холодостійкий сорт. Плоди масою до 300 г, сливки червоного кольору. Це мій улюблений супер-томат.

Квіточка – грушоподібні, рожеві, масою до 250 г плоди висять гронами по 7 – 9 штук. І цих плодів – стіна! Вони не розтріскуються, довго зберігаються зірваними, дають урожай за будь-яких погодних умов. Відмінний смак, сорт формує високий урожай на бідних ґрунтах.

Лотарингська красуня – треба тільки бачити таку красу! Кілограмові, гофровані, червоні плоди так і просяться на стіл, щоб ними помилувалися. Справжні фаворити по красі й смаку та врожайності.

Лотарингська красуня

Малиновий делікатес – пласко-округлі, рожеві, кілограмові, солодкі, щільні, однорідні плоди. Мають м'ясисту структуру, високий рівень цукру й високу здатність зав'язувати багато плодів у холодне літо.

Фартовий – сибірської селекції, ранньостиглий, плоди вирівняні, округлі, глянцево-червоні, цукристі й смачні. Сорт вирощують у відкритому та захищеному ґрунті, він прекрасно пристосований для плівкових теплиць в умовах Сибіру. Плоди масою до 250 г з відмінними смаковими якостями. В наших умовах він почав дозрівати першим. Урожайність дуже висока. Найкращий сорт для садівників, що займаються реалізацією томатів власного виробництва.

Японське сонце – великі, масою 300 г, видовжені, насичено-рожеві плоди, з багатим смаком, товстостінні, з гладкою текстурою. Високий, сталий врожай. Плоди добре зав'язуються за будь-яких погодних умов.

Хочеться ще назвати кілька сортів помідорів, без яких важко обійтися, тому що вони дають багатий урожай: Мікро Том, Кремова ковбаса. Рожевий Блюссер, Достаток, Коктейль, Блауверк, Кебі, Доктор Уолтер, Довга сигара. Римський смугастий... Всіх не перелічити, адже їх у мене близько трьохсот.

І головне: я свідомо після кожного сорту писав, що всі вони стійкі до фітофторозу, макроспоріозу та інших поширених хвороб, пройшли випробування в екстремальних умовах, перевірені на різних ґрунтах, а тому придатні для вирощування в усіх регіонах країни.

Мої давні надійні друзі, які одержували від мене насіння, це прекрасно знають багато років, про що вони пишуть у листах, яких я одержую сотнями. Безкоштовно надішлю насіння чудового сорту – Рум'яні. Тільки невелике прохання: будь ласка, не забудьте покласти конверт зі зворотною адресою.

Давайте вчитися разом з улюбленим журналом "Дім, сад, город", трудитися грамотно, й усе в нас вийде. Нехай буде наша й ваша праця не даремною. А врожай завжди багатим!

Олександр Іванович Кріпак,
вчений агроном,
с. Мишурин Ріг, Верхньодніпровський р-н,
Дніпропетровська обл., 51610

Місячне сяйво

Золото Італії

БАКЛАЖАНИ – смачні й врожайні

У моїй колекції всі баклажани різного кольору, і всі вони урожайніші, ніж поширений сорт Алмаз, та й достигають значно раніше.

В Україні баклажани культивують як однорічну рослину, проте на батьківщині (в Індії) він багаторічний. Спочатку баклажан росте повільно, але потім досить швидко. Вегетаційний період у цієї рослини тривалий, у найбільш скоростиглих сортів від сходів до початку технічної стиглості минає 85–100 днів, а до фізіологічної – 130. У пізньостиглих сортів баклажанів технічна стиглість настає через 130–150 днів, а фізіологічна – через 160–180 днів. У наших широтах це найтеплолюбніша культура: мінімальна температура проростання насіння – 13°С, а оптимальна – 20–25°. Сходи за такої температури з'являються на 8–12-ий день, це якщо у вас немає піраміди. Найкраща температура для росту і розвитку рослини – 20–30°С. За температури 15°С баклажани перестають рости, а вже при 13°С поступово жовкнуть і гинуть. Заморозків вони взагалі не витримують. Особливо чутливі до понижених температур молоді сіянці.

Баклажани вибагливі до вологи, в разі її нестачі рослини припиняють ріст, їхні бутони, квітки, молоді зав'язі опадають, а плоди, не досягнувши нормальних розмірів, деформуються. Поливати баклажани слід рясно, бо нестача вологи призводить до зниження врожайності, а плоди стають гіркіші й деформуються.

Всім відомо, що баклажани – улюблена рослина для колорадського жука. А їх на моїй ділянці багато, бо з трьох боків моєї дачі господарі садять картоплю. Було таке. Висаджую на вузьку грядку 20 сіянців баклажана. Не встиг ще й половину посадити, а колорадський жук – тут як тут. То як же можна вберегти цю культуру

від ненажери, коли на дачі буваєш раз на тиждень, у суботу? Тому багато хто відмовляється садити баклажани. Пам'ятаю, колись робив і я ковпаки з капронової сітки. Та все це не те. Проблема вирішилася лише тоді, коли почали продавати нетканий матеріал для захисту від приморозків – спанбонд "Пегас агро". Тоді відпали всі проблеми, пов'язані з колорадським жуком. Адже грядочки у мене невеликі. Під баклажанами маю в одному місці 3 грядки, довжиною по 5,40 м, на кожній висаджую по 17 рослин. Розміщені вузькі грядки на відстані 1 м одна від одної. Це дає змогу в одному місці одразу вирощувати три сорти.

Баклажани – самозапильна рослина, бо має дуже важкий пилок, щоправда, невеликий процент перехресного запилення бджолами та джмелями має місце. Але це не впливає на врожай. Як я вже зазначав, неткані матеріали створені для захисту рослин від похолодань, комах і роси. Вони дають змогу одержати екологічно чисту продукцію без отрутохімікатів. Найкраще для цього підходить плівка П-17 (щільність 17 г на 1 кв. м). Фактично це безкаркасна теплиця, тому що сама рослина слугує каркасом і по мірі росту рослини піднімають плівку. Тільки її краї треба ретельно присипати землею, бо жук і через найменшу дірочку пролізе. Плівка пропускає повітря, а воду – лише в один бік. Світло проходить вільно. Під плівкою створюється чудовий мікроклімат для рослини, завдяки цьому на 30–40 % збільшується врожай і плоди достигають на 15–20 днів раніше.

Я вирощую баклажани на вузьких грядках за технологією доктора Д. Міттлайдера. Грядки закриваю плівкою зразу ж після висаджування розсади, а знімаю восени, після закінчення вегетації. Піднімаю плівку лише по суботах, коли вношу добриво –Суміш 2 та поливаю.

Наведені нижче сорти баклажанів мають високу врожайність, підвищений вміст кислоти у плодах, товсті стінки м'якушу, красиве забарвлення плодів.

Пасхальне яйце

Городники часто приймають цього красеня за гібрид між помідором та баклажаном. Тільки це не вірно, бо згадані рослини генетично дуже далекі і між собою ніколи не схрещуються. У цього сорту дуже красиві, округло-плескаті, червоні та оранжеві плоди. Недозрілі плоди мають оранжевий колір, а зрілі – червоний. Вони розміром із середнє яблуко, а по меридіану – зелені смуги, ось і виходить щось подібне до розмальованого пасхального яйця.

Незважаючи на те, що плоди у Пасхального яйця невеликі, але за сумарним врожаєм вони не тільки не поступаються сорту Алмаз, а й перевершують його.

Починаючи з 5–6-го листочка, у пазусі кожного наступного листка виростає пагін продовження першого порядку і гроно з п'ятьма квітками. Цей пагін росте, а коли на ньому виросте четвертий листочок, то з його

пазухи знову виростає пагін продовження другого порядку, у якого гроно теж має 5 квіток, і знову у цього пагона після четвертого листка виростає третій пагін продовження, у якого гроно теж має 5 квіток, і так увесь сезон. Практично все літо матимете стиглі червоні плоди.

Коли сорт Пасхальне яйце ріс на дачі, його не дуже й було видно. Потім надумав посадити його на балконі. Заповнив два відра землею і посадив по сіянцю. А коли кущі розрослися, це була така краса, що жодний перехожий не проходив повз мого балкона без уваги.

Пам'ятайте: лише цей сорт дає свіжі плоди аж до заморозків.

Лелека

Селекціонери з Італії із напівкультурного баклажана вивели декоративні сорти для горщечкової культури. Вибрали рослину з красивими листками і білими яйцеподібними плодами. Внаслідок їхніх зусиль замість гірких неїстівних плодів одержали плоди за формою такі ж самі, але їстівні. У Лелеки кущ надзвичайно красивий. Вишукане, злегка опушене листя відливає сріблом. Квітки фіалкові, великі, плоди за розміром і забарвленням нагадують яйце, щоправда, трохи більше від курячого. М'якуш білий, приємного смаку. За повного дозрівання білі плоди жовтіють, м'якуш стає жорстким і для їжі непридатним. Тому сміливо зривайте білі баклажани, хоча вони й маленькі, але сорт здатний зав'язувати більше 20 плодів.

Довгий фіолетовий

Середньостиглий сорт, від сходів до початку технічної стиглості минає 120–125 днів. Кущ зімкнутий, прямостоячий, висотою до 1,2 м. Стебла й гілки зелені, з коричневою пігментацією. Плоди циліндричної форми, довжиною 15–18 см, діаметром 5 см. Здається, що на кущі висить повно ковбас: ті, що над землею, лише трохи зігнуті, а ті, що торкаються землі, зігнуті добряче. Маса плоду – 250 г. М'якуш щільний, зеленувато-білий. Забарвлення плоду у технічній стиглості темно-фіолетове, з червоним відтінком, блискуче, у біологічній – буро-жовте. М'якуш білий, з кремуватим відтінком, а шкірка блідо-зелена.

Пулавський зелений

Середньостиглий сорт. Від сходів до технічної стиглості потрібно 110–115 днів. Забарвлення плоду у технічній стиглості зелене, у біологічній – салатове. Плоди грушоподібної форми, довжиною 14–17 см, діаметр у середині плоду – 8 см. Насіння зав'язується мало, воно знаходиться всередині плоду. М'якуш білий, з легким зеленуватим відтінком, щільний, без гіркоти. Стебло округле, прямостояче, розкидисте. Листя виямчасте, розміщене почергово на стеблі, світло-зеленого кольору. На рослині формується до 12 плодів. Найбільші з них можуть важити 800 г, вони не мають різкого запаху й пасльонового присмаку.

Іспанський

Плоди циліндричної форми, довжиною 14–16 см, діаметром 6–8 см. Середня маса плоду – 500 г. Забарвлення плодів у технічній стиглості темно-фіолетове – у біологічній буре. М'якуш середньої щільності, без

гіркоти. Стебло округле, прямостояче, зеленого кольору, висотою 1 м. Листя велике, з почерговим розміщенням, цільнокрає, інтенсивно-золотавого забарвлення. Квітки поодинокі, фіолетового кольору, пилок важкий, переноситься вітром не далі одного метра. Ось тому баклажан сам себе запилює. Насіння знаходиться в середній частині плоду, воно дрібне, плескате, сіро-жовтого кольору, зберігає схожість до 5 років. Сорт середньостиглий, від сходів до початку технічної стиглості потрібно 110–115 днів, а біологічної 140–155 днів. На рослині формується до 15 плодів.

Геліос

На мою думку, це найсмачніший сорт. Плоди дуже красиві, великі, круглі, темно-сині, насіння мало. Немає різкого пасльонового запаху й гіркого присмаку. Сорт ранньостиглий, від сходів до першого збирання стиглих плодів потрібно лише 89 днів, а до повної стиглості – 110 днів. Цей сорт виведений на Донецькій дослідній станції.

Чорний красень

Цей сорт часто вирощують у Західній Європі, бо він скоростиглий і має підвищену холодостійкість, що дає можливість вирощувати його на півночі України. Це дійсно красень, уявіть собі могутній кущ висотою 1,5 м, на якому без опори висять 5–6 баклажанів, з яких найменший важить 250 г, а найбільший – 1,5 кг. Одного такого велетня досить, щоб нагодувати всю родину білим, ніжним, смачним м'якушем.

Алмаз

Сорт середньостиглий, від сходів до збирання перших плодів технічної стиглості потрібно 119–130 днів, а до біологічної 149–160 днів. Дає ранні дружні врожаї.

Кущ напіврозлогий, середньорослий, заввишки 45–60 см. Плоди циліндричної форми, у фазі технічної стиглості чорно-фіолетові, блискучі, торкаються землі. Середня маса плоду на зрошенні 142–147 г, а на суходолі – 79 г. Смакові якості добрі. Сорт високоврожайний. Насіння баклажанів у мене зберігається в піраміді, тому мої сорти на 50% дають більший врожай, стійкіші до несприятливих умов, швидше ростуть і нічим не хворіють.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Портулак городній: дикий і овочевий

Портулак городній (Portulaca oleraceae L.) – однорічна рослина родини Портулакові (Portulacaceae). Батьківщиною є його західна частина Індії. Рослина поширена в Середній і Південній Європі, Малій Азії, Ірані, Монголії, Китаї, Японії, Австралії. На території колишнього СРСР у дикому вигляді росте у південних регіонах Європейської частини, на Кавказі й у Середній Азії. У культурі портулак городній розповсюджений у країнах Західної Європи й на Близькому Сході. Як овочева рослина відомий давно, його використовували у стародавні часи в Китаї, Єгипті, Греції, Римі. У середні віки араби називали цю рослину "благословенним овочем". Овочеві форми портулаку схильні до здичавіння.

Ботанічна характеристика та біологічні особливості

Портулак городній (дикий і форми овочевого типу) утворює сланкі або напівпідняті, сильно розгалужені, з дуже м'ясистими соковитими листками стебла. Висота рослини – 10–50 см. Листки товсті, сидячі, цілокраї, видовжені або овальні, з невеликими прилистками, нижні розміщені по черзі, верхні – супротивні. Коренева система добре розгалужена, глибоко проникає у ґрунт. Квітки дрібні, до 1,5 см у діаметрі, двостатеві, жовті, з 3–5 оберненояйцеподібними пелюстками, розміщені пучками в розвилках стебел або на їхніх верхівках. Після завершення цвітіння вони стають слизистими.

Плід портулаку – багатонасінна, яйцеподібна або видовжена коробочка, під час дозрівання насіння вона добре відкривається. Насіння дуже дрібне, чорне або темно-сіре. Маса 1000 насінин 0, 3–0,5 г. Дикорослі рослини формують до 40 тисяч насінин, максимальна здатність однієї рослини давати насіння за оптимальних умов росту може сягати 3 мільйонів насінин. В овочевих форм насінна продуктивність дещо нижча. Схожість у ґрунті насіння зберігає до 10 років, а окремі насінини – до 40. Дикорослі рослини можуть дати за вегетаційний період кілька насінних поколінь, овочеві форми – до двох. Свіже насіння сходить добре.

Портулак городній відноситься до теплолюбних рослин. Незначні заморозки можуть ушкодити сходи, молоді стебла й листки. Цій рослині потрібна достатня кількість світла. Цвіте у травні–червні, плодоносить у липні–серпні.

Цвітіння портулаку дикого

Використання

В якості овочевої рослини вживають як овочеві форми портулаку городнього, так і дикорослі рослини, які звичайно вважаються злісним бур'яном і тому спеціально їх не розводять. У їжу використовують молоді листки, рідше – квітки. Сирими їх додають у салати, вживають у вареному вигляді в супах, пюре, соусах, приправляють ними м'ясні, рибні й овочеві страви. Свіжі листки мають слабкий запах, на смак терпкі, приємні, злегка кислуваті, освіжаючі. Вони здатні вгамовувати спрагу, сприяють посиленню апетиту. Після цвітіння листки грубішають, стають гострішими на смак.

Листя й молоді пагони можна консервувати, маринувати, солити. Портулак настоюють на вині для одержання вітамінного напою. Сировина дикорослого портулаку поступається культурним сортам овочевого типу за продуктивністю, соковитістю листків, але має сильніше виражені лікувальні властивості.

Портулак городній містить понад 92% води, 2,2 % азотистих речовин, 0,4 % жирів, 2,7 % безазотистих екстрактивних речовин, 1 % клітковини, 1,6 % попелу, в якому містяться корисні органічні сполуки. Більшу частину азотистих речовин становлять білки (до 25% сухої речовини); вони легко засвоюються організмом людини. Є у рослині й мікроелементи (кальцій, магній, натрій, калій, цинк, мідь, нікель, залізо та ін.), вітаміни (С, Е, РР, каротин), флавоноїди, алкалоїди, слизові, смолисті та інші речовини. Кількість вітаміну С у портулаку городньому становить до 300 мг%. У насінні міститься жирна олія й крохмаль.

Як і інші салатні та шпинатові рослини, портулак городній довго не зберігається, оскільки легко випаровує вологу і в'яне за високої температури та низької вологості повітря. При цьому вміст вітаміну С різко знижується. Таким чином, продукцію необхідно зберігати за температури близько 0°С і відносної вологості повітря 95–97 %. За таких умов період зберігання свіжої продукції можна продовжити до 7–10 днів.

Лікувальні властивості

В Австралії портулак застосовують як протицинготний засіб. У китайській медицині рослину використовують як сечогінний і протизапальний засіб при захворюваннях нирок, печінки, при артритах, дизентерії, паралічах інфекційного походження, а також як протиотруту від укусів отруйних комах. Подрібнені листки прикладають до місць укусів бджіл, джмелів, ос, що сприяє зменшенню пухлин і запалення. Листки й стебла використовують у лікуванні очних хвороб, а також як антигельмінтний засіб. Застосування портулаку допомагає при метеоризмі, неспокійному сні.

Вживання відварів і соку з портулаку в поєднанні з дієтою полегшує перебіг хвороби у хворих цукровим діабетом легкої й середньої важкості: рослина здатна

знижувати рівень цукру в крові, активізувати інсуліно- і глікогеноутворення, сприяє швидкій нормалізації рівня цукру в крові після навантаження глюкозою.

Настоянку портулаку готують так: одну столову ложку свіжої сировини заливають склянкою окропу, настоюють дві години, проціджують і приймають одну–дві столові ложки три–чотири рази на день.

Примочки з розтертого насіння рекомендуються для лікування лускатого лишаю. Насіння в комплексі з іншими лікарськими рослинами також застосовують як жарознижувальний засіб. Рослина протипоказана за гіпертонічної хвороби. Перед вживанням портулаку для лікувальних потреб необхідно проконсультуватися з лікарем.

Особливості агротехніки вирощування овочевих форм

Ділянки для вирощування овочевих форм портулаку городнього обирають вирівняні, достатньо зволожені, родючі, сонячні, захищені від холодних вітрів, з реакцією ґрунту, близькою до нейтральної. Кращими попередниками є ранні зернові, картопля й овочеві культури, під які вносили органічні добрива.

Портулак овочевий

Основний обробіток ґрунту починають з осені, відразу після збирання попередника. Проводять лущення або дискування, чим забезпечується загортання пожнивних залишків, підрізання вегетуючих бур'янів, провокування до проростання насіння бур'янистих рослин. Через 2–3 тижні, залежно від погодних умов і ступеня появи сходів бур'янів, проводиться оранка на глибину орного шару. За необхідності (масова поява бур'янистих рослин) здійснюють культивацію зябу.

Рано навесні вживають заходів щодо затримання вологи шляхом боронування у два сліди й культивації з одночасним боронуванням. Це дає змогу розпушити поверхневий шар ґрунту до дрібногрудкуватого стану на глибину 8–10 см, створити умови для одночасного проростання бур'янів з поверхневого шару з метою їхнього знищення передпосівною культивацією, знищити сходи зимуючих і ранніх злісних видів бур'янистих рослин, створити оптимальні умови для якісного проведення сівби – рівномірного розміщення й загортання насіння.

Безпосередньо перед висівом проводять передпосівний обробіток ґрунту комплексними ґрунтообробними агрегатами, що дає змогу забезпечити оптимальні умови для сівби й проростання насіння: розпушити, вирівняти та ущільнити ґрунт.

Сівбу у відкритий ґрунт у Чернігівській області проводять у другій–третій декадах квітня, коли ґрунт прогріється до 12–15°С. Ширина міжрядь на товарних посівах становить 45 см, на насінницьких – 45–70 см. Глибина загортання насіння 0,5–1,0 см; норма висіву 0,3–0,5 кг/га. Під час сівби насіння змішують з баластом для рівномірного висіву. Посіви в разі необхідності прикотковують легкими котками, в результаті чого вирівнюється поверхня ґрунту, забезпечується контакт насіння із ґрунтом, а сходи з'являються дружні й рівномірні (через 10–15 днів). З метою забезпечення конвеєрного надходження зелені насіння висівають у кілька строків з інтервалом 10–15 днів.

Догляд за посівами полягає у розпушуванні ґрунту в міжряддях (три–чотири рази до змикання рядків: після дощів і поливів, щоб уникнути утворення кірки, з масовою появою бур'янів, після підживлень) фрезерними або просапними культиваторами, знищенні бур'янів у рядках (два ручних прополювання, перше з одночасним формуванням густоти стояння, залишаючи рослини в товарних посівах через 8–10 см і 15–20 см – у насінницьких). Загущення посівів призводить до зниження якості товарної продукції, рослини не повною мірою проявляють властиві сорту морфологічні ознаки.

До збирання зелені портулаку приступають через місяць після появи масових сходів, збирають до цвітіння. Зрізані рослини відростають, залежно від погодних умов можна одержати до трьох зрізувань за сезон.

На насінницьких ділянках проводять два–три видові, сортові й фітопатологічні прочищення за загальноприйнятими правилами. Прочищення виконують на всіх фазах розвитку рослин: до й у період цвітіння, в міру виявлення домішок і хворих рослин. Під час прочищень видаляють рослини, які відрізняються від характеристики основного сорту типом будови куща, формою листкової пластинки й інших морфологічних ознак. Поблизу посівів культурних сортів овочевого типу видаляють дикорослий портулак.

Збирання портулаку городнього на насіння проводять роздільним способом. Рослини скошують, коли достигне насіння і перші коробочки почнуть розкриватися. Дозарюють протягом 7–10 днів у полі (для мінімалізації опадання насіння і засмічення ділянки рослини укладають на мішковину, агроволокно та ін. матеріали), або звозять на токовище, під навіси, у добре провітрювані (вентильовані) приміщення. Масу постійно перевертають, струшуючи насіння на щільну мішковину, і не допускають її запліснявіння, оскільки насінні рослини досить соковиті. Після дозарювання масу обмолочують і очищають насіння від домішок та бур'янів. На всіх етапах збирання, дозарювання, сушіння й очищення не допускають самозігрівання купи й насіння.

О.В. Позняк,
ОС "Маяк" ІОБ НААН України,
Чернігівська обл.
Фото автора.

Мезембриантемум – квітково-шпинатний екзот

Мезембриантемум (Mesembryanthemum cristalinum L.) – трав'яниста рослина родини Аізових. У природі трапляється у Південно-Східній Африці, в Середземномор'ї, на Канарських островах. В Україні рослина поки що поширена мало, але в останні роки, з насиченням ринку імпортованим насіннєвим матеріалом, інтерес до неї зростає. Насамперед – як до декоративного красивоквітуючого однорічника. Проте, вирощуючи мезембриантемум, можна розширити асортимент шпинатових овочів. Подібно до шпинату, молоді листки й пагони використовують у їжу. В овочівництві рослина відома під назвою "кришталева травичка" (український варіант – "кришталева трава", "льодяник").

Кришталевим мезембриантемум називають за те, що його листки суцільно вкриті залозками (пухирцями), наповненими соком, схожими на блискаючі крижинки, кришталики кришталю. Рослина компактна, висотою 10–13 см, має численні сланкі, з густими гілочками, м'ясистими, покритими блискучими волосками стебла довжиною до 30 і більше сантиметрів. Листки соковиті, широкояйцеподібні або лопатоподібні.

Квітки пазушні, досить великі, діаметром до 8 см. Цвітіння рясне. Мезембриантемум у квітникарстві використовується подібно до портулаку декоративного: в якості бордюрного, "килимового" покриття, його вирощують на балконах, на кам'янистих гірках. Часто рослину називають "полуденною квіткою", тому що її квітки розкриваються ближче до полудня в сонячну погоду, а до вечора закриваються.

У їжу вживають свіжі соковиті листки й молоді пагони в сирому або вареному вигляді аналогічно шпинату. Вони мають приємний, трохи кислувато-солоний смак, до якого необхідно звикнути. Подрібнені листки мезембриантемуму можна використовувати замість мила.

Вирощують цю рослину на сонячних ділянках. Вона віддає перевагу легким, малопоживним ґрунтам, витримує засолення. Мезембриантемум кришталевий досить витривалий до умов зростання. В умовах Чернігівської області у 2008 р. молоді рослини без будь-яких ознак ушкодження витримували заморозки до -3°С (рослини були вкриті інеєм). В умовах перезволоження у загущених посівах спостерігається запліснявіння й загнивання соковитих листків.

Особливості вирощування. Ділянки для вирощування мезембриантемуму кришталевого обирають вирівняні, сонячні, захищені від холодних вітрів. Кращими попередниками є ранні зернові, картопля та овочеві культури, під які вносили органічні добрива. Безпосередньо під мезембриантемум добрива не вносять.

Основний обробіток ґрунту починають з осені, відразу після збирання попередника. Проводять лущення або дискування, чим забезпечується загортання у ґрунт післяжнивних залишків, підрізування вегетуючих бур'янів, провокування до проростання насіння бур'янистих рослин. Через 2–3 тижні, залежно від погодних умов й активності появи сходів бур'янів, здійснюють оранку на глибину орного шару. За необхідності (масова поява бур'янистих рослин) роблять культивацію зябу.

Рано навесні вживають заходів щодо затримання вологи шляхом боронування у два сліди й культивації з одночасним боронуванням. Це дає змогу розпушити верхній шар ґрунту до дрібногрудкуватого стану на глибину 8–10 см, створити умови для одночасного проростання бур'янів з поверхневого шару з метою їхнього знищення передпосівною культивацією, знищити сходи зимуючих і ранніх злісних видів бур'янистих рослин, створити оптимальні умови для якісного проведення сівби: рівномірного розміщення й загортання насіння.

Безпосередньо перед сівбою здійснюють передпосівний обробіток ґрунту комплексними ґрунтообробними агрегатами, що дає змогу забезпечити оптимальні умови для якісної сівби й проростання насіння: розпушити, вирівняти та ущільнити ґрунт. У відкритий ґрунт висівають у третій декаді квітня – першій декаді травня. Ширина міжрядь на товарних посівах становить 45 см, на насінницьких – 70 см. Глибина загортання насіння 0,5–1 см; норма висіву 0,5–1,0 кг/га (для рівномірнішого висіву насіння змішують із баластом). За необхідності посіви прикотковують легкими котками, в результаті чого вирівнюється поверхня ґрунту, забезпечується контакт насіння із ґрунтом, отож сходи з'являються дружні й рівномірні.

Коли мезембриантемум вирощують розсадним способом, насіння висівають у парники або теплиці у першій–другій декадах квітня, висаджують у відкритий ґрунт у третій декаді травня. При вирощуванні розсади регулярно провітрюють парники й теплиці, стежать за вологістю ґрунту і повітря, не допускають перезволоження, оскільки від надлишку води корені легко загнивають.

Догляд за посівами полягає в розпушуванні ґрунту в міжряддях (три–чотири рази до змикання рядків: після дощів і поливів, щоб уникнути утворення кірки, з масовою появою бур'янів) фрезерними або просапними культиваторами, знищенні бур'янів у рядках (два ручних прополювання, перше з одночасним формуванням густоти стояння, залишаючи рослини на товарних посівах через 5–8 см і 10–15 см – на насінницьких). Вилучені рослини використовують у їжу.

Загущення посівів призводить до зниження якості товарної продукції, рослини не повною мірою проявляють властиві сорту морфолого-біометричні ознаки, а в дощові періоди є причиною загнивання рослин, погіршення якості

товарної продукції й навіть повної загибелі рослин. Особливо небезпечних шкідників і хвороб на культурі за ретельного дотримання всіх агротехнічних заходів не спостерігається.

Перший урожай молодих листків і ніжних пагонів збирають через 3–4 тижні після появи сходів або висаджування розсади. Для стимулювання подальшого росту врожай необхідно збирати регулярно й видаляти всі бутони, що з'являються. Зелень (товарна продукція) може зберігатися у свіжому вигляді кілька днів.

Північні регіони України знаходяться в зоні ризикованого насінництва мезембриантемуму. Насамперед, необхідно вчасно проріджувати рослини, дотримуватися агротехнічних заходів. Насіння збирають вибірково: один–два рази вручну, після чого зібрану масу скошують і дозарюють під навісами на щільній мішковині, щоб уникнути втрати дуже дрібних насінин. Після дозарювання масу обмолочують і очищують насіння від домішок та бур'янів. На всіх етапах збирання, дозарювання, сушіння й очищення не допускають самозігрівання вороху й насіння.

Вітчизняних сортів мезембриантемуму на сьогодні немає. Не дуже давно на українському ринку насіння з'явився сорт овочевого типу Іній (походження – Російська Федерація), а також кілька сортів з далекого зарубіжжя (переважно для декоративних потреб), які можна використовувати і в якості овочевих. Вирощуючи на насінні потреби декілька сортів, необхідно дотримуватися просторової ізоляції.

О.В. Позняк,
ДС "Маяк" ЮБ НААН України,
Чернігівська обл.
Фото автора

Шкідники на картоплі

Дуже розвелися на моєму городі білі товсті борозельники, і ще є якась, сива на колір, чи то гусінь, чи то черв'як. Побачила їх, коли копала картоплю. І ще хочу, щоб ви розповіли на сторінках журналу про пристрій для виготовлення торфоперегнійних горщечків. Моя мати раніше працювала в городній бригаді, я заходила до неї і бачила такий станок.

***О.Г. Фень,** с. Г-Полонка, Волинська обл.*

Борозельників (так ще називають хрущів) простіше всього знищити хімічним препаратом Антихрущ. Спробуйте знайти його у магазинах районного та обласного центрів. З наведених у листі даних важко точно визначити шкідника картоплі. Його слід було б сфотографувати, або хоча б докладніше описати характер пошкодження.

Торфоперегнійні горщечки

Виготовлення горщечків складається з ряду послідовних операцій:

- ***Підготовка первинних компонентів*** (до торфу додають витяжку каліфорнійських черв'яків, коров'як, тирсу, целюлозу тощо). Залежно від компонентів, вони виходять дорожчими (темними, якщо додаєте органіку) або дешевшими (світлими, що аж розсипаються під час поливів рослин, якщо додаєте целюлозу і картон).
- ***Дозування.***
- ***Приготування торфо-деревинної маси*** шляхом подрібнення роторними перемішувачами.
- ***Формування горщечків*** прес-формою.
- ***Сушіння та пакування продукції.***

У промислових масштабах всі ці операції давно роблять не на застарілому пристрої, а на сучасних автоматичних лініях із Данії. Вартість їх досить висока, тож навряд чи доцільно наводити їхній опис, як і малюнок застарілого пристрою, які ще де-не-де іржавіють на місці колишніх колективних господарств. Проте представники малого бізнесу створили станки для домашніх умов. Спробуйте знайти їх у вашій місцевості або через мережу Інтернету.

Чому завмирає розсада перцю?

Вирощую розсаду перцю за всіма правилами: дезінфікую насіння, замочую у витяжці з попелу, саджу вже проклюнуті насінини до ящика (5 см одна від одної). І так роблю вже багато років. А ось що трапилося торік. Розсада росла прекрасно, була велика, розкішна, але потім почала зменшуватися, завмерли верхівки (точки росту). Що я роблю не так? А ще нам дуже дошкуляють личинки хруща. Вони знищили всю мою ділянку суниці.

***Л.П. Мешанін,** м. Тернопіль*

Складно встановити діагноз, не побачивши рослин перцю. Відмирання й зупинка точок росту зазвичай бувають за нестачі бору. Можна підживити їх розчином мікроелементів на мінеральній основі у хелатній формі, провести й позакореневе підживлення. Ще краще – купуйте фірмове насіння відомих гібридів, яке вже оброблене, і його не потрібно дезінфікувати та замочувати в попелі. Якщо таке явище повториться, сфотографуйте рослини й надішліть до редакції. Тоді спеціалісту буде простіше поставити діагноз. Опишіть також, чи трапилося таке лише на точках росту? А на листках і стеблі? Чи дали такі рослини врожай?

Як подолати хруща

Впоратися із хрущем нелегко. Достатньо прогрітися верхньому шару ґрунту, як личинки, що перезимували, піднімаються до коріння. Масовий літ імаго починається ближче до вечора у квітні–травні. В цей час самки починають масово відкладати яйця на глибині 10–30 см. Тому доцільно систематично розпушувати міжряддя. Особливо погано, коли поблизу ділянки є ліс. На деревах чимало дорослих особин. Хрущів з тих дерев, які ростуть на ділянці, можна вранці струшувати, постеливши рядно під кроною, сильно хитаючи його. Краще це робити вранці, поки шкідники у стадії "холодного шоку". Глибока зяблева оранка чи перекопування місць поруч із багаторічними насадженнями на зиму також зменшують їхню кількість у ґрунті.

Перед садінням очищують ґрунт від шкідників сидерати, особливо добре – люпин, якщо його посіяти й заорати. Можна застосувати препарат Антихрущ.

Ю.В. Слєпцов

ДЕКОРАТИВНА КАПУСТА

Як швидко все змінюється в нашому житті, в тому числі й квітковому! Пам'ятаю, як років десять тому на виставці квітів, яка відбувалася у Дніпропетровську, ми зробили композицію з декоративної капусти. Тоді багато відвідувачів виставки з цікавістю підходили до неї, щоб доторкнутися, детальніше розгледіти і розпитати: що це за дивина така?

Сьогодні чимало квітникарів вирощують цю красуню у своєму квітнику. Дивуємося ми тепер тільки новим сортам і гібридам. Сорти, котрі вперше вирощували минулого літа, вразили своєю красою та оригінальністю. Майже кожен дачник, котрий проходив повз нашу ділянку, милувався цією дивовижною красою, декотрі просили сфотогруватися. А яких тільки порівнянь та епітетів не давали цим чудовим рослинам!

Декоративну капусту порівнювали з чарівними фонтанами, пір'ям павичів, трояндами. І, дійсно, рослини сорту **Red Peacock F$_1$** з ажурним яскраво – бузковим або білим листям нагадують екзотичні пальми. На жаль, фото не передає вишуканість малюнку на білому листі, а різноманітні риски й цяточки створюють неповторні візерунки мережива, котре сплела сама чарівниця-природа.

Сорт **White Crane F$_1$** вражає своєю елегантною ошатністю: на міцному стовбурі наприкінці літа один за одним з'являються бокові пагони розкішних, начебто порцелянових троянд, котрі перетворюють рослину у величезний, невимовної краси букет. Сорти **White Xmas F$_1$**, **Red Pegeon F$_1$** заворожують своїм хвилястим гофрованим листям, у них ефектні не тільки окремі листки, але й поєднання форми та кольорів всієї рослини: рожевого і темно-пурпурного, жовтого і зеленого, ніжно-салатового і білого.

Декоративну капусту краще висаджувати групами. Дуже ефектна композиція створюється з різних сортів декоративної капусти. Пік її краси починається в осінні прохолодні дні і ледь морозні ночі. Саме тоді її листки набувають особливої яскравості. Вона успішно витримує невеликі приморозки. Легкий сніжок та паморозь роблять її фантастично красивою.

Вирощувати капусту краще розсадним способом, тому що у неї тривалий вегетаційний період. Насіння висівають у березні в ємкості з шаром землі 10–15 см. Кращий склад суміші – дернова земля разом з перегноєм, непогано додати трохи торфу. Для профілактики грибкових захворювань ґрунтосуміш поливаємо слабким розчином марганцівки. Сходи

з'являються дуже швидко. Пікіруємо рослини в період добре розвинутих сім'ядольних листочків.

Температурний режим звичайний: до появи сходів і в початковий період температуру бажано витримувати +8...+10°С. Потім її підвищують до +15...+20°С. Поливають розсаду рідко, але рясно, систематично провітрюють. Пересаджування у відкритий ґрунт роблять дуже обережно, намагаючись зберегти грудку землі. Якщо рослин не багато, процес можна значно спростити, вирощуючи рослини у торф'яних таблетках "джіффі" .

Під час вирощування капусти необхідно пам'ятати, що рослини добре почуваються і гарно розвиваються на сонячних місцях та легких некислих ґрунтах. Відстань між рослинами залишаємо 50–70 см. Декотрі сорти потребують опори. У спекотне літо на капусту часто нападає хрестоцвіта блішка. Особливо шкодочинна вона для сходів, що тільки-но з'явилися.

Якщо ви буваєте на своїй ділянці тільки у вихідні, то трапляється, що за тиждень вашої відсутності блішки можуть повністю з'їсти крихітні сходи і здається, що капуста навіть не сходила. Але це проблема всіх капуст, а не лише декоративних. Заходи боротьби також загальні: посипають ґрунт і сіянці тютюновим пилом, попелом або обприскують піретроїдними препаратами.

Проти капустяного білана, котрий може з'явитися в середині літа, використовують біопрепарати або збирають шкідників вручну. Це може й не знадобитися, і рослина самостійно впорається з цими проблемами. У спеку частіше влаштовуйте капусті холодний душ, це значно ліпше для неї і гірше для шкідників, ніж просто полив. Профілактикою будь-яких захворювань капусти є своєчасне розпушування ґрунту, особливо після поливів та дощів. Доречним буде і внесення калійних добрив з мікроелементами.

Декоративна капуста невибаглива і добре витримує пересаджування, якщо викопати її з великою вологою грудкою. Робити це краще за дощової похмурої погоди або ж надвечір. Інколи мені доводилося пересаджувати капусту кілька разів за літо, тому що ніяк не вдавалося знайти їй гідне місце. На початку літа капусту можна посадити навіть на овочевій грядці, а ближче до її зіркового часу пересадити на більш "парадні" місця. До того часу в квітнику часто з'являються місця, котрі можна звільнити від ранніх квітів, які вже втратили свою красу: незабудок, лакфіолі, льону, нігели, мімулюсу.

Багато хто часто запитує, як отримати насіння декоративної капусти. Справа ця клопітна, але ті, хто любить поекспериментувати, можуть спробувати, якщо не йде мова про гібриди F_1. Капуста – рослина дворічна, тому насіння утворюється тільки на другий рік вегетації. Для цього пізно восени кілька найбільш декоративних кущів викопують з коренем, видаляють пожовкле і частину нижнього листя та прикопують у вологий пісок до весни. Пісок необхідно підтримувати трохи вологим.

Температура зберігання має бути близькою до 0°С. Зимувати рослини можуть у погребі або в іншому непромерзаючому приміщенні. Висаджують маточники у відкритий ґрунт рано навесні. Насіння визріває не одночасно, тому збирати його потрібно поетапно, дозарюючи у стручках.

Виростіть у своєму садку декоративну капусту, і ви більше ніколи не розстанетеся з її красою.

Р.І. Боренкова

Стрептокарпуси: відповіді на запитання

Займаючись усе життя (а мені вже 70 років) вирощуванням сенполій і стрептокарпусів, набула чималого досвіду. Бажаючим любителям квітів зрідка надсилаю поштою садивний матеріал і вони часто задають запитання, які їх цікавлять. На окремі з них дам відповідь у цій статті.

Dracula`s shadow

Як поливати стрептокарпуси? Немов би просте запитання, але окремі нюанси треба знати. У нас зазвичай як поливають? Уткнув пальцем у горщик, відчув, що земля суха, отже, треба поливати. Полили один раз, другий, а стрептокарпус уже й листки "повісив", хоч і ґрунт мокрий. Зів'яв, та ще й ґрунт у горщику має неприємний запах, і коріння згнило. А це від того, що часто поливали без потреби, тому й земля закисає і коріння гниє. Річ у тім, що верхній шар ґрунту дійсно сухий, а нижній – зберігає вологу, і коли ми, думаючи, що земля в горщику висохла, поливаємо раз-по-раз, нижній шар постійно мокрий і закисає.

Я навчилася точно визначати, коли стрептокарпуси потребують поливу. Спостерігаю за листям стрептокарпусів і коли бачу, що верхній шар землі сухий, та ще й листочки у рослини ледь прив'яли, отоді вже дійсно в нижньому шарі ґрунту вологи не вистачає і треба поливати.

Коли полити прив'ялий стрептокарпус, він швидко нап'ється водички, листочки враз наберуть тургору і стануть тверді, яскраві й веселі. Треба бути дуже уважним, щоб визначити ту мить, коли слід полити, аби не залити рослину, але й не засушити.

А як рятувати рослини від аномальної спеки? Останніми роками літні місяці в нас бувають спекотними і стрептокарпуси дуже страждають від спеки, а то й гинуть. Як відомо, оптимальна температура для стрептокарпусів 20–25°С, а у нас влітку буває до 34–38°С. Легше справлятися зі спекою, коли квартира облаштована кондиціонером.

Вирощуючи стрептокарпуси в квартирі на стелажах, краще досвічувати їх лампами денного світла за спекотної погоди не вдень, а вночі, коли надворі не так жарко, бо лампи теж виділяють тепло. Також варто за спекотної погоди горщики з рослинками знімати із стелажів і ставити на підлогу, де трохи прохолодніше.

Marna

Lacy snowflace

Roulette Azur

Морозные узоры

Часто квітникарі-аматори запитують: коли найкраще вкорінювати листочки стрептокарпусів, щоб вони добре приживилися?

Найкраще вкорінюються фрагменти листочків стрептокарпусів, коли спадаючий Місяць у сузір'ї Тільця: навесні – у березні–квітні, восени – у вересні–жовтні (коли немає спеки). Вкорінювати фрагменти листочків стрептокарпусів слід у ледь вологому торфі з додаванням вермикуліту, який нейтралізує кислотність торфу. Ґрунт (торф) має бути ледь вологий, щоб фрагменти листочків у ньому не гнили.

Аби правильно визначити ступінь вологості ґрунту, треба після того, як зволожили ґрунт, взяти його в жменю і стиснути в кулаці. Коли розкриєте кулак, ґрунт має зберігати свою форму, він не повинен розсипатися. Потім цей ґрунт з кулака треба випустити на землю з висоти грудей. Він має розсипатися на дрібні часточки.

Так визначають досвідчені агрономи оптимальну вологість ґрунту, щоб він був і не пересушений, і не перезволожений.

Цю вологу суміш насипають у горщики і висаджують у неї свіжонарізані фрагменти стрептокарпусів на глибину 1–1,5 см. Потім на горщик надягають прозорий

Poochie

Wendy

Fleischle Catania

Кладовая солнца

целофановий пакет і з пульверизатора збризкують листочки та внутрішні стінки пакета.

Увага! Не поливають, а тільки збризкують, бо за поливу листочки можуть підгнивати (із-за того ж таки перезволоження). Потім пакет зверху зав'язують або скріплюють шпилькою, щоб утворилася така собі мінітепличка, і ставлять на світле (але не сонячне) прохолодне місце, де температура 20–23°С. Через 4–5 днів пакетик відкривають і перевіряють, чи є на внутрішніх стінках роса. Якщо є, то залишають без змін, а коли немає і стінки пакетика сухі, тоді легенько з пульверизатора збризкують і знову закривають пакетик. Так роблять упродовж двох місяців. Коли фрагменти листочків укоріняться, пакетики знімають з горщиків і надалі вже біля вкорінених фрагментів починають з'являтися маленькі молоді рослинки стрептокарпусів, які через кілька місяців, коли вони підростуть, розсаджують у маленькі горщики.

Часто запитують: чому перша квіточка стрептокарпуса малого розміру? Бо молоденькі рослини ще не мають сили дати велику квітку, а вже коли стрептокарпус стане старшим, він зміцніє і через рік дасть квіточку більшого розміру, її діаметр збільшиться на 20–25%.

Деякі дописувачі запитують, чому я не відповідаю на листи? Не відповідаю на ті листи, в яких немає конверта із зворотною адресою для відповіді. І свої телефони я також не приховую. Кого вони цікавлять, загляньте в моє оголошення у рубриці "Пропоную".

Кілька слів про сорти

Poochie – величезні коралові квіти з темно-кораловою борідкою і ще насиченішим кораловим, сильно хвилястим краєм. Темно-вишневі контрастні смужки підкреслюють біле горлечко і нижні пелюстки квітки. Середньо-зелене зубчасте листя.

Roulette cherry – найнезвичайніший сорт стрептокарпусів з-поміж новинок останніх років. Великі червоні квітки з великим білим горлом. Білого настільки багато, що можна по-іншому описати цей сорт: білі квітки з широкою червоною облямівкою. Супер!

Roulette Azur – сорт є парою до Roulette cherry, замість червоного – синій колір. Це дуже гарно!

Alussa – величезні жовто-лимонні квіти. Сильна рослина, рясне цвітіння. Один з небагатьох жовтих стрептокарпусів.

Закінчення на с. 33

Alussa

Зорька алая

Папір замість мульчі

Про те, як найкраще впорядкувати свою присадибну ділянку, зробити все до ладу в саду й на городі, замислюється більшість господарів. Однак чимало різних пристосувань, необхідних для цього, нині коштують дуже дорого. Але часто народні умільці знаходять оригінальний вихід із скрутного становища, впроваджуючи цікаві ідеї на своїх ділянках і виготовляючи необхідні речі практично з нічого своїми руками. Перейняти їх досвід можемо і ми, при цьому ще й обійдемося без великих витрат.

Так зробив і я, прочитавши якось в одному із журналів про те, що ще в 30-х роках минулого століття вітчизняні вчені займалися розробкою різноманітних способів передсадивного мульчування ґрунту під час вирощування овочевих культур. Для цього вони використовували і спеціальний папір.

Дізнавшись про цікаві дослідження, я "загорівся" ідеєю їхнього впровадження на власній ділянці. Однак, не знайшовши потрібного матеріалу, вирішив використати з цією метою папір від пакувальної тари.

Протягом зими збирав пакувальний картон і назбирав його чимало – паперу мало вистачити практично на всі картопляні грядки. Вирівняв листи картону і підрівняв їх так, щоб можна було покласти точно на грядку.

Навесні, коли прийшов час висаджувати картоплю, я розстелив на підготовлений ґрунт цей світлонепроникний мульчувальний матеріал і, зробивши у ньому отвори, висадив туди бульби картоплі.

Слід зазначити, що грядки у мене були завдовжки 25 м і завширшки 70 см, а мульчувальний папір виявився на 10 см ширшим. Бульби я висаджував на відстані 30–40 см одну від одної, присипаючи гнізда ґрунтом.

За такого способу садіння догляд за картоплею звівся лише до прополювання окремих рослинок бур'янів, які подекуди з'являлися в отворах паперу, і до 1–2 поливів, які виконував безпосередньо під кожний кущ картоплі у найспекотніший період.

Мульча "працювала" справно і не розкисла ні від дощів, ні від поливів. Більше того, вона не втратила своєї міцності й щільності навіть під час збирання врожаю, тому я вирішив залишити її для повторного використання наступного року, але, як виявилося згодом, таку "мульчу" краще щороку оновлювати.

А щодо врожаю картоплі, то мушу визнати, що він перевершив усі мої сподівання: порівняно із контрольними грядками, які я обробляв за звичайною технологією, з експериментальної ділянки вдалося зібрати вдвічі більше бульб.

Насамкінець варто зазначити, що, окрім основної переваги – підвищення продуктивності насаджень, паперова мульча має також інші достоїнства. Перш за все, бульби тепер я висаджував на меншу глибину – до 15 см, що значно полегшувало їхнє викопування восени. До того ж, під мульчею вологість ґрунту завжди була оптимальною, а викопані бульби чистіші й кращі на вигляд – одна в одну.

З того часу я застосовую такий мульчувальний папір на своїй ділянці уже кілька років поспіль. При цьому постійно спостерігаю за рослинами і прийшов до висновку, що за такого способу вирощування можливе й дещо щільніше висаджування бульб у ряду – на відстані 20–25 см. У такому випадку врожай з ділянки, де застосовується папір замість мульчі, можна отримати ще вищий.

Як прочистити димохід, або Коли зима приходить несподівано

У старовинній народній приказці мовиться: "Як не готуйся до зими, а вона завжди приходить несподівано". На превеликий жаль, тут є велика частка правди, але, на мою думку, ще гірше те, що до приходу зими далеко не кожний дачник або власник заміської садиби з пічним опаленням встиг прочистити димохід у своїй оселі.

Якщо і з вами таке трапилося, не поспішайте тепер чистити димохід традиційними засобами, адже так і до пожежі недалеко. Дехто з читачів запитає, що ж тоді робити, адже піч у такому стані залишати не можна?

У ситуації, що склалася, може стати у пригоді... свіже картопляне лушпиння. Не варто його викидати, а краще періодично спалювати сирим у печі або в плиті. За таких обставин димар наповнюватиметься терпкою гарячою вологою парою, яка розм'якшуватиме сажу і виноситиме її назовні, виконуючи таким чином очисну функцію.

Насамкінець хотілося б зазначити, що завдяки такому простому способу прочищення димаря зиму ви, звичайно ж, переживете, але щойно дозволять умови, відразу після закінчення опалювального сезону слід ретельно прочистити димар.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

Шпалера з... ялинки

Щороку перед новорічними святами ми, зазвичай, приносимо до своєї оселі зелену ялинку. Однак згодом, виконавши своє призначення, головний атрибут зимових свят, на превеликий жаль, опиняється біля прибудинкових баків для сміття. Саме тому вже давно дуже звичною стала ситуація, коли після Нового року двірники не встигають спалювати або вантажити та вивозити з прибудинкової території викинуті ялинки.

Проблема серйозна і на перший погляд розв'язати її майже неможливо. Однак у той час, коли комунальні служби ламають голову над питанням утилізації "колючого" сміття, досвідчені господарі давно вже знайшли йому застосування на своїх дачних ділянках. Адже з колишніх новорічних красунь отримують надійні й міцні шпалери для вирощування витких рослин. Особисто я давно використовую такі новорічні "подарунки" у себе на дачі. А роблю це наступним чином.

Відбираю деревця необхідного мені розміру, обчищаю їх від тонких гілок, кори, глиці й відвожу на дачу, де вони зберігаються у сухому сараї до весни. А коли настає час висівати виткі рослини (квасоля, духмяний горошок тощо), я над лункою, в яку кидаю насіння, встановлюю таку "ялинку". Для захисту від гниття можна пофарбувати її стовбур.

Згодом з'являються сходи і рослини поступово обплітають гілки цих "ялинок". Особливо ефектний вигляд мають ці диво-пірамідки, обплетені духмяним горошком, квасолею, іпомеєю, клематисом, хмелем та настурцією тих сортів, що мають довгі пагони.

Ось так суха ялинка, яка колись слугувала зеленою прикрасою новорічного свята, не лише допомагає отримати вищий урожай деяких овочевих культур, а й знову стає оздобленням, але тепер уже дачної ділянки.

Січневе обприскування – ефективне

Прочитавши такий заголовок, дехто з читачів журналу може щиро здивуватися або дещо скептично знизати плечима. А дарма... Адже мова піде про те, як створити надійний захист для садових рослин від сонячних опіків наприкінці зимового періоду та напровесні.

Саме з цією метою я обприскую свій сад на початку січня. Хоча можна виконати цей агрозахід і дещо пізніше та ближче до весни. Головне, щоб морозець був невеликий, а день тихий і сонячний.

Отже, я обробляю штамби і гілки плодових рослин вапняним або крейдяним розчином, який готую так. На відро води додаю 100 г крейди або вапна і після проціджування заливаю рідину в обприскувач. Обприскувати рослини необхідно за сонячної безвітряної погоди. Мороз при цьому має бути не дуже великий – близько –5°С.

На сонці навіть у морозний день така побілка не замерзає, а лише висихає і потім відмінно оберігає дерева від сонячних опіків.

Існує також інший спосіб обробки саду. Можна побілити штамби і скелетні гілки дерев вапняним розчином іншого складу. Для його приготування я, зазвичай, беру 2 кг свіжогашеного вапна, 500 г залізного або 300 г мідного купоросу, розчиненого у теплій воді, і 100 г столярного клею або 200 г борошняного клейстеру. Така побілка дуже добре тримається на деревах і ефективно захищає їхню кору від сонячних опіків.

Шкаралупа стане у пригоді

Після приготування яєчні господині, зазвичай, відразу викидають шкаралупу. Слід зазначити, що вони роблять велику помилку, бо це дуже корисна речовина для поліпшення структури ґрунту і підвищення його родючості.

Саме тому я щороку протягом зими збираю і зберігаю яєчну шкаралупу, яка містить чимало вапна, необхідного рослинам для росту, розвитку й щедрого плодоношення. Крім того, це вапно знижує кислотність ґрунту і перебуває у доступнішому для рослин стані, ніж звичайне, бо воно пройшло через живий організм птиці.

Спостережливі городники давно помітили, що добре подрібнена яєчна шкаралупа, перебуваючи в ґрунті, здатна підвищувати ефективність інших мінеральних добрив, а відтак вона значною мірою впливає на підвищення врожайності сільськогосподарських культур.

Зазвичай, яєчну шкаралупу вносять восени, попередньо ретельно подрібнивши її. Якщо маєте електрокавомолку, то бажано в ній подрібнити шкаралупу на порошок. Тоді не лише вносити її стане легше, а й ефект від застосування шкаралупи отримаєте значно швидше.

Вносити яєчну шкаралупу можна також під час розпушування ґрунту або за виконання інших агрозаходів щодо обробітку ґрунту.

Насамкінець варто зазначити, що подрібнена шкаралупа дуже корисна для сливи, вишні та інших кісточкових культур, а також обліпихи. Щодо городніх рослин, то найефективнішим буде внесення цього добрива під моркву, огірки, ріпу та капусту.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

Тепличка-невеличка

Якось напровесні захотілося мені побудувати невелику теплицю на своїй присадибній ділянці. Проте матеріалів для виготовлення якісної добротної конструкції не знайшлося, тому довелося мудрувати-гадати. Оскільки я збирався вирощувати в цій теплиці здебільшого ранню розсаду, то вона мала бути з одного боку, невисокою, а з іншого – зручною для переміщення всередині.

Довго я міркував над тим, як у повний зріст ходити в низькій теплиці, а потім придумав ось що. У кожній теплиці посередині є невелика доріжка-прохід. Я вирішив більш ніж на півметра заглибити її в землю. Як вирішив, так і зробив. Прорив рівчак завширшки у два штика лопати, зміцнив стінки і отримав те, що хотів. Тепличка вийшла компактною, економною і стійкою до вітру.

Посадив я в ній розсаду помідорів, капусти, посіяв редиску, і мої зусилля окупилися сповна. Але, на жаль,

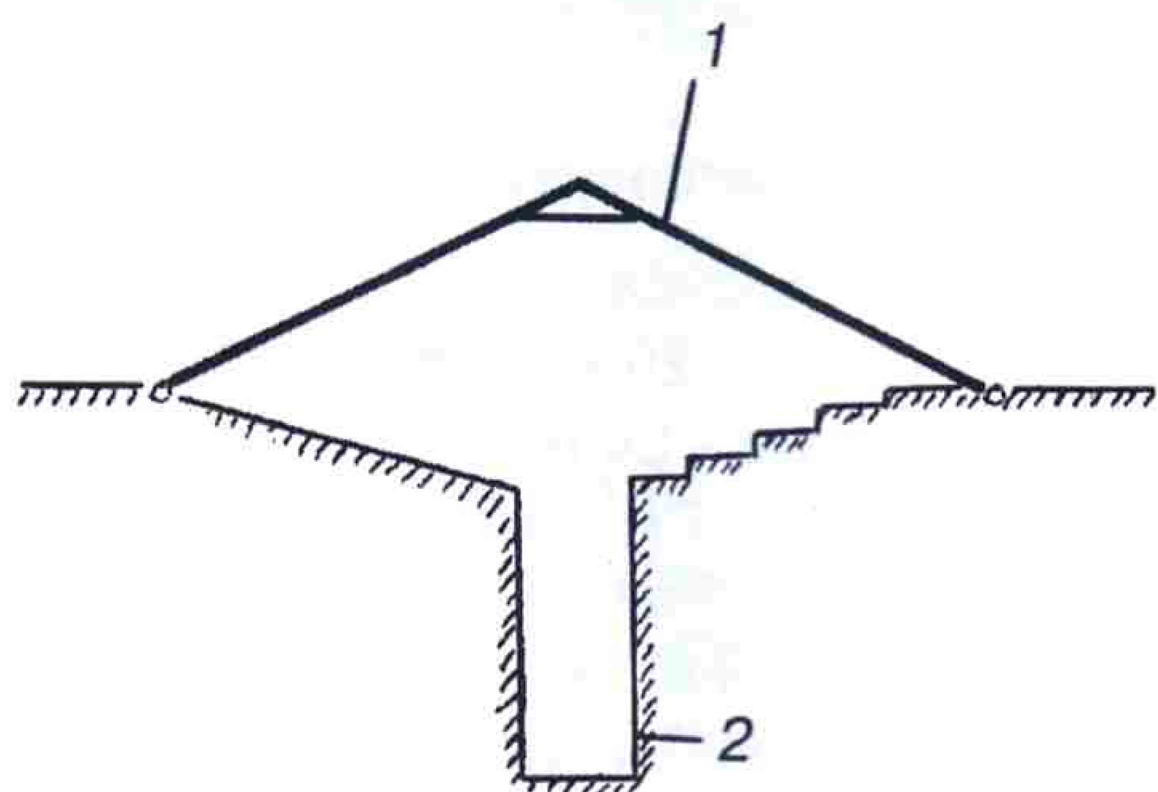

Рис. 1. Тепличка-невеличка: 1 - плівкове укриття теплиці; 2 - доріжка, заглиблена в землю.

восени плівка почала рватися. Я знову замислився, як вчинити? Купувати нову плівку за нинішніми цінами виявилося не вигідно. Дешевше розсаду на базарі купити або вирощувати її в парниках і ящиках, тому для себе я вибрав другий варіант. Хоча, можливо, читачам сподобається моя ідея і вони вирішать втілити її в життя, тоді їм стане у пригоді креслення, зображене на рис. 1.

Плівкове укриття триматиметься довше

Зазвичай, городники для вирощування розсади у березні висаджують насіння в наповнені землею ящики і тримають їх на підвіконнях, поки насіння проросте. Коли на вулиці потепліє, ящики виносять на день на подвір'я під плівкове парникове укриття, а ввечері знову заносять до приміщення. І так до тих пір, поки можна буде висаджувати розсаду у відкритий ґрунт.

Звичайно ж, це важко, клопітно, але вигідно, адже таким чином урожай ранньої капусти, помідорів, огірків, перцю можна отримати майже на місяць раніше. Тим більше, що зробити плівкове укриття дуже просто: у землю встромляють дротяні дуги і накривають їх зверху плівкою. А щоб її не здував вітер, кінці плівки фіксують, притискаючи цеглинами, іншими важкими предметами або просто присипаючи землею.

Мені таке кріплення не припало до душі, бо воно і зайвого клопоту додає, і не дуже надійне, адже надто сильний вітер може зірвати плівку. Тож я вирішив зафіксувати її за допомогою опорних дротяних дуг: і клопоту ніякого, і плівка тримається так, що вітром не знесе.

Втім, така плівка вже давно продається у магазинах. Називається вона спандбонд. Нею накривають великі плантації зелених насаджень, і в міру їхнього росту вона піднімається разом із рослинами. Однак у даному випадку спанбонд не підходить: плівку все одно здуватиме вітер, тому доведеться її чимось зміцнювати.

Отже, проаналізувавши ситуацію, я прийшов до висновку, що надійно кріпити плівку повинні самі дротяні дуги. Для цього мені потрібно було зігнути нижні кінці кожної дуги у вигляді зигзагу. Довелося, звичайно, трохи повозитися, але потім працювати стало – одне задоволення.

Щоб закріпити плівку, я спочатку встромив у землю кінці дротяних дуг таким чином, щоб зовнішні плечики зигзагів ледь-ледь не торкалися землі. Потім завів один кінець плівки під плечики з лівого боку ряду і, натискуючи ногою на внутрішні кінці зигзагів, міцно притиснув плівку до землі. Потім перекинув плівку через дуги, завів другий кінець плівки під плечики правого боку і виконав ногами ту саму операцію.

Плівка натягнулася, як струна. Але що робити з торцями? Невже притискати їх землею та цеглинами? Звичайно ж, ні. Довелося робити спеціальні фіксатори і для торців. Два півметрових відрізка 6-тиміліметрового дроту спочатку зігнув у вигляді літери П, з шириною верхньої перемички 10 см і бічними стійками відповідно по 20 см. Відігнув верхню перемичку вперед під кутом приблизно 60 градусів до вертикалі і отримав чудовий плівковий фіксатор.

Потім зібрав по черзі торцеві кінці плівки в джгут, пропустив їх між вертикальними стійками фіксатора, притиснув його ногою до землі і отримав насправді надійне парникове укриття для розсади. Плівка задзвеніла на вітрі, як струна.

При торцевому вітрі зібрана під фіксаторами плівка діє як розсікач повітря, аналогічний тим, що ставлять на кабінах вантажних автомобілів. А при бічному вітрі фіксатори виступають у ролі дуже надійних розтяжок.

Щоранку я виймав один торцевий фіксатор із землі, заводив під плівку ящики з розсадою і закривав знову. А ввечері все повторював у зворотному порядку. Працювати при цьому стало значно легше, та й якість виконання роботи підвищилася у кілька разів.

П.Д. Чорнобай,
с. Вознесенське,
Черкаська обл.,
petrochornobay1@rambler.ru

Гарний будинок для невеликої родини

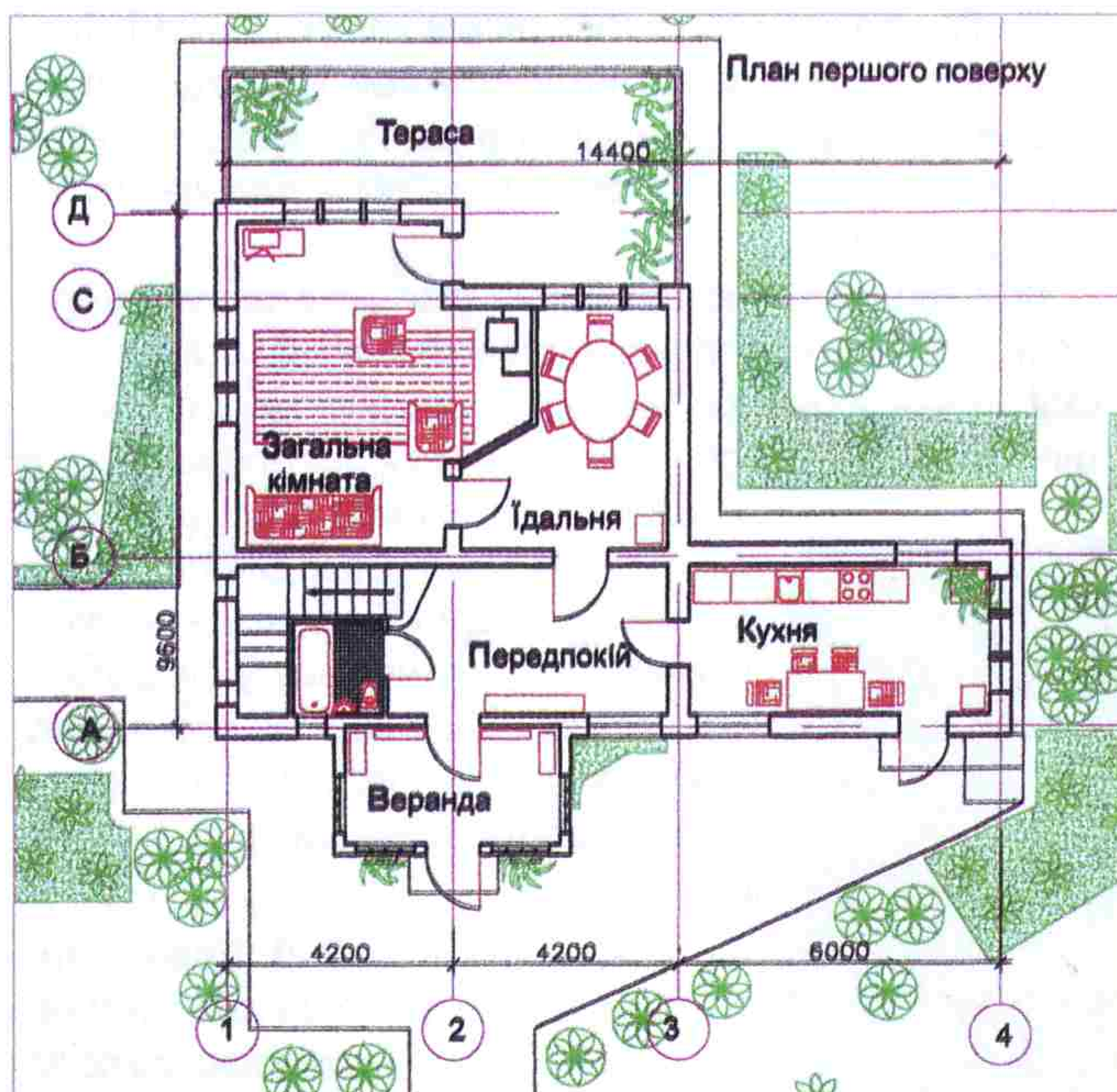

У наш час, коли всесвітня економічна криза примушує більшість наших співвітчизників щільніше затягти паски, складно і дорого розпочинати нове будівництво. А що робити, коли через сімейні та інші обставини це вкрай необхідно? Один із варіантів – спорудити не дуже великий за площею будинок, де могла б мешкати невелика родина. Однак для багатьох майбутніх забудовників дуже важливо, щоб він був, хоч і невеликий, але ошатний і головне – комфортабельний. Але щоб при цьому жодний сантиметр його площі не витрачався дарма.

Наведений проект будинку – для невеликої родини з 4–5 осіб. Ошатний дерев'яний будинок має достатні літні площі, велику загальну кімнату з каміном і окремим приміщенням обідньої зони.

Простора кухня стане улюбленим місцем спілкування родини. Кухня має окремий літній вихід і зручне розташування обладнання.

З передпокою по сходах вихід на другий поверх, де розташовано дві спальні і гардеробна. Велика спальня має вихід на балкон і робочу зону – кабінет. Над верандою розміщено ще один балкон, що має вихід з холу зі сходами.

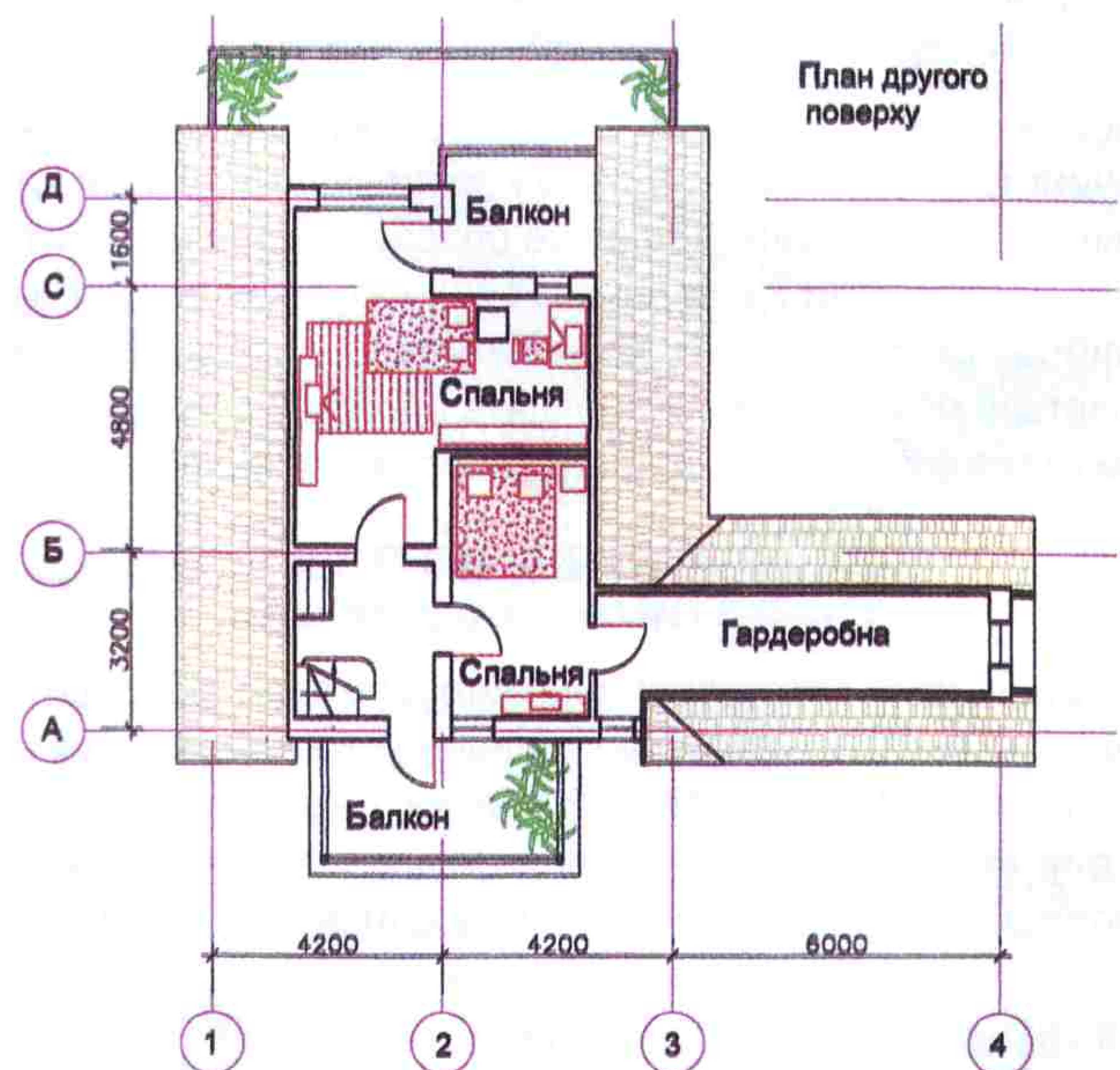

Площі основних приміщень

Перший поверх: веранда – 8 м²; передпокій (включаючи сходи і санвузол) – 20 м²; кухня – 14 м²; їдальня – 15 м²; загальна кімната – 24 м².

Другий поверх: хол – 7 м²; спальня – 12 м²; спальня – 22 м²; гардеробна – 12,5 м².

Площа забудови – 123 м². Загальна площа – 126,5 м². Житлова площа – 73 м². Площа літніх приміщень – 35 м².

Представлений будинок виконано з дерев'яних з утепленням щитів, які оздоблено білою вагонкою. Однак наведена схема планів дозволяє будівництво і з традиційного матеріалу – цегли.

І головне, що проект цього будинку – вдалий приклад невеликої за площею оселі, в якій вдалося розмістити всі необхідні приміщення для життя родини.

С.Б. Зиміна,
кандидат архітектури

Як здешевити будівництво оселі?

Якщо ви плануєте збудувати невеличкий будинок, але грошей у вас небагато, то необхідно подбати про те, щоб якось здешевити будівництво власної оселі. Безумовно, при цьому не слід особливо втрачати у якості, чи не так? То які ж основні принципи ощадного будівництва?

Кошти на будівництво – це вирішальний фактор, тому, насамперед, варто продумати розміри оселі. При цьому важливе значення мають експлуатаційні витрати, особливо на опалення. Треба також визначитися, чи доцільно робити підвал. Адже останнім часом через брак коштів чимало приватних забудовників відмовляються від нього або від гаража на два авто чи якихось інших додаткових приміщень.

Не варто розпочинати будівництво без добре продуманого проекту, який включає детальний кошторис. І, звичайно ж, щодо всіх етапів будівництва варто порадитися з архітектором. Адже будь-які зміни проекту під час будівництва, зазвичай, призводять до його значного здорожчання.

Деякі конкретні розрахунки

Щодо конкретних даних, то їх містить лише конкретний кошторис до конкретного детального проекту. Але орієнтовна вартість будинку відома з багаторічного досвіду.

Витрати на будівництво "коробки", зазвичай, розподіляються так: фундамент – 14%; стіни – 30%; перекриття і сходи – 12%; покрівля – 18%; фасади і прорізи – 26%.

Під час здачі готового будинку співвідношення витрат буде таким: "коробка" – 40%; водопостачання, каналізація – 7%; опалення – 9%; електроустаткування – 6%; окремі роботи – 38%.

Вибір матеріалу, з якого споруджуватимете будинок, – завдання не з легких, адже кожний із них має свої переваги та недоліки. Зокрема, спорудження будинку з цегли – найскладніше й тривале. На відміну від технології зведення дерев'яних, брусових чи каркасно-щитових будинків, які менш трудомісткі. Слід також зазначити, що нині дедалі більшої популярності набувають системи з високою теплоізоляцією – стінові конструкції чи комбіновані матеріали із зовнішнім утепленням.

І, звичайно ж, під час спорудження власного будинку, незважаючи на те, з яких матеріалів він буде виготовлений, необхідно суворо дотримуватися наступних правил:

- будинок має стояти на надійному фундаменті з гідроізоляцією;
- спорудження стін мають виконувати досвідчені будівельники із дотриманням усіх будівельних норм;
- покрівля – не лише захист будинку, а й домінантний архітектурний елемент.

Це ті головні принципи, на яких фахівці не радять заощаджувати. Щодо інших порад, то найекономічнішим у перерахунку на 1 м^2 загальної площі вважають будинок, який складається з цокольного, першого і мансардного поверхів. Відомо, що дешевше опалювати будинок, форма якого близька до квадрата. Слід також враховувати, що планування великої кількості внутрішніх стін (перегородок) суттєво збільшує вартість будівництва.

Під час зведення стін необхідно обов'язково враховувати несучі та теплопровідні властивості матеріалів. Тонкі стіни потребують додаткового зовнішнього і внутрішнього утеплення. В іншому випадку значно збільшуються витрати на обігрівання оселі.

Вибираючи штукатурку з утеплювачем як зовнішнє опорядження будинку, не забувайте про нормативні витрати клеючих сумішей. У цілому технологічно правильно виготовлена штукатурка – річ не дешева. Щоб запобігти зміні кольору і появі "висівів" (білого нальоту) на стінах у разі використання лицювальної цегли, варто застосовувати спеціальні просочування.

У більшості випадків необхідні міжповерхові бетонні пояси. У варіанті облаштування перекриття бетонними плитами не забувайте про обов'язкове їх анкерування. Для несучих конструкцій намагайтеся використовувати стандартні елементи заводського виготовлення (плити, балки тощо). Виготовлення на місці монолітних перекриттів, балок тощо здорожчує будівництво.

Під час влаштування покрівлі потрібно враховувати, що оптимальна товщина утеплювача в умовах нашого клімату має бути не менше 150 мм. Використання паро- і гідробар'єрних плівок, а також влаштування вентиляційного повітряного прошарку необхідні, бо підвищення вологості утеплювача лише на 3% відносно власної маси погіршує теплопровідність на 50%.

Здешевлює будівництво і влаштування простої покрівлі. У випадку спорудження складної і особливо мансардної покрівлі використання металочерепиці економічно не дуже вигідне. Адже при цьому необхідне "розкроювання", яке здійснюється за рахунок забудовника і призводить до збільшення вартості матеріалу. Ще один недолік такої покрівлі – вона "шумить" під час дощу.

Переваги так званої бітумної черепиці – її безшумність і відсутність додаткових елементів, які значно збільшують вартість 1 м^2 покрівлі. Як додаткову вирівнювальну та гідроізолюючу прокладку бажано використовувати склоруберойд, а у випадку перевищення нахилу покрівлі більше, ніж на 30°, застосування цього матеріалу просто необхідне. Під час придбання черепиці особливу увагу зверніть на ідентичність геометричних розмірів плит.

Вибираючи "найдемократичніші" за ціною матеріали, слід пам'ятати, що на покрівлі з крутим нахилом окремі листи за високої температури можуть зміщуватися під дією власної ваги. Вибираючи опорядження (гіпсокартон, сайдинг, вагонка тощо), пам'ятайте, що в остаточну вартість повинен входити весь комплекс робіт і матеріалів.

Насамкінець зазначимо, що спорудження власного житлового будинку краще довірити професіоналам. Як свідчить досвід, його якість за таких умов буде значно вищою. Однак, працюючи самостійно, можна домогтися непоганих результатів, але при цьому варто регулярно консультуватися з фахівцями або найняти досвідченого виконроба.

Слід також враховувати, що будівництво "самотужки" хоча й допоможе заощадити 30–40% ваших коштів, однак це дуже важка праця, що потребує чимало сил, досвіду і часу. Але якщо ви все ж таки вирішили взятися за справу, то насамперед складіть чіткий графік усіх робіт. І головне – все докладно продумати і діяти виважено, за жодних обставин не зупиняючись на шляху до своєї заповітної мрії.

С.В. Сьомка,
кандидат архітектури, доцент КНУБА

КУКУРУДЗА: унікальний вітамінний склад і цілющі властивості

Кукурудза – чи не найстародавніша хлібна культура на землі. У Мексиці знайшли пилок кукурудзи, вік якої становить 60 тисяч років. Під час археологічних розкопок знайдено качани, які належать до 2500 р. до н. е. Першим європейцем, що побачив кукурудзу, був Христофор Колумб. Згодом у Європі почали вирощувати її в садах винятково як декоративну рослину і лише потім гідно оцінили смакові якості кукурудзи.

До речі, коли за часів правління М. Хрущова в СРСР мільйони гектарів землі були у "володарюванні" струнких довгоногих зелених шеренг цієї культури, люди часто порівнювали кукурудзу з дорогоцінним металом і навчилися виготовляти з неї ізоляційні матеріали, папір, лінолеум, кіноплівку, корки, а також олію, крупу, борошно й навіть цукерки. Нині з качанів кукурудзи одержують желатин, з якого у фармацевтичній промисловості роблять розчинну оболонку для ліків у капсулах. Втім, приємний смак і можливість використання у різних галузях виробництва – не єдині цінності кукурудзи. Головне багатство цієї рослини – унікальний вітамінний склад і цілющі властивості.

Кукурудза здавна застосовувалася з лікувальною метою у народній медицині. Цілителі і травознаї рекомендували її при захворюваннях печінки, жовтяниці, набряках застійного характеру, різних кровотечах, жіночих хворобах та як заспокійливий засіб. Призначали її також при захворюваннях сечостатевих органів.

Знаходить кукурудза широке застосування і в науковій медицині. Так, встановлено, що рідкий екстракт і настій кукурудзяних рилець збільшує відтік жовчі, зменшує її в'язкість, питому вагу і вміст білірубіну, прискорює процес згортання крові, посилює діурез тощо.

Нині вчені і медики продовжують вивчати харчові та фізіологічні властивості кукурудзяної олії, яка має хороші смакові якості і за засвоюваністю схожа на вершкове масло і рослинні жири. Кукурудзяна олія значно знижує рівень холестерину в крові, тому вона використовується з профілактичною та лікувальною метою за атеросклерозу.

Лікуємося кукурудзою

◈ ***При запаленні печінки*** в народній медицині використовують кукурудзяні волокна, що облягають качан. Їх заварюють і п'ють як чай протягом тривалого часу, інколи до півроку.

◈ ***Від гастриту*** корисне пюре з кукурудзи.

◈ ***При закрепах, хворобах печінки, подагрі, нефриті*** рекомендується кукурудза, зварена в качанах, із маслом.

◈ ***За проносів*** вживають підсмажені зерна кукурудзи з медом.

◈ ***За ожиріння*** 1 столову ложку подрібнених кукурудзяних приймочок заливають склянкою холодної води, доводять до кипіння, варять на слабкому вогні у щільно закритому посуді протягом 30 хвилин. Потім охолоджують і проціджують. П'ють по 3 столові ложки кожні 3 години.

◈ ***Для зниження апетиту*** слід приймати настій кукурудзяних приймочок по 1 столовій ложці 4–5 разів на день.

◈ ***При ревматизмі*** 1,5 чайної ложки кукурудзяних приймочок залити склянкою води, кип'ятити на слабкому вогні 10 хвилин. Випивати за день 2–3 склянки такого відвару. Курс лікування – 8 тижнів.

◈ ***Для профілактики атеросклерозу*** кукурудзяну олію радять приймати по 1–2 столові ложки двічі на день за 30–40 хвилин до їди.

◈ ***При гіпертонії*** 0,5 склянки кукурудзяного борошна залити склянкою теплої води, настояти добу. Приймати по 2 столові ложки цієї суміші перед їдою 3–4 рази на день.

◈ ***За безсоння*** втирати протягом 5–7 хвилин кукурудзяну олію в потилицю, а також розтерти ним долоні, п'яти, великі суглоби (колінні, ліктьові, гомілковостопні й променезап'ястні).

◈ ***Щоб знизити рівень холестерину в крові,*** слід вживати кукурудзяну олію по 1 столовій ложці тричі на день. Курс лікування – 3 тижні з перервою на 3–4 тижні, всього 3–4 курси на рік. Олію також застосовують для приготування їжі.

◈ ***Для стимуляції виділення жовчі та кращого її відтоку*** радять щоденно вживати по 1 столовій ложці кукурудзяної олії натщесерце.

◈ ***За недокрів'я*** 1 столову ложку свіжих кукурудзяних приймочок залити склянкою окропу, настояти

30 хвилин, процідити. Приймати по 0,5 склянки тричі на день через 2 години після їди.

Застереження

Настій кукурудзяних стовпчиків із приймочками протипоказаний за виснаження організму, поганого апетиту, цукрового діабету та ожиріння, а також пацієнтам із зниженою масою тіла.

Препарати з них можуть спричинити контактний дерматит (почервоніння, сип), алергійний риніт.

Протипоказанням до застосування кукурудзяних приймочок є підвищене згортання крові, тромбофлебіти й схильність до тромбоутворення.

Слід також зазначити, що нині дедалі більшого поширення у торговельній мережі набуває генетично модифікована кукурудза. Звичайно ж, вона не лише не корисна, а й небезпечна для людини, бо немає впевненості, що така кукурудза не містить алергенів і токсинів, а її поживна цінність не зменшилася з певних причин. Тож, купуючи овочі в магазинах, уважно вивчайте маркування на упаковці. А щоб не піддавати себе ризику, застосовуючи генетично модифіковані продукти, краще лікуватися кукурудзою, вирощеною самотужки з екологічно чистого насіння на власних дачних ділянках.

Рецепти краси
Маски з кукурудзи

Маски для обличчя з кукурудзяних зерен добре зволожують і відбілюють шкіру, чудово очищують її та надають еластичності й пружності.

◈ ***Для очищення шкіри*** кукурудзяне борошно слід змішати з кип'яченою водою до кашкоподібного стану. Перед нанесенням суміші потримати обличчя над парою, додавши до гарячої води квітки ромашки. Через 5–7 хвилин після розпарювання витерти обличчя серветкою й нанести кукурудзяну суміш на 15–20 хвилин. Зняти суміш ватним тампоном, змоченим водою кімнатної температури. Нанести живильний крем. Таку процедуру виконують 1 раз на 2–3 тижні.

◈ ***Для зволоження та омолодження шкіри*** кукурудзяне борошно радять заварити окропом, дати суміші охолонути й половину теплої маси нанести на обличчя. Через 15 хвилин змити кашку теплою водою. До решти завареного борошна додати кілька крапель лимонного соку й знову нанести маску на 15 хвилин.

◈ ***Для омолодження шкіри*** зерна кукурудзи подрібнити у кавомолці, додати яєчний жовток і нанести суміш на обличчя на 15–20 хвилин. Змити маску теплою, а потім прохолодною водою.

◈ ***За сухої шкіри*** слід розтерти 1 яєчний білок з 1 чайною ложкою кукурудзяної олії, перемішаної з 1 чайною ложкою меду. Суміш накласти на 20 хвилин, потім зняти теплим ватним тампоном. Накладати таку маску радять 1–2 рази на тиждень.

◈ ***За жирної шкіри та щоб усунути сальний блиск,*** 2 столові ложки кукурудзяного борошна слід змішати з яєчним білком, збити до утворення піни й нанести суміш на обличчя ватним тампоном. Через 20 хвилин маску зняти вологою косметичною серветкою. Вмитися варто спочатку теплою, а потім прохолодною водою й нанести на шкіру живильний крем.

До вашого столу
Салат пікантний

Для приготування потрібно: 1 банка десертної кукурудзи, 200 г чорносливу, 4 яйця, 150–200 г твердого сиру, 200–250 г майонезу, 2–3 зубочки часнику, сіль за смаком.

Солодкий чорнослив замочити на 2–3 години. Потім промити його, видалити кісточки й подрібнити. Яйця зварити, почистити й посікти. Сир натерти на великій тертушці. Подрібнити часник і перемішати все у глибокій мисці, додавши десертну кукурудзу та сіль. Приправити салат майонезом і поставити його в холодильник на кілька годин, щоб добре просочився.

Кукурудзяна каша

Для приготування потрібно: на 1 склянку кукурудзяного борошна – 2 склянки води, 1 столова ложка цукру, 1 яйце, 3 столові ложки масла, сіль за смаком.

У киплячу воду додати сіль, цукор, засипати кукурудзяну крупу, але не розмішувати, поки вода знову не закипить. Щойно вода з крупою закипить, швидко все перемішати, щоб вийшла однорідна (без грудок) каша. Зрівняти її поверхню, закрити посуд кришкою й залишити страву мліти на слабкому вогні або в духовці протягом 10–15 хвилин.

Варити цю кашу необхідно не раніше ніж за 20 хвилин до їди. До каші варто подати пряжене масло й круто зварене яйце. За необхідності масло можна замінити на сметану.

Кукурудзяна запіканка з фаршем і овочами

Для приготування 4 порцій потрібно: 500–600 мл бульйону, 1 мускатний горіх, 1 цибулина, черства булочка, яйце, 10 г кукурудзяної крупи, зубочок часнику, 500 г рубленого м'яса, 100 г моркви, 200 г горошку (можна замороженого), 200 г тертого сиру "Гауда", сіль, перець.

Висипати у 350–400 мл киплячого бульйону кукурудзяну крупу й варити 15 хвилин на слабкому вогні. Булочку розмочити, віджати й розім'яти. Цибулю та часник подрібнити. Змішати булочку та м'ясо, приправити сіллю, перцем і мускатним горіхом. Кукурудзяну кашу викласти на дно змащеної жиром форми. Зверху викласти м'ясний фарш і запікати протягом 30 хвилин за температури 200°С.

Моркву подрібнити. Разом із горошком варити 5 хвилин у 150–200 мл бульйону. Злити бульйон, викласти овочі разом із сиром поверх м'ясного фаршу. Поставити ще на 10 хвилин у духовку й запекти до готовності.

Щиро зичимо вам здоров'я!

О. Кисленко, Р. Овсієнко

Біодинамічний календар

Лютий

Лютий – останній місяць зими. Зазвичай, це місяць хуртовин, але він вважається також благом для саду, бо в лютому здебільшого нагромаджується сніговий покрив на ділянці. А від того і рослинам тепліше, і вологи навесні буде більше. Однак у лютому дедалі частіше проглядає сонечко і садівники з нетерпінням очікують на весну, щоб розпочати роботи на ділянці.

Тілець 30.01 (8:30) – 1.02 (21:16)

Отже, клопотів і турбот у садівників і городників на своїх ділянках у цьому місяці, зазвичай, небагато, але є робота вдома. Насамперед необхідно перевірити стан і наявність усього садово-городнього реманенту і, якщо необхідно, замінити старі держаки лопат, вил і граблів, а також нагострити пилки, секатори, садові ножі, серпи. А ще потрібно докупити в спеціалізованих магазинах відсутні інструменти, добрива, садову замазку тощо.

Близнята 1 (21:16) – 4 (8:06)

Однак, у лютому необхідно періодично навідуватися в сад, аби перевірити, чи наростає сніговий покрив. Адже вітер міг видути сніг на відкритих ділянках або дерев'яні щити, встановлені з осені для снігозатримання, впали чи пошкодилися. До речі, замість захисних щитів можна використати старі дошки, шматки фанери, кришки від ящиків та інші підсобні матеріали. Їх встромляють у сніг на оголених місцях, встановивши широкою частиною упоперек домінуючих вітрів. За такого догляду про можливу весняну посуху можна не турбуватися: земля добре просякне затриманою взимку вологою.

Також у лютому, як і в січні, необхідно ще раз ущільнити сніг навколо дерев і кущів у саду. Бо, чим ближче до весни, тим менше запасів кормів залишається у гризунів, тож саме в цей період вони активно об'їдають кору у садових рослин.

Рак 4 (8:06) – 6 (15:25)

У першій декаді лютого овочівники починають вираховувати оптимальні строки для висіву на розсаду насіння овочевих та квіткових культур. Розрахувати їх не дуже складно. Для визначення дати висіву насіння необхідно врахувати термін передбачуваного висаджування розсади на постійне місце. Як правило, за висаджування розсади у захищений ґрунт бажано, щоб вона була готова до 10–20 травня, у відкритий – не раніше 10 червня. Важливий також вік, до якого потрібно доростити розсаду, перш ніж висаджувати на постійне місце.

Наприклад, розсаду селери висаджують у відкритий ґрунт близько 25 травня. Від цієї дати слід відрахувати назад оптимальний вік розсади, який становить 70–80 днів, додавши до нього дні, що пройдуть від посіву до сходів (до 15 днів), і кілька днів на приживлюваність розсади після пересаджування. Отже, щоб розрахувати, коли можна сіяти селеру, від дати 25 травня треба відняти 90–95 днів. Виходить, що розпочинати висів можна після 25 лютого.

За таким же принципом розраховують терміни висіву насіння інших овочевих культур. Щодо помідорів, перцю та баклажанів, то висівати їх на розсаду у лютому–березні можна за наявності теплиці, що обігрівається, і можливості висадити розсаду на постійне місце наприкінці квітня – на початку травня.

Лев 6 (15:25) – 8 (19:34)
Повний Місяць – 7 (23:54)

Необхідно пам'ятати, що період повного місяця – це кризовий час, коли рослини особливо вразливі. Тому не варто планувати на ці дні будь-яких робіт із ними. Краще зробити дуже добру і зовсім необтяжливу справу – підгодувати птахів, адже під час лютневих хуртовин їм особливо складно знаходити собі їжу. Пам'ятайте, що птахи – найнадійніші санітари наших садів. Тож подбайте про них. А ще знайдіть час, щоб відремонтувати або виготовити нові шпаківні.

Діва 8 (19:34) – 10 (21:56)

Протягом цього місяця господарі продовжують отримувати врожай зі своїх міні-городів на підвіконні. Свіжа зелень добре розвіює зимову тугу і радує око яскравою зеленню, а із зібраного врожаю виходять смачні, гарні й хрусткі салати, багаті на вітаміни, які так потрібні взимку.

Щодо цибулі, то для садіння найкраще підійдуть дрібні цибулинки діаметром 3–4 см. Перед садінням цибулю обрізують по плічка на 1–1,5 см і залишають на 3–4 дні для підсихання – це полегшує доступ кисню. Після цього цибулю висаджують у підготовлені ящики із землею. Землесуміш бажано підготувати таку: 2 частини перегною, 1 частина дернової землі, 1 частина річкового піску. Цибулини висаджують на відстані 10 см, не заглиблюючи в землю, а так, щоб їхні денця лише торкалися ґрунту.

Після цього цибулини рясно поливають теплою водою і ставлять ящички у темне місце, а щойно з'являться зелені пір'їнки, переносять їх на підвіконня. Зрізують зелень поступово, у міру відростання, тільки при цьому не слід забувати про полив і розпушування ґрунту. У ящиках на підвіконні можна вирощувати також кріп, петрушку, селеру, редиску, огірки тощо.

Терези 10 (21:56) – 13 (0:03)

Якщо в лютому немає морозів, можна заготовити однорічні живці смородини для весняного садіння. Зберігають їх у підвалі, присипавши зволоженим піском.

Якщо снігу зовсім мало, ряди і міжряддя ягідників мульчують сухою торфокрихтою, перегноєм, компостом, що добре розклався, шаром 5–10 см. Нагадаємо, що не можна допускати оголення гілок малини та ожини, які восени пригнули до землі.

У теплі безвітряні дні продовжують обрізувати ягідні кущі.

Також у лютому дехто із садівників прагне більше уваги приділити догляду за кісточковими культурами, особливо за вишнями і сливами. Загалом такий догляд не складний. Для цього заздалегідь слід заготовити дерев'яний кілок завдовжки 1,5–2 м. Загостреним кінцем кілка проштрикують сніг навколо стовбурів дерев у кількох місцях. Робити це бажано на всю глибину – аж до землі. У такий спосіб можна запобігти підпріванню кори під снігом у вибагливих південних рослин.

Щоправда, згодом, під час весняних відлиг, їхня кора також може підпрівати, але тоді потрібно стежити, щоб сніг не прилягав щільно до стовбурів кісточкових дерев.

Скорпіон 13 (0:03) – 15 (2:58)
Остання чверть Місяця – 14 (19:04)

Господарі періодично перевіряють стан овочів, закладених на зберігання у підвали і погреби. Зокрема, у сховищах для картоплі рекомендують підтримувати температуру +3–4°С. Якщо вона вища, то картопля починає проростати, що значно знижує її харчову цінність, а за нижчої температури вона замерзає – чорніє і склянів. Світло також згубне для бульб під час зберігання. Від нього вони зеленіють і накопичують під своєю шкіркою отруйну речовину соланін, що спричинює харчові розлади.

Буряки й редька мають досить товсту шкірку, яка захищає

їх від швидкого висихання. Найкраще зберігати їх у прохолодному місці в нещільно закритих коробках або ящиках (можна пересипати сухим піском).

Морква під час зберігання, особливо у надто сухому місці, через тонку шкірку дуже швидко втрачає вологу і в'яне, а у вологих умовах проростає або загниває. Тож ідеальні умови для зберігання моркви: ящики, наповнені сухим піском, які ставлять у приміщенні з постійною температурою близько 1°С.

Свіжа білоголова капуста погано зберігається у закритих ємкостях або пакетах – вона повинна вільно дихати, тому її варто зберігати в добре провітрюваному місці або підвішувати в сітках на балконах чи в прохолодних коморах.

Стрілець 15 (2:58) – 17 (7:05)

Якщо господарі планують у березні вирощувати багато розсади, то заздалегідь слід подбати про розсадні ящики. Це можуть бути придбані у магазині готові контейнери або власноруч збиті з дощечок ящики, ємкості з-під овочів і фруктів тощо. Також останнім часом чимало господарів використовують для висіву насіння коробки з-під соків, фольговані зсередини, і вже переконалися у їхній ефективності. Висота такого контейнера для розсади становить близько 7–8 сантиметрів. Цього цілком достатньо для розвитку молодих рослин на початковому етапі їхнього росту, що дає змогу виростити відмінну розсаду.

Однак, використовуючи для вирощування розсади такі коробки, попередньо необхідно ретельно промити їхні внутрішні стінки від залишків соку. Потім чисту коробку кладуть на бік і роблять у ній розрізи з трьох сторін, а верх відгинають. Виходить фольгована стінка. Тепер коробка з-під соку перетворилася на зручний контейнер для розсади із світловідбиваючою стінкою. Стінка у щільної коробки дуже добре зберігає вертикальне положення. До того ж, на ній легко записувати кульковою ручкою назви сортів висіяних рослин. Навіть згодом, якщо чорнило вигорить на сонці, усі назви можна легко прочитати, оскільки залишається видимий слід від натиску ручки.

Козеріг 17 (7:05) – 19 (12:30)

Виноградарі у лютому повинні подбати про захист виноградників від заморозків. Одним з ефективних способів боротьби з ними є димлення. Щоб підготуватися до нього, зі східного чи південного боку на винограднику розкладають купи мокрої соломи, тирси, листя та інші підсобні матеріали, які дають під час горіння багато диму. Інколи також господарі використовують димові шашки, які утворюють щільну завісу диму, що відіграє таку саму роль, як хмари у нічний час, – затримує виділення тепла ґрунтом.

Застосовують димлення, зазвичай, коли температура повітря на поверхні ґрунту знизиться до –2°С і продовжують його виконувати, доки температура повітря зі сходом сонця не підніметься на такий самий рівень. Цей агрозахід дає можливість підвищити температуру повітря на винограднику на 2–2,5°С, тим самим запобігаючи підмерзанню рослин.

Водолій 19 (12:30) – 21 (19:33)

Водолій – неплідний знак для лісів, полів і для саду. Тому дні Водолія не дуже прийнятні для роботи на садово-городніх ділянках, а відтак господарі намагаються виконувати лише найнеобхідніші роботи. Однак можна розпушувати землю для прополювання. А ще в цей період варто підготувати все необхідне для виконання зимового щеплення, за допомогою якого садівник може сам виростити саджанці потрібних йому сортів.

А от пікірування розсади в дні Водолія не рекомендується, бо вважається, що пересаджені рослини не приживляться.

Риби 21 (19:33) – 24 (4:49)
Новий Місяць – 22 (0:35)

На Молодик не рекомендується виконувати посіви, садіння, щеплення, бо у рослин, пошкоджених у ці дні, погано відновлюється ріст і розвиток.

Натомість можна перевірити, чи всі необхідні добрива та отрутохімікати заготовлені для нового сільськогосподарського сезону. Незважаючи на те, що асортимент хімікатів щороку змінюється і потреба в них у садівників різна, однак у кожному господарстві бажано мати добрива (азотні – сечовина, аміачна селітра, нітрат або сульфат амонію, фосфорні – суперфосфат, калійні – хлористий калій, сірчанокислий калій, калімагнезія, складні – нітрофоска, нітроамофос) та стимулятори росту. Якщо ґрунт на ділянці кислий, то варто придбати вапно. Для боротьби з бур'янами стане у пригоді такий ефективний препарат, як раундап, а для весняної обробки та обрізування дерев і кущів знадобиться побілка і садовий вар. І не забудьте про знезаражувальні речовини, без яких не обійтися під час висіву насіння. Чи не найпростіша з них – звичайна марганцівка, однак нині продається чимало ефективніших засобів (фундазол та ін.).

Овен 24 (4:49) – 26 (16:31)

Квітникарі у лютому періодично перевіряють, як зберігаються бульби, цибулини, кореневища квітів. Якщо умови зберігання були порушені і не вдалося створити рослинам повноцінний період спокою, то в лютому у цибулин уже можуть з'явитися паростки. Посадіть їх у горщики, поставте у прохолодне світле приміщення і помірно поливайте. Навесні ці рослини можна буде винести в сад і пересадити на постійне місце.

У лютому також продовжують вигонку багатьох цибулинних культур – тюльпанів, нарцисів, гіацинтів. Після зрізування квіток ящики з цибулинами тюльпанів і нарцисів ще протягом 3–4 тижнів витримують на світлі, поступово скорочуючи поливи. У гіацинтів, які відцвіли, відщипують зів'ялі квітки й продовжують доглядати за рослинами. З інтервалом у 8–10 днів необхідно виконати два підживлення мінеральними добривами. Коли листя гіацинтів почне жовтіти, поливи скорочують. Після відмирання листя залишають цибулини у горщиках ще на два тижні.

Тілець 26 (16:31) – 29 (5:29)

Садівники у лютому приділяють більше уваги хвойним рослинам. Як відомо, вічнозелені дерева і кущі часто чутливіші до холоду, ніж листопадні, тому під час садіння їм відводять захищене від вітру місце. Взимку їх необхідно притінити, щоб зменшити випаровування вологи через листя.

Слід зазначити, що причиною загибелі хвойних і вічнозелених листяних рослин взимку найчастіше бувають не морози, як прийнято вважати, а посуха. Як відомо, всі рослини випаровують вологу через листя, а вічнозелені, звичайно ж, випаровують її і взимку, тим більше в сонячні дні. Якщо ж запаси вологи з ґрунту не поповнюються, рослина поступово засихає. Тому восени дуже важливо добре поливати дерева і кущі не дуже холодною водою. Адже, чим більші осінні запаси води, тим краще перезимують хвойні й листяні рослини, що не скидають листя на зиму. Полив варто продовжувати і в зимовий період, якщо земля не вкрита снігом і дуже суха, але тільки за плюсової температури повітря. На відкритих ділянках рослини необхідно захистити від вітру.

Близнята 29 (5:29) – 2.03 (17:10)

Квітникарі наприкінці лютого висівають на розсаду насіння цинерарії, антиринуму, лобелії. Якщо ґрунт для розсади не встигли заготовити з осені, можна взяти його із кротовин.

Якщо зима видалася сніжною, варто прибрати сніг із затінених ділянок газону, щоб у подальшому не спричинити випрівання трави.

Кваліфікована аграрна освіта – запорука успішного розвитку органічного виробництва

Соняшник сорту "Прометей".

Органічне виробництво сільськогосподарської продукції щороку набуває дедалі більшої актуальності як в усьому світі, так і в Україні. Зокрема, збільшується чисельність виробників, розширюються площі сільськогосподарських угідь, що мають статус "органічних", зростають обсяги виробництва та продажу органічної продукції, урізноманітнюється її асортимент тощо. Однак в Україні існує ще чимало перепон для активного розвитку цієї перспективної галузі сільгоспвиробництва. Про деякі з них варто розповісти дещо докладніше.

З-поміж істотних проблем чи не найголовнішою є те, що в Україні відсутня нормативно-правова база щодо органічного сільського господарства, а це не лише не стимулює виробників традиційної продукції до переходу на органічне виробництво, а й гальмує розвиток тих органічних господарств, які вже функціонують.

Відсутність чіткої державної політики також негативно впливає на забезпечення органічного агровиробництва кваліфікованими кадрами. Нині підготовка фахівців із цього напряму здійснюється лише в кількох аграрних навчальних закладах. Зокрема, в Іллінецькому державному аграрному коледжі впроваджено спеціалізацію "Виробництво органічної продукції" як елемент варіативної частини навчального плану для технологічних спеціальностей. У Національному університеті біоресурсів та природокористування України введені магістерські програми "Органічне землеробство" і "Теоретичне обґрунтування та розробка системи енергоощадного екологічного землеробства в Україні". При Полтавській державній аграрній академії створено Центр органічного землеробства "Полтава-органік" на базі ПП "Агроекологія".

Однак, в Україні відсутні аграрні навчальні заклади, які б поєднували виробництво органічної сільськогосподарської продукції та підготовку висококваліфікованих спеціалістів для нього.

Враховуючи вищезазначене, з метою реалізації Програми інноваційно-інвестиційних проектів "Інтеграція аграрної освіти, науки, виробництва" на 2011–2017 рр. та підвищення екологічного іміджу України ректоратом Миколаївського державного аграрного університету (МДАУ) було прийнято рішення щодо впровадження органічного виробництва сільськогосподарської продукції шляхом сертифікації земель Навчально-науково-практичного центру університету (ННПЦ).

Овес сорту "Соломон".

Щоб отримати докладнішу інформацію про проект "Сертифікація органічних земель в ННПЦ МДАУ" та подальші плани, ми звернулися до керівника цього інноваційно-інвестиційного проекту, директора Наукового інституту інноваційних технологій та змісту аграрної освіти МДАУ, д.е.н., доцента Сіренко Наталії Миколаївни.

– Шановна Наталю Миколаївно, розкажіть, будь ласка, що було головною причиною для впровадження органічного агровиробництва на базі ННПЦ?

– Наші дослідження показали, що вироб-

ництво органічної сільськогосподарської продукції в Україні є перспективним напрямом для фермерських господарств, оскільки вітчизняний ринок цієї продукції сьогодні становить понад 2 млрд. євро і має стабільну динаміку до зростання. Однак, для нашого університету головними чинниками реалізації інноваційно-інвестиційного проекту "Органічне сільськогосподарське виробництво" слугували позитивний вплив на стан ґрунтів, природна родючість яких щороку зменшується, та висока якість продукції, що відповідає загальній стратегії Миколаївського державного аграрного університету щодо забезпечення повноцінним і здоровим харчуванням студентів, співробітників та мешканців області.

Пшениця озима сорту "Донецька".

– А як розпочинався інноваційно-інвестиційний проект "Органічне сільськогосподарське виробництво"?

– За ініціативи молодих науковців Миколаївського державного аграрного університету було проведено маркетингове дослідження щодо ставлення споживачів до органічної продукції спочатку в межах Миколаївської області, а потім і в Україні через глобальну мережу Інтернет. За його результатами понад 88% опитаних респондентів позитивно ставляться до цієї продукції, а понад 42% – готові витрачати на неї стільки коштів, скільки буде потрібно для повноцінного харчування.

Згодом університет брав участь у різноманітних науково-практичних конференціях та семінарах у Полтаві, Одесі, Києві, Вінниці. Це допомогло налагодити контакт із виробниками органічної продукції, представниками сертифікуючої компанії, незалежними консультантами, іншими аграрними навчальними закладами тощо. Оцінивши можливості університету з розвитку органічного агровиробництва, у липні 2011 року ректорат організував ознайомчі поїздки на сільськогосподарські землі ННПЦ Миколаївського державного аграрного університету Олексія Качковського (незалежного консультанта з органічного виробництва з дев'ятирічним досвідом), Мартіна Ліхтенхана (представника FiBL) та Івана Гаврана (інспектора ТОВ "Органік Стандарт"), під час яких було визначено напрями подальшої співпраці в органічному виробництві.

Наприкінці вересня 2011 р. університет уклав контракт з ТОВ "Органік Стандарт". Сьогодні вже завершено інспекційні роботи на 445,8 га сільськогосподарських земель ННПЦ Миколаївського державного аграрного університету. Проведення сертифікаційних робіт плануємо завершити у березні 2012 року.

– Як відомо, у житті все гладко не буває, тим більше, коли мова йде про започаткування нових задумів, ідей. Розкажіть, чи були якісь проблеми, які перешкоджали впровадженню вашого проекту і в майбутньому можуть негативно вплинути на його реалізацію?

– Як уже зазначалося, такий перспективний вид агровиробництва сьогодні почувається невпевнено на сільськогосподарському ринку, оскільки відсутня відповідна нормативно-правова база. Окрім того, Миколаївський державний аграрний університет як вищий навчальний заклад, науково-дослідна установа і виробник сільськогосподарської продукції не має статусу сільськогосподарського виробника, що не дозволяє використовувати відповідні пільги з метою розвитку агровиробництва.

– Яким чином Миколаївський державний аграрний університет планує зменшити ці негативні наслідки або запобігти їм узагалі?

– Органічне агровиробництво на базі ННПЦ Миколаївського державного аграрного університету входить до Програми інноваційно-інвестиційних проектів "Інтеграція аграрної освіти, науки, виробництва" на 2011–2017 рр., до якої входить ще 18 проектів з рослинництва, тваринництва та енергозбереження на суму понад 86 млн. грн. При цьому значну частину продукції власного виробництва плануємо реалізовувати у Торговельному домі Миколаївського державного аграрного університету. Також додатково використовуватимемо лабораторії з визначення ГМО, якості молока, м'яса та м'ясо-молочної продукції для інших суб'єктів господарювання (виробників, сертифікуючих компаній тощо).

– Сподіваюся, що ви не зупинятиметеся на досягнутому, а, навпаки, на основі передових технологій розроблятимете перспективні проекти та надаватимете різноманітні послуги високої якості. Які проекти в майбутньому планує реалізувати університет щодо органічного виробництва?

– Наш університет планує: як навчальний заклад – впровадити навчання органічному землеробству шляхом долучення біомодуля у вигляді спеціалізації до існуючих спеціальностей; як науково-дослідна установа – відпрацювати схему органічного виробництва в умовах південного Степу України; як виробник сільськогосподарської продукції – збільшити площі органічних сільськогосподарських земель та обсяги

виробництва органічної продукції.

Все це також дасть змогу університету надавати консультаційну та супровідну допомогу фермерським господарствам, які вже виготовляють органічну продукцію або знаходяться на етапі переходу. У зв'язку з цим зазначимо, що Миколаївський державний аграрний університет здійснює дорадчу діяльність і входить до кластеру "Зелена економіка", що дає змогу об'єднати виробників органічної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції з метою консультування та співпраці з реалізації виробленої продукції.

– Нині чимало виробників сільськогосподарської продукції та керівників аграрних навчальних закладів внаслідок різних об'єктивних і суб'єктивних причин ще не наважуються впроваджувати органічне виробництво. Щоб Ви могли порекомендувати аграріям та науковцям?

– Чи не найголовніше – не залишатися осторонь нових перспективних тенденцій у виробництві, освіті та науці і бути при цьому неупередженими, чесними, справедливими. А ще надзвичайно шанобливо і дуже дбайливо ставитися до навколишнього світу – нашого спільного середовища як з-поміж самих людей, так і до інших живих організмів.

– Шановна Наталю Миколаївно, щиро дякуємо Вам за змістовну й цікаву розмову та докладні відповіді на наші запитання. Бажаємо успіхів у здійсненні планів та невпинного творчого зростання!

– У свою чергу, я також хотіла б подякувати редакції журналу "Дім, сад, город" за надану можливість та вагомий внесок у пропагуванні органічного агровиробництва в Україні. Від імені ректорату Миколаївського державного аграрного університету, всього колективу викладачів і студентів хочу побажати читачам журналу, а також усім вітчизняним виробникам сільськогосподарської продукції та аграрним навчальним закладам активніше долучатися до органічного руху, відновлюючи славу нашої неньки-України, як житниці не лише всієї Європи, а й усього світу.

*Розмову вела **Т.О. Чайка**,*
фахівець I категорії
Миколаївського державного
аграрного університету

Чи шкідливий препарат Престиж?

Про позитивні якості препарату Престиж для обробки картоплі нам відомо – самі перевіряли. Та які негативні наслідки можуть бути від його використання, як уберегтися від них?

О. П. Скоркіна,
Кобеляцький р-н,
Полтавська обл.

У попередніх номерах журналу вже не раз розповідали про цей препарат. Фірма-виробник навіть малювала схему, де вказувала, що він пересувається із сокорухом по органах рослини, інтоксикуючи їх, а донизу, куди ростуть столони, на кінцях яких формуються бульби, – ні. Тому для картоплі він вважається безпечним і для нього навіть не встановлено терміни очікування: вже на 40–45-й день його залишків у продукції не знаходять.

Інша річ – для інших пасльонових (баклажани і помідори), якщо занурювати їх у Престиж корінням. Тоді разом із сокорухом препарат потрапить до плодів.

Рекомендовано купувати Престиж лише у мережі магазинів "Зелений світ", адже до 50% цього препарату – фальсифікат (це також небезпечно). Під час роботи з ним слід дотримуватися загальновідомих заходів безпеки: обприскувати бульби у гумових рукавицях (одноразові і дешеві часто під час знімання рвуться), промити обприскувач від решток розчину, упаковку та плівку не кидати, де завгодно.

Не вкидайте оброблені бульби до відра, краще класти їх у лунку безпосередньо з плівки. До початку роботи відрегулюйте обприскувач. Часто замість нього беруть прості пульверизатори, розпилу від яких вистачає лише на кілька разів. Потім вони перестають давати аерозолі, а розчин стікає по руках. Навіть знявши рукавиці, ретельно вимийте руки з милом.

Отруєння бувають гострими і хронічними. Особливо небезпечні другі. Оскільки Престиж є препаратом системної дії, він уражує не лише місце, на яке потрапив, а й діє на центральну нервову систему. Тому дотримуйтеся усіх заходів безпеки, навіть для такого малотоксичного препарату.

Ю.В. Слєпцов

Пропоную...

...кролі великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекцій).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця,
тел. (097) 308-20-95

...високоякісну сортову картоплю вітчизняної та іноземної селекції. Новинки і суперновинки 2011 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл.,
41122, тел. (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

...сортове насіння овочів. Багато новинок. Конверт – каталог.

Валентина Іванівна Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н,
Полтавська обл., 39150,
Тел. 0534298119, (067) 300-61-48

...саджанці персика і нектарина (26 сортів США, Канада, Україна), відібраних з-поміж 150 сортів за морозостійкістю (-26...-32°С), товарністю та смаковими якостями. Конверт – каталог.

Федір Борисович Стойков,
вул. Спеціалістів, 8, с. Калинівка,
Єланецький р-н,
Миколаївська обл., 55553,
тел. (093) 752-45-46

...саджанці декоративних кущів, ліани, хвойні, троянди, іриси, лілійники, флокси, астильба, канни, водяні – німфеї. Плодові: ожина, смородина, зизифус, аґрус та ін. Конверт – каталог.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018,
тел. (095) 304-05-21

...поросята елітні м'ясні травоїдні: ландрас, мангалиця, мангал, угорська пухова сіра та червона. Недорого.

Олена,
м. Вінниця, тел. (097) 257-52-28

...книгу Сахарнової: "Помідори". Насіння помідорів для чоловіків. Дорого.

Ліна Михайлівна Сахарнова,
тел. (067) 993-56-07,
(066) 298-02-86

...томатне дерево Спрут F_1, малина деревоподібна Таруса, міцелій грибів, суниця садова, тубермонтана витка, виноград, картопля, екзотичні рослини.

Б.А. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...сіянці шипшини: Донецький, Польмеріана, ГБС-5.
Комінтернівський р-н, Одеська обл.,
тел. (067) 487-49-09

...саджанці нових, районованих та перспективних сортів смородини, порічок Дар Орла, Валентинівка, Ровада, Троїцька, Альфа, Наталі (30 сортів), описані нами у "ДСГ" № 5, 2010 рік), аґрусу: Карат, Славутич, Краснослов'янський, Шеннон, Безшипний (18 сортів), винограду; гладіолуси; іриси вітчизняної, зарубіжної та власної селекції. Конверт – каталог.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...картоплю – поштою. Новітні найпродуктивніші сорти. Найвищі репродукції. Стійкість, урожайність, смак.

О.П. Юренко,
вул. Артема,1, с. Диканька,
Полтавська обл., 38500,
тел. (5351) 9-16-97

...саджанці, чубуки комплексностійких сортів винограду. Каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84,
м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89,
(097) 479-56-25,
olefir@ukr.net, www.olefir1.uaprom.net

...гуртом та вроздріб насіння і саджанці ягідних, овочевих, нових, малопоширених, екзотичних, лікарських культур та квітів. Понад 1200 найменувань. Каталог – великий конверт з марками на 2,2 грн.

В.М. Головатенко,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23242

...гінкго, каштан їстівний, маслинка, калган, п'ятипал, сабельник, сауроматум та багато іншого. Можливий обмін. Конверт – каталог.

О.В. Стретович,
с. Мелені-4, Коростенський р-н,
Житомирська обл., 11576

...насіння томатів від "Сибірського саду" та колекційні. Екзотичні (трихозант, бенінказа, момордика, мелано) та лікарські рослини, лофант анісовий. Перець, огірки, харчові та кормові гарбузи – великий вибір. Картопля. Квіти однорічні та багаторічні цибулинки на весну. Фотокаталог у вашому конверті з маркою 2,2 грн. Упаковка насіння в подарунок.

Олександр Миколайович Колодько,
село Хухра, Охтирський р-н,
Сумська обл., 42750,
моб. 0978620502,
E-mail:aleksandr.kolodko.60@mail.ru

...недорого високоякісне насіння овочів та квітів багаторічників, надврожайні сорти перцю, момордики, цікаві новинки. Конверт зі зворотною адресою. Каталог і пакет насіння безкоштовно.

В.А. Кулібаба,
с. Піщана, Білоцерківський р-н,
Київська обл., 09160,
тел.(067) 170-95-99

...технології супер-печей, кам'янка. ККД вищий у 300 разів. Звичайні сільські печі, але на тирсі, горить добу без дозаправки. Звичайний камін обігріє двоповерховий будинок.

Е.А.Ляховець,
тел. (050) 76-37-708

...живці, саджанці комплексностійких сортів винограду, урожайні сорти суниці. Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Пояреля,
просп. Дзержинського, 32,
м. Донецьк, 83014,
тел. (062) 297-18-57, (095) 380-82-62

...велика колекція насіння томатів (в т.ч. "Сибірський сад", "Томатний гороскоп"), перцю, баклажанів, квіткових культур та ін. Конверт з марками на 2,2 грн. – каталог.

В.В. Паранчук,
пр. Меліораторів, 4, кв. 36,
смт Брилівка,
Херсонська обл., 75143

...тюльпани – 200 сортів, лілійники (100), декоративні цибулинні, пізноцвіт (рос. – безвременник), камалію.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ, 04074

...великий вибір лікарських, пряних, овочевих, плодово-ягідних культур. Декоративні ліани, кущі, квіти садові та кімнатні, ґрунтопокривні трави та багато іншого (понад 300 найменувань). Конверт – каталог.

Лідія Іванівна Єлагіна,
вул. Ювілейна, 5, с. Придніпровське,
Нікопольський р-н,
Дніпропетровська обл., 53280,
тел. (050) 533-85-78, (0566) 675-066

...розпродаж колекції ірисів – 300 сортів, піонів – 100 сортів. Для каталогів висилайте великий конверт з марками на 2,2 грн.

Микола Іванович Музичук,
с. Юльївка, Запорізький р-н,
Запорізька обл., 70434,
тел. (067) 838-65-61

...насіння традиційних, екзотичних та кімнатних овочів, всього понад 1000 сортів, а також садовий матеріал озимого часнику. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2,5 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань,
Бобровицький р-н,
Чернігівська обл., 17461

...колекційні виставкові сорти гладіолусів. Новинки від селекціонерів.

Еліна Володимирівна Виноградська,
а/с 14, м. Київ, 02097,
vin-ehlina@yandex.ru
www.gladiol.com.ua

...рекордні врожаї... (читати "ДСГ" № 11, ст. 2). Ви отримаєте більше з сотки, якщо замовите набір елітного насіння найврожайніших, невибагливих сортів: на 1 сотку (помідори, огірки, капуста – 5 кг/кущ, морква, буряк, цибуля – 0,5 кг/штука) та методики надприбуткового овочівництва (поливати, доглядати втричі менше). Є каталог.

Максим Петрович Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля,
Херсонська обл., 74000,
тел. (067) 148-57-14

...недорого гладіолуси, тюльпани, клематиси та ін. багаторічники. Каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 75, м. Кременчук-25,
Полтавська обл., 39625,
тел. (05366) 6-89-51, (068) 898-06-49

...розпродаж картоплі найновішої та зарубіжної селекції (понад 120 сортів). Поштові послуги – 50% за мій рахунок. Конверт – каталог.

Надія Денисівна Грисюк,
вул. Данова, 4, кв. 6, м. Хмільник,
Вінницька обл., 22000,
тел. (097) 765-02-99, (098) 263-05-33

...актинідію (5 сортів), жимолость їстівну (4) і декоративну (5), гумі, лимонник, іргу, будлею (3), каріоптеріс (2), бругмансію (3) – все по 20 грн., гортензію (3), вейгелу (3), гібіскус (3) – по 15 грн. Журавлину садову (4) – по 10 грн., брусницю Корал – 35 грн., гінкго – 25 грн., сушене листя гінкго (50 г – 50 грн.),бирючина (для живої огорожі) – 5 грн.

Ярослав Дмитрович Гандзій,
с. Гніздичів, Жидачівський р-н,
Львівська обл., 81740,
тел.. (097) 224-53-69, (067) 926-19-48

...саджанці морозостійкого винограду, актинідії, жимолості, аґрусу, малини, смородини, гумі, кизилу, барбарису та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки,
Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39764,
тел. (066) 222-01-77, (098) 947-33-08

...лілійники, іриси. Конверт – каталог.

А.М. Григор'єв,
а/с 353, м. Слов'янськ-1,
Донецька обл., 84101

...іриси, лілійники, багаторічники.

Валентин Петрович Дробязко,
вул. Училищна, 17, м. Богуслав,
Київська обл., 09700,
тел. (04561) 42-978, (063) 756-74-26

...продам кроликів породи фландр, сірий велетень.

Володя,
м. Київ,
(097) 270-71-05, (050) 510-32-20

...якісне насіння овочів та квітів, бадан (адамів корінь), міцелій (грибниця) вешенки (гливи) + технологія вирощування, зрозуміла для кожного садівника. Конверт – каталог.

В. Коваленко,
а/с 176, Київ-54, 01054,
e-mail:semena-elita@ukr.net

...післяплатою гофровані гладіолуси 350 сортів. Новинки. Осінні знижки. Реалізація з жовтня 2011 р. Конверт – каталог.

В.В.Трепачко,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка,
Чернігівська обл., 17200

...насіння овочів: томати, перці, баклажани та ін., а також насіння однорічних квітів. Конверт з маркою за 2 грн. – каталог.

В.В. Паранчук,
пл. Меліораторів, 4, кв. 36,
смт Брилівка, Херсонська обл., 75143

...молодняк кіз зааненської породи, молочні.
Вінницька обл.,
тел.. (067) 12-58-479

...сорти суниці, які забезпечать врожай за будь-якої погоди. Малина. Смородина. Аґрус. Ожина. Виноград. Конверт – каталог. Кольоровий каталог на сайті www.olna.com.ua з новим описом сортів і догляду за ними.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрійський р-н,
Кіровоградська обл., 27322

...збалансовану колекцію високоякісного насіння улюблених старих і кращих нових сортів помідорів та перцю солодкого, доповнену новинками. Від вас – конверт із зворотною адресою, від нас – каталог із детальним описом кожного сорту.

Володимир Федорович Сирай,
вул. Ак. Павлова, 17, кв. 81,
м. Чернігів, 14027,
E-mail:siray_chernigov@rambler.ru
Фото та опис сортів на сайті:
http.//siray.at.ua/

...учбові кінофільми на DVD на теми: "Садіння і догляд за персиками та виноградом. Укривання на зиму, обрізування та формування, захист від заморозків та грибкових хвороб". Саджанці винограду, насіння помідорів, цибулі, перцю. Докладніше й каталог на www.grozdivinograda.com.

Анатолій Миколайович Огій,
тел. (096) 67-10-457

...насіння і саджанці з власної колекції. Каталог – великоформатний конверт з марками на 2,9 грн.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці,
Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23242

...саджанці гінкго, книжку "Гінкго на присадибній ділянці" і сухе подрібнене листя гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014,
тел. (0362) 23-00-24

...козенят молочної породи, віслюка.
м. Київ, тел. (095) 672-95-33

...стрептокарпуси та сенполії. Подарунки. Про стрептокарпуси читайте допис у цьому номері журналу. Конверт – каталог.

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина,
Івано-Франківська обл., 77502,
тел. (03477) 2-15-03, моб. (068) 511-21-26

...для тих, хто цінує смак і аромат! Нові високоврожайні сорти суниці: ранні – Анжеліна, Маніла; постійного плодоношення – Анабель, Анаіс, Шарлота, Маестро (30). Малину: Феномен, Арбат, Ніагара; ремонтантну – Сумо-2, Покуса, Полана (35). Смородину, аґрус, ожину, клематис – Бал квітів.

Найновіші сорти картоплі – Аннушка, Евелін (внучка Адретти), Тайфун, Рамос (25). Фундук (4 сорти). Конверт на 2 грн. – каталоги.

Сергій Васильович Алейніков,
пров. Ювілейний, 10, м. Суми, 40018,
тел. (050) 167-19-85

...садивний матеріал жоржин, багаторічники, цибулинні. Для відповіді – конверт.

Я.М. Тиркус,
вул. Бакинська, 21/1,
м. Львів, 79022

...вибрані сорти жоржин на зріз. Суницю зарубіжних регіонів. Конверт для каталогів.

Л.Ф. Бап,
с. Стоянів, Радехівський р-н,
Львівська обл., 80220:
тел.. (03255) 34-2-73,
моб. (067) 335-57-32

...саджанці та насіння плодоягідних, малопоширених, нових, рідкісних, екзотичних, лікарських рослин і квітів з власної колекції (500 найменувань). Конверт – каталог.

І.П. Шульц,
с. Вільховець, Звенигородський р-н,
Черкаська обл., 20261

...жоржини (300) – опт, роздріб; найсолодша суниця.
(097) 549-30-34

...вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного і постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу. Насіння айстр та городніх культур.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщинський р-н,
Полтавська обл., 39112,
тел. (096) 771-24-75

...сортове насіння овочевих і квіткових культур – від 80 коп. Кожному подарунок. Конверт – каталог.

а/с-1, с. Жовтневе,
Білопільський р-н,
Сумська обл., 41854,
Semena-1@mail.ru

... саджанці плодових культур (у т.ч. екзотичних): яблуні, груші, айви, персика, абрикоса, черешні, вишні, сливи, аличі, хурми, кизилу, унабі, шовковиці, інжиру, шипшини, ягідних.

Віктор Миколайович Передерій,
вул. Стратосферна, 22,
м. Запоріжжя, 69083

...унікальний спосіб вирощування 640 кг картоплі з 16 кущів. Незалежно від погоди. Неймовірно, але факт! Конверт зі з/а.

Григорій Васильович Кот,
а/с 1, "ДСГ", м. Прилуки,
Чернігівська обл., 17502

...накладною платою насіння. Амарант: Ельбрус гібрид – посухостійкий, перспективний сорт. Вирощують на зелену масу (від 2 до 3 укосів), силос, трав'яне борошно. Високорослий – від 1,5 до 4 м. 100 г – 28 грн. Сорго-суданка: 1 кг – 40 грн. Чумиза (2): 1 кг – 40 грн. Квасоля Масляний король: 1 кг – 25 грн.

В.М. Лозовський,
с. Пузикове, Глобинський р-н,
Полтавська обл., 39051,
тел. (067) 91-89-297

...насіння томатів (1100) перцю, баклажанів, огірків, гарбузів, кабачків, лагенарії, кавунів, динь, фізалісу, квасолі, гороху, нуту, сочевиці, чини, кукурудзи, шпинату Утеуша, рукколи, базиліку, крес-салату, фенхелю, скорцонери, мелано, мелотрії, ангурії, момордики, бусенника, міні-кукурудзи. Конверт 16х23 см з марками на 2,20 – каталог.

І.А. Перегудова,
проспект Дзюби, 9, кв. 14,
м. Харків, 61019,
тел. (057) 783-30-52

...картоплю найновіших, найсмачніших та найврожайніших (до 1 т/сотка) сортів. Саджанці, живці смородини, малини, аґрусу – оптом та вроздріб. Комплекс сучасних препаратів для рослинництва. Поштою, на місці, кур'єром.

О.А. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки,
Чернігівська обл., 17500,
тел. 066 712 06 90

...цибулини лілій: ЛО-гібриди, лонгіфлорум, азіатські двокольорові, махрові, група "Танго", ЛА-гібриди, орієнтальні, трубчасті, видові. Конверт – кольоровий каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77,
смт Голоби,
Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070,
тел. 096-796 69 62

Чому бульба з "рівчаками"?

У 2009 році посадила картоплю сорту Пікассо. Багато картоплин було з борознами, наче їх надрізали, а потім ця ранка загоїлася й розширилася. Коли наступного року посадила в себе на городі таку картоплю, була здивована. У мене знову виросла картопля з "рівчаками". Таких кущів на городі було приблизно 10–15%. Чим пояснити таке явище?

В. Т. Краснокутська,
Донецька обл.

Таке явище характерне за різкої зміни погоди. Наприклад, коли після спеки йдуть постійні сильні дощі, а потім знову – високі температури. За 50–70 днів після сходів судини первинної ксилеми розриваються під час росту паренхімних клітин, які є місцем відкладання запасних речовин і крохмалю.

Для боротьби з цим явищем потрібно протягом вегетації підтримувати у кореневій зоні, де формуються столони, ступінь зволоження на рівні 75–80%, що на присадибних ділянках фактично нереально. Відтак за неможливості поставити крапельне зрошення і тензіометр (прилад для вимірювання вологості ґрунту) не звертайте уваги і на такі роки (вони бувають не часто) й на такі бульби.

Крім деяких складнощів під час очищення, ніяких проблем з бульбами немає.

В.Ю. Слєпцов

Шановні наші читачі!

Якщо у когось із вас виникне необхідність у придбанні наших журналів, або інших видань за минулі роки чи за поточний рік, будь ласка, звертайтеся до нас, окрім вихідних та святкових днів, за телефоном: 223-22-58.

За наявності замовлених вами видань, обов`язково надішлемо їх вам поштою.

Придбати журнали "Дім, сад, город" за поточний та минулі роки, та іншу літературу нашого видавництва можна також на "Книжковому ринку" (станція метро "Петрівка", м. Київ). Ряд 100, місце 3.

Працюємо з 10 до 16 год. щодня, крім понеділка.

Відділ реалізації "ДСГ".

Закінчення. Поч. на с. 14

Lacy snowflace – дуже великі білі квіти з хвилястими пелюстками. Середньо-зелене стандартне листя.

Кладовая солнца – дуже великі, з виїмками, винно-малинові квіти з більш насиченими за кольором прожилками і тонким білим гофрованим краєм. Глибоке біле горлечко відмічене темно-вишневими смужками. Стандартне зелене листя.

Морозные узоры – величезні хвилясті білі квіти, густо покриті яскраво-пурпурною сіточкою, більш інтенсивною на нижніх пелюстках. Темні, майже чорні лінії в нижній частині горлечка роблять цей вишуканий малюнок більш виразним. Середньо-зелене, ледь хвилясте листя.

Fleischle Catania – великі, ніжно-рожеві квіти з марганцевими смужками з центра горлечка, зелене листя, компактна розетка.

Hototogisu – дуже незвичайне розфарбування. Рожево-бузкові пелюстки в густий червоно-фіолетовий горошок дрібного розміру.

Квіти великі, з хвилястими краями. Листя велике, яскраво-зелене.

Seren – яскраво-жовті пелюстки, покриті темно-синьою сіточкою, краї пелюсток синьо-фіолетові. Компактний стрептокарпус, рясне цвітіння.

Зорька алая – великі яскраво-червоні, з округлими пелюстками й ледь гофрованим краєм квіти. З білого горлечка виходять темно-темно-червоні лінії і два білих "клички". Яскраво-зелене листя.

Marna – величезні, темно-сині бархатисті квіти з круглими пелюстками і глибоким жовтим горлечком. Середньо-зелене стандартне листя.

Wendy – один із найбільш великоквіткових серед чисто білих сортів стрептокарпусів.

Susie – величезні яскраво-малинові квіти із золотистим горлечком, зелене стандартне листя.

Dracula`s shadow – величезні (9 см) чорно-синьо-пурпурові квіти з тонкою білою каймою, краї пелюсток сильно гофровані. Листя темно-зелене.

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3,
м. Долина,
Івано-Франківська обл., 77502

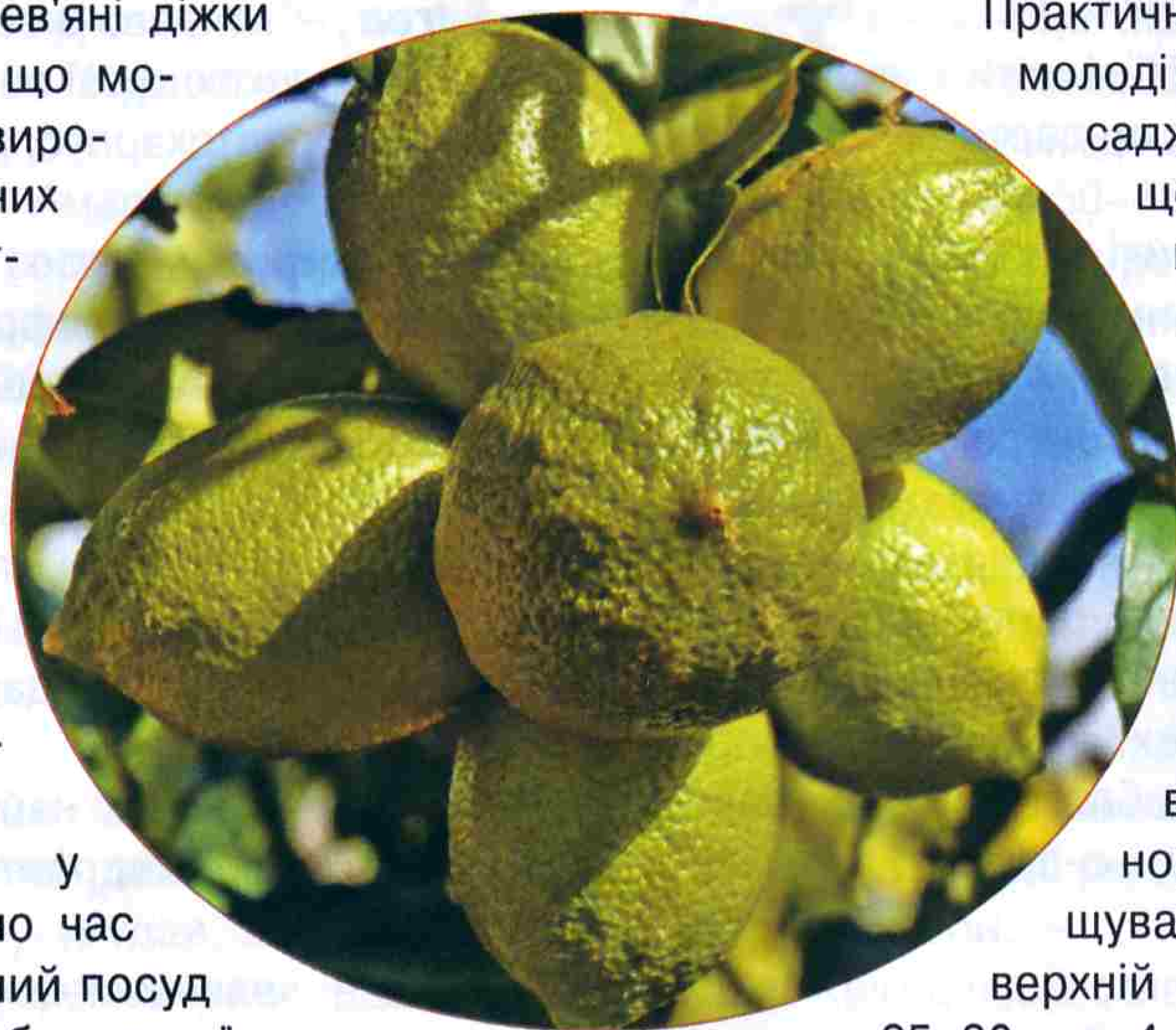

САДІННЯ ТА ПЕРЕСАДЖУВАННЯ ЦИТРУСОВИХ РОСЛИН

ПОСУД І ҐРУНТОСУМІШІ

Кращим посудом для вирощування цитрусових у кімнатних умовах є глиняні горщики, дерев'яні ящики, дерев'яні діжки. Посуд має бути добре дренованим, щоб у ньому не застоювалася вода. Найкращими, звичайно, вважають гончарні горщики, які, крім дренажного отвору на дні, мають пористі стінки. Через дренажний отвір стікає зайва вода при надмірному поливі, а через пори добре провітрюється ґрунт. Полив'яні та пластмасові горщики вважаються гіршими, бо у їхніх стінках немає пор. Дерев'яні діжки (ящики) мають той недолік, що можуть швидко згнити, але при вирощуванні великих рослин без них не обійтися. Недосвідчені цитрусоводи висаджують рослини у відра, скляний посуд, у дні яких немає отворів і через стінки яких не проходить повітря. В такому посуді дуже часто, особливо за надмірної вологості ґрунту, рослина задихається і вимокає.

Вирощуючи цитрусові у кімнатних умовах, їх потрібно час від часу пересаджувати в інший посуд більшого розміру. Посуд має бути такої величини, щоб у ньому вільно розміщувалася коренева система рослини. Думка недосвідчених садівників про те, що висаджена невеличка рослина у горщик великого розміру швидше вступить у плодоношення – помилкова, рослина буде буйно рости (жирувати), а вступ у плодоношення затримуватиметься. Крім того, у великому посуді слаборозвинута коренева система не освоює (не пронизує) увесь ґрунт, внаслідок чого поливна вода повністю не використовується рослиною і застоюється, що призводить де закисання ґрунту. Це часто спостерігається тоді, коли ґрунт важкий і погано провітрюється. Молоде коріння,проникнувши з часом до шару закислого ґрунту, захворює, тому рослина зупиняється в рості, листя жовтіє і поступово осипається. Отож, якщо терміново не замінити ґрунт, рослина може загинути.

Практичний досвід фахівців свідчить, що молоді сильнорослі рослини слід пересаджувати у посуд більшого розміру щороку, а рослини, що вже вступили у плодоношення, один раз на 2–3 роки, багаторічні плодоносні рослини – один раз на 5–6 років.

Для того, щоб легше й зручніше було пересаджувати рослини, горщики, ящики і навіть діжки виготовляють конусоподібної форми (знизу вужчі, ніж у верхній частині). Однорічні рослини найкраще вирощувати у горщиках з діаметром у верхній частині 20–25 см, 2-3-річні – 25–30 см, 4-річні – 30–35 см, а 6–10-річні рослини вирощують у горщиках з діаметром 35–40 см або у діжках з діаметром 40–45 см.

Орієнтиром, який вказує на те, що рослину необхідно пересадити з меншого посуду в більший, є поява у отворі дна горщика кінчиків коріння.

Під час вирощування цитрусових культур у кімнатних умовах дуже велике значення має ґрунт. Він має містити достатню кількість поживних речовин, бути легкого механічного складу, водо- та повітропроникним, мати нейтральну або слабокислу реакцію (pH 6,5).

Важкий за механічним складом глинистий ґрунт сильно ущільнюється, пересихає, розтріскується і розриває корені рослини, а за надмірного зволоження такого ґрунту коріння задихається й вимокає. Занадто важкий ґрунт у горщиках є основною причиною захворювання гомозом. Непридатні також ґрунти, які містять багато вапна: відбувається отруєння коренів. Рослини погано розвиваються, коли ґрунт дуже кислий (торф'яний, підзолистий). Корені цитрусових рослин абсолютно не витримують торфу та засолених ґрунтів. Малопридатні й надто легкого механічного складу ґрунти. Вони дуже швидко пропускають воду і не затримують поживні речовини, тому рослини в них голодують.

У природних умовах знайти такий ґрунт, який би пов-

ністю відповідав вимогам цитрусових культур при вирощуванні їх в обмежених посудом умовах, неможливо. Тому для вирощування цитрусових у кімнатних умовах із дернової землі, листяної землі, перепрілого гноюсипцю і річкового піску готують ґрунтосуміш у співвідношенні 2:2:2:1. У такій ґрунтосуміші рослини за регулярного поливу та підживлення добре ростуть і плодоносять. Для того, щоб правильно підготувати ґрунтову суміш, необхідно знати характеристику її складових компонентів.

Дернова земля – це найважливіша складова частина поживної ґрунтової суміші (садової землі). Готується вона шляхом закладання для перегнивання в компост зрізаних пластів дернини. Її найкраще заготовляти там, де росли багаторічні бобові або лугові трави, особливо де був травостій.

При нарізуванні дернини товщина її шару має бути не більше 10–15 см. Під час складання бурта пласт кладуть травою донизу. Після перегнивання така земля буде багатою на органічні речовини і матиме нейтральну реакцію. Через 6–8 місяців після кількаразового перелопачування землю пересівають через решето і використовують за призначенням.

Листяна земля – її отримують від перегнивання зібраного в купи листя деревних рослин. Щоб листя добре перегнило і повністю мінералізувалося, його тримають у буртах, декілька разів перелопачують, не допускаючи пересушування. Поживні властивості листяної землі залежать від того, з яких порід заготовлене листя і як довго така земля зберігається. Кращу листяну землю отримують від перегнивання листя бука, липи, клена, гіршу дає листя кінського каштана.

Часто в лісі в ранньовесняний період під кронами добре розвинутих дерев знімають шар ґрунту глибиною 6–8 см разом з опалим листям і всю цю масу складають у бурти під відкритим небом. За літо кілька разів перелопачують, якщо потрібно – зволожують. Восени така земля буде готова для використання. Її пересівають через решето і після цього використовують. Листяна земля має зазвичай нейтральну реакцію. Всі види листяної землі вважаються бідними на поживні речовини.

Перегній – це гній, що добре перегнив. Кращим є кінський перегній. Використовується в невеликих кількостях як органічне добриво.

Пісок – складова частина великої кількості ґрунтосумішей. Як правило, слугує для створення пухкіших ґрунтових сумішей. Рекомендується використовувати річковий пісок, тому що він складається з різних за розміром фракцій – піщинок. При складанні ґрунтових сумішей краще брати середню і велику фракцію річкового піску.

Дуже важливо правильно виконати садіння (пересаджування) цитрусової рослини. Перед висаджуванням готують посуд. Дренажний отвір у дні посуду закривають черепком випуклим боком догори, щоб через отвір не просипався дренажний матеріал, а зайва вода вільно витікала. Потім на дно посуду насипають дренажний матеріал шаром 2–4 см. Найчастіше для цього використовують великозернистий річковий пісок, можна також гравій, гальку. Поверх дренажу насипають шар ґрунтосуміші.

Корені саджанців перед садінням уважно оглядають, якщо є пошкоджені чи поламані корені, їх видаляють

гострим секатором або укорочують до непошкодженого місця. Бажано кінчики коренів трохи підрізати, це запобігає їхньому загниванню, сприяє прискоренню утворення калюсу та відновлення росту.

На нетовстий шар ґрунтосуміші, яку насипано на дно посуду, розміщують кореневу систему рослини, рівномірно розправляючи корені у різні боки, і поступово засипають грунтосумішшю, одночасно підтрушуючи рослину, щоб заповнити повітряні проміжки між корінням. Ґрунт обережно пальцями обох рук ущільнюють до коренів та стінок посуду, щоб рослина добре закріпилася та між корінням не залишилося повітряних прогалин.

Коренева шийка рослини має бути на рівні поверхні ґрунту. Посуд повністю ґрунтом не заповнюють, а залишають 2–3 см до його верхнього краю, щоб можна було здійснювати полив.

Висаджені рослини вдосталь поливають водою і на 2–3 тижні ставлять у тепле затінене від прямих сонячних променів місце, регулярно поливають, а крону обприскують водою. Такий догляд за пересадженими рослинами сприятиме кращому їх приживленню і відновленню росту надземної частини.

Розрізняють пересаджування рослин і перевалювання. При пересаджуванні рослину переносять з одного місця вирощування в інше (з одного посуду в інший) без ґрунту. Цю роботу слід проводити ранньої весни до початку сокоруху. У випадку, коли під час пересаджування рослина втрачає значну частину коренів і залишені корені не зможуть повністю забезпечити вологою та поживними речовинами надземну частину, для відновлення рівноваги між надземною частиною і кореневою системою необхідно провести обрізування крони рослини. При цьому видаляють гілки, які загущують крону, ростуть в середину крони, а залишені гілки укорочують на третину їхньої довжини.

При перевалюванні рослини з посуду меншого об'єму у більший рослини виймають із тісного посуду і, намагаючись не порушити основного кореневмісного шару ґрунту (грудки), поміщають у посуд більшого об'єму, досипають ґрунтосуміш і поступово ущільнюють її, залишаючи місце для поливної води. При цьому немає необхідності в обрізуванні надземної частини, позаяк коріння не пошкоджується і майже не втрачається. Перевалювання рослин можна виконувати будь-якої пори року.

ПОЛИВ І ОБПРИСКУВАННЯ ЦИТРУСОВИХ РОСЛИН

Своєчасний і правильний полив цитрусових рослин, які культивуються в кімнатних умовах, має важливе значення для забезпечення їхнього нормального росту, розвитку і регулярного плодоношення.

Волога потрібна цитрусовим для розчинення поживних речовин ґрунту і переведення їх у доступну для рослин форму, транспортування цих речовин з ґрунту через кореневу систему до надземної частини.

Особливо багато вологи потрібно цитрусовим для транспірації (випаровування), що відбувається при створенні органічної маси рослин. Відомо, що внаслідок випаровування вологи рослини не тільки регулюють свій поживний і водний режим, а й нормалізують температуру.

Нестача вологи в ґрунті призводить до відмирання ніжних активних коренів, це в свою чергу спричиняє пожовтіння й осипання листя, а якщо таке триває впродовж кількох днів, то й всихання всієї рослини.

Слід також пам'ятати, що надлишок вологи у ґрунті негативно позначається на загальному стані вирощуваних рослин. Часто малодосвідчені цитрусоводи-аматори запитують, чому на рослині в'януть листки і понікають молоді пагони, коли ґрунт у посуді, в якому росте, наприклад, лимон, досить вологий і навіть перезволожений. Вони не враховують того, що для нормальної життєдіяльності кореневої системи будь-яка рослина (не лише цитрусова) має бути забезпечена як елементами живлення і вологою, так і повітрям для дихання коренів.

Коли ґрунт перезволожений, то надмірна кількість води витісняє з нього повітря і порушується як нормальне дихання коренів, так і перебіг мікробіологічних процесів у ґрунті, а це в свою чергу стримує мінералізацію поживних речовин і перетворення їх у легкодоступну для рослин форму.

Надмірне перезволоження ґрунту, особливо взимку, може призвести до його закисання. У такому випадку рослину слід переставити в тепле місце,щоб швидше з перезволоженого ґрунту випаровувалася зайва волога. Коли сталося так, що ґрунт у посуді вже закис і листки почали жовтіти, рослину слід терміново пересадити й звільнити від закислого ґрунту. Якщо при пересаджуванні виявиться, що вже є відмерлі корені, то мертву їх частину вирізують гострим секатором до здорових невідмерлих тканин, а рослини поміщають у посуд дещо меншого об'єму і засипають свіжою ґрунтосумішшю.

Надземну частину такої рослини відповідно зменшують обрізуванням для того, щоб відновити корелятивні зв'язки між нею і кореневою системою, які були порушені втратою частини коренів. Чим сильніше обрізані корені, тим більше слід вкоротити гілки крони. Пересаджені таким чином рослини помірно поливають і ставлять у затінене від сонця місце для приживлення.

Необхідність проведення поливу можна визначити за станом ґрунту в посуді: за достатнього зволоження він має темний колір і не ущільнений, а коли ґрунт пересихає, то набуває сірого відтінку і стає щільним.

Є ще один спосіб визначення потреби в поливі. Необхідно взяти грудочку ґрунту і, коли вона розсипається від легкого натискування, то потрібно поливати, а якщо грудочка при натискуванні на неї не розсипається, полив не потрібний.

Періодичність поливу рослин залежить від розміру посуду, віку і величини рослин, якості ґрунтосуміші (щільності), температури та вологості повітря в приміщенні, пори року, стану рослини. Влітку ті рослини, що ростуть у посуді невеликого об'єму, поливають щодня або й двічі на день, у великих ящиках – раз на 2–3 дні, а в діжках – раз на 4–5 днів. Отже, чим меншого розміру посуд, тим швидше висихає в ньому ґрунт і потрібно частіше поливати. У період росту й цвітіння рослини потребують багато вологи і це також слід враховувати, при поливі.

Взимку лимони поливають рідше, а ті, що ростуть у посуді невеликого об'єму або розміщені на підвіконні, де повітря тепле й сухе, поливають щодня. З наближенням весни, коли температура навколишнього повітря значно підвищується, щоб рослини не потерпали від нестачі води, їх поливають частіше.

Дуже важливо встановити норму поливу. Слід пам'ятати, що вода має промочити весь ґрунт у посуді, а не тільки його верхній шар. Необхідно зазначити: як-

що під час садіння чи пересаджування рослини ґрунтосуміш підготовлена правильно (вона родюча, структурна й пухка), то поливи здійснювати не складно. Поливну воду виливають на всю поверхню ґрунту і вона без затримування вбирається ним. За достатньої норми поливу у дренажному отворі у дні посуду з'являються краплі поливної води. Це означає, що ґрунт зволожений достатньо. Коли ж ґрунт не структурний, а важкий і щільний, тоді поливна вода вбирається ґрунтом дуже повільно і спочатку стікає по внутрішніх стінках посуду. У дренажному отворі вода може з'явитися навіть тоді, коли весь кореневмісний шар ґрунту залишиться сухим. У такому випадку полив слід здійснювати невеликими порціями води і довше, доки вода не проникне всередину кореневмісного шару ґрунту.

Якщо під час поливу вода вбирається ґрунтом дуже повільно, тоді полив потрібно здійснювати іншим способом. Горщик з рослиною ставлять у широкий посуд, в який наливають певний об'єм води. Поливна вода за такого способу поливу проникає до коріння через дренажний отвір, у дні горщика, шляхом всмоктування. Коли поливна вода повністю вбереться ґрунтом, що є в горщику, але верхній його шар залишиться сухим, тоді у посуд слід додати поливної води. У випадку, коли верхній шар ґрунту у горщику вологий, а в посуді залишилася вода, це свідчить проте, що кореневмісний шар ґрунту зволожений достатньо. Тоді горщик з рослиною виймають із посуду, а зайву воду зливають. Під час повторного поливу тієї ж рослини вже можна приблизно знати поливну норму. Слід пам'ятати, що надлишковий полив призводить до вимивання розчинених мінеральних солей і збіднення ґрунту.

ЯКА ВОДА ПОТРІБНА ДЛЯ ПОЛИВУ ЦИТРУСОВИХ РОСЛИН?

Найкраще для цього використовувати чисту прісну воду: дощову, снігову або річкову. При використанні води з водопровідної мережі необхідно протягом доби відстояти її або прокип'ятити, чи просто витримати на освітленому сонячним промінням місці в широкому посуді, щоб зменшити в ній вміст шкідливого для рослин хлору та інших дезінфікуючих речовин.

Водопровідна і кринична вода часто містить різні мінеральні солі. За систематичного використання такої води для поливу уже через кілька місяців ґрунт у посуді насичується шкідливими солями (подібно до накипу, який з'являється на стінках чайника при систематичному кип'ятінні в ньому води). Це надає ґрунту лужної реакції. На поверхні ґрунту та по краях горщика з'являються кристалики солей або біло-жовтій наліт. У таких випадках рослини втрачають здатність нормально засвоювати э грунтового розчину необхідні поживні елементи і відстають у рості, починають хворіти, тому їх слід пересадити й замінити ґрунтосуміш у посуді. Отже, водопровідну та криничну (жорстку) воду перед використанням для поливу рослин необхідно прокип'ятити.

Температура поливної води має бути на 2–3°С вища за температуру повітря в приміщенні, де знаходяться рослини. Для поливу цитрусових не бажано використовувати ні холодну воду, ні дуже теплу, бо в обох випадках відмирають ніжні корені, стан рослин погіршується.

Для економного використання вологи ґрунт у посуді необхідно хоча б раз на декаду розпушувати. Це зменшує випаровування вологи ґрунтом та поліпшує його повітряний режим.

Цитрусові рослини походять із субтропічної зони, тому вони вибагливі як до ґрунтової вологи, так і до вологості повітря. При вирощуванні таких рослин у кімнатних умовах повітря має бути не дуже сухим (вологість не нижче 70–75%), але у більшості випадків воно буває не лише сухе, але й гаряче, тому рослини потрібно періодично обприскувати чистою водою. Це можна здійснювати ручним розпилювачем, яким користуються домогосподарки під час прасування білизни.

Обприскування цитрусових рослин водою найкраще здійснювати у вечірні години або вранці. За ясної сонячної погоди, особливо коли рослини знаходяться на освітленому сонцем місці, обприскувати їх вдень не можна. Це може призвести до опіків, особливо на молодих листках і пагонах. При обприскуванні рослин вода на листках та корі пагонів осідає у вигляді крапель,особливо коли рослини вкриті пилом, а сонячні промені, проходячи крізь краплю, яка являє собою лінзу, переломлюються, внаслідок чого на корі та листках з'являються опіки, іноді досить сильні.

В.С. Федоренко

Залежно від системи утримання кролів (надворі чи в приміщенні), розроблено ряд конструкцій кліток. Клітки, поставлені надворі, повинні бути світлі, добре захищені від дощу, снігу, протягів, прямих сонячних променів, забезпечувати постійну сухість і чистоту, нормальні умови для одержання, вирощування і збереження поголів'я кролів.

Утримання і годівля кролів

Для виготовлення таких кліток необхідно передусім дотримуватися щонайменших норм площі, а саме: для дорослої самки чи самця, залежно від породи, має припадати 0,6–0,8 м^2 підлоги, для одного кроленяти до відлучення від самки – 0,06–0,10 м^2, для відлученого молодняку до забою – 0,10–0,15 м^2, для молодняку, відібраного на плем'я, – 0,18–0,20 м^2.

Досить своєрідними є клітки конструкції винахідника, кролівника-любителя Михайлова, які неодноразово змінювалися та удосконалювалися. На кролефермі с. Демня Львівської області використовують такі клітки (див. фото 1, 2). Принциповими особливостями клітки є ряд нововведень, зокрема, будова підлоги, яка виготовлена з дерев'яних рейок із гладкою поверхнею, шириною 40–45 мм, товщиною 35–40 мм, угорі із дещо заокругленими краями. Вони покладені уподовж клітки під кутом 45° до стінок яруса по горизонталі, що запобігає травмуванню кінцівок кролів, особливо молодняку.

Оптимальна відстань між рейками – 18 мм, тому екскременти вільно випадають через щілини. Підлогу для самців-плідників виготовляють із ширших рейок – 80–100 мм. Бажано, щоб каркас підлоги легко знімався для очищення, дезінфекції та ремонту.

Внизу підлоги розташовано піддон, по якому проходять тверді випорожнення, сеча і збираються у герметично закрите відро. З піддона відведено вентиляційну трубу для відбору забрудненого повітря. Позаду клітки (фото 2) обладнано бункерну годівницю для концентрованого корму із запасом на декілька днів, щоб тварини могли споживати корм необмежено (вволю). У клітці є сінні ясла і вакуумна напувалка, що являє собою миску із встановленою поліетиленовою п'ятилітровою каністрою або пляшкою, перевернутою догори дном, горловиною у миску. Вода туди надходить порціями замість випитої.

Найбільшу площу клітки займає материнська секція з маточником, установленим ззаду клітки. До маточника ставлять дерев'яний ящик для окролу самки. Між вигульним відділенням і маточником роблять лаз, величиною 20х20 см для входу й виходу самки та кроленят. Поряд з материнською секцією розташовано відсадкові секції для роздільного утримання відлучених від кролематки самців і самок. За допомогою спеціального знижуючого напругу трансформатора вода в напувалках і гніздовий ящик нагріваються у зимовий період. Така клітка дуже вигідна для надвірного користування, особливо на садово-городніх і дачних ділянках, де можна залишати кролів без нагляду на триваліший період.

Фото 1

Різні конструкції кліток Михайлова та його метод "акселераційного" кролівництва широко обговорюються з-поміж кролівників, виникає багато дискусій. Одні схвалюють, інші заперечують, але мало хто залишається байдужим. Зауважимо, що у цих конструктивних рішеннях багато позитивного, але є й вади, які треба усувати. Слабке місце – система напування кролів, яка потребує технічного поліпшення. Вважаємо, що треба переходити на нінельні автонапувалки. Така клітка і метод її використання самі со-

бою не забезпечують профілактику вірусних захворювань (міксоматозу і геморагічної хвороби) без вакцинації, хоча автор винаходу стверджує протилежне. Багато кролівників, користуючись такими клітками, не робили щеплення від цих хвороб і залишилися без кролів. Звичайно, можна виготовляти простіші та дешевші клітки, але за основу, як взірець, необхідно використовувати клітку Михайлова.

Фото 2

Якщо площа двору невелика, то з метою раціональнішого її використання кролів утримують у двоярусних клітках (фото 3). Їх зробив кролівник-любитель з м. Львова. Між двома ярусами клітки встановлено піддон для збирання фекалій, який необхідно періодично очищати.

За утримання кролів у приміщеннях вигідніше застосовувати сітчасті клітки, які бувають різної величини. У таких клітках, на сітчастій підлозі з величиною вічок 18х18 мм, можна утримувати лише кролів спеціалізованих м'ясних порід (новозеландську, каліфорнійську, термонську), які мають добру опушеність кінцівок і травмування їм не загрожує. У сітчастих клітках можна утримувати також кролів різних м'ясо-шкуркових порід, але з однією умовою – підлога має бути не сітчаста, а дерев'яна.

Фото 3

Отож, виготовлено клітки, придбано кролів. Залишається розв'язати питання: як правильно їх годувати?

У практиці кролівництва застосовують комбінований (змішаний) тип годівлі – концентрованими, соковитими, грубими і зеленими кормами, та сухий тип – концентрованими кормами й сіном або лише повнораціонними гранульованими комбікормами, без сіна. Фізіологічно найвиправданішим для кролів є змішаний тип годівлі. Його широко застосовують на малих фермах, у присадибних господарствах і дачно-городніх ділянках, а сухий тип годівлі – переважно на середніх і великих фермах промислового типу.

Найдешевшими з усіх кормів, що забезпечують низьку собівартість продукції, є зелені корми. З-поміж них кращі є бобові трави: конюшина, люцерна, вика, горох. Кролі охоче поїдають і сіяні злакові трави (тимофіївку, райграс, грястицю), а також дикорослі степові й лісові трави. Найкраще засвоюють кролі бобово-злакову суміш з вмістом 70 % бобових і 30 % злакових.

У присадибних господарствах кролівники з ранньої весни до пізньої осені згодовують кролям кульбабу, подорожник, пирій, деревій, щавель, ромашку, а також листя капусти, зелену масу топінамбура, гичку цукрових і кормових буряків, турнепсу, моркви. Корисно згодовувати кролям у невеликій кількості зелену масу кмину, який має антикокцидійні та антисептичні властивості. Для поліпшення апетиту і процесів травлення кролям дають 2–3 рази на тиждень у малій кількості полин. Літом, у сільській місцевості, на частку зелених кормів припадає 50% і більше поживності добового раціону.

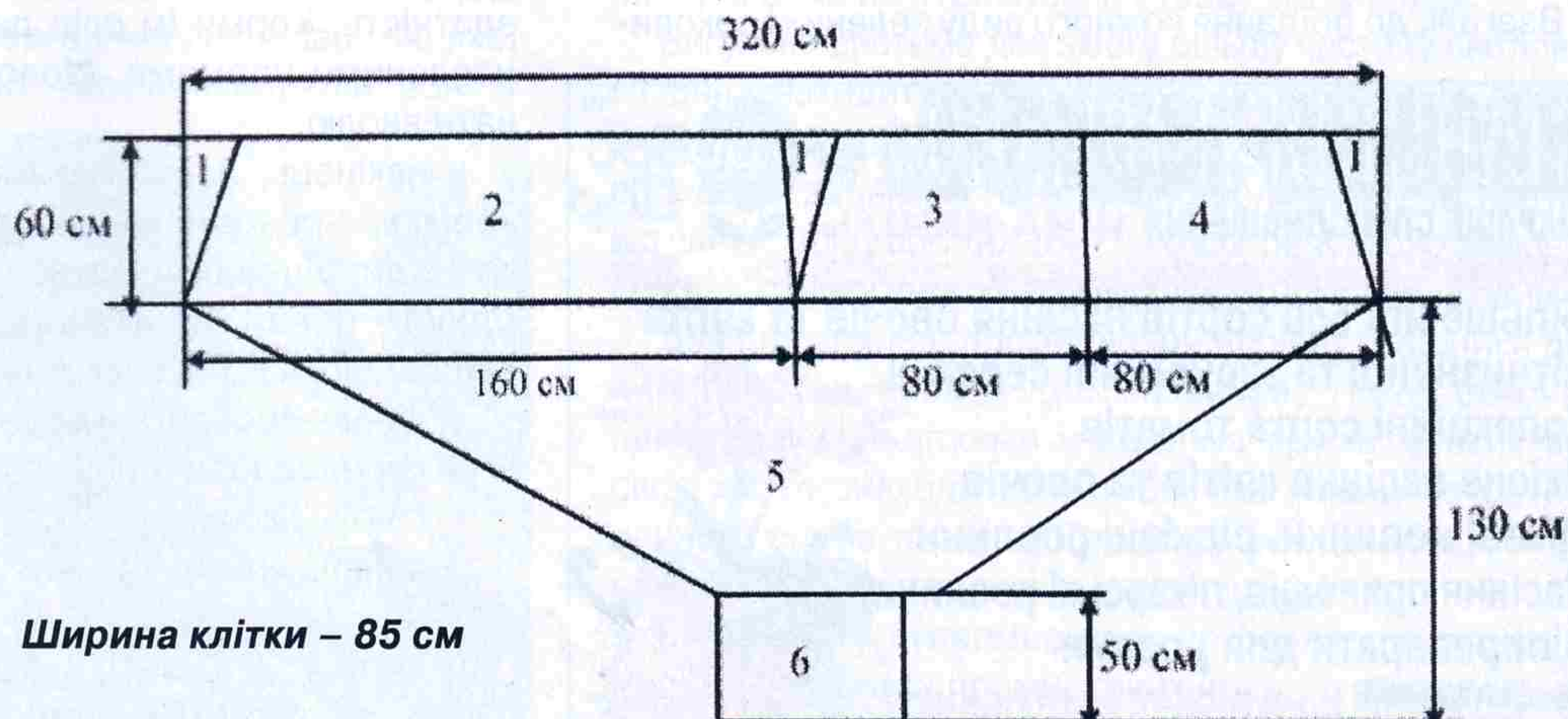

Рис. 1. Трьохсекційна клітка:
1 – сінні ясла; 2 – материнська секція; 3,4 – відсадкові секції; 5 – піддон; 6 – відро для гною.

Поширені породи кролів

Згодовуючи кролям зелену масу, особливо дикорослі трави, необхідно остерігатися отруйних та шкідливих речовин, а саме: чистотілу, жовтцю їдкого, сон-трави, воронячого ока, дурману, чемериці, наперстянки, пасльону, болиголову, блекоти, конвалії.

Отруйні речовини особливо шкідливі для молодняку, оскільки дорослі кролі часто інстинктивно їх не споживають, а кроленята ще не мають такої здатності. Деякі рослини не шкідливі для дорослих кролів, наприклад, молочай, але можуть спричинити надмірні розлади травлення у молодняку. Окремі шкідливі рослини, такі, як жовтець їдкий, у процесі сушіння втрачають свої отруйні властивості, але більшість їх зберігається і після сушіння.

Не можна згодовувати кролям мокрі, прілі, зігріті в купі зелені корми. Зелену масу бажано давати прив'яленою, особливо це стосується молодняку до тримісячного віку, оскільки у цей період відбувається формування органів травлення. У цей час недоцільно їм згодовувати важкоперетравне листя винограду, квасолі. З двомісячного віку молодняк можна поступово, малими дозами привчати до поїдання гички буряків, листя капусти.

Із соковитих кормів кролям згодовують коренеплоди: моркву, кормові буряки, турнепс, брукву, ріпу, топінамбур, куузіку, але найкращим соковитим кормом для кролів є морква. У невеликій кількості можна давати яблука та груші. Цінним кормом є картопля, яку згодовують переважно вареною, окремо або разом з гарбузами, кабачками та здобреною комбікормом, дертю, висівками. Така суміш швидко закисає, тому треба давати її кролям лише свіжою у невеликій кількості й особливо обережно згодовувати молодняку.

Взагалі, до поїдання кожного виду зелених і соковитих кормів тварин слід привчати поступово, протягом не менше шести днів.

Основним грубим кормом для кролів є сіно. Найкраще сіно – бобово-злакове, у якому 70 % становить конюшина або люцерна, а 30% – злаки.

З-поміж концентрованих кормів найкращими є гранульовані комбікорми, до складу яких входять зернові компоненти, відходи їхньої переробки – висівки, макуха, шрот, а також білково-мінерально-вітамінні речовини. Якщо немає можливості їх згодовувати, то використовують зернову суміш, до складу якої входить 50 % вівса, 20 % ячменю, 15 % пшениці і 15 % кукурудзи. З водою або з вареною сумішшю слід згодовувати кухонну сіль, бажано йодовану, з розрахунку 0,5– 2,5 г на голову за добу, залежно від віку.

За комбінованим типом годівлі найпоширеніша структура раціону для кролів у пізньоосінній, зимовий та ранньовесняний періоди така, коли концентровані корми становлять 65 % поживності раціону, соковиті – 15 % і грубі – 20 %.

Дієве ведення кролівництва за новою технологією диктує необхідність годувати кролів необмежено (вволю) за умов цілорічного біологічного їхнього завантаження.

Відтак, ожиріння їм не загрожує, оскільки молодняк протягом чотирьох місяців від народження добре росте, молоді спаровані самки витрачають поживні речовини корму на свій ріст і розвиток плодів. Пізніше вони поєднують лактацію із сукрільністю, а самці-плідники завжди "в роботі".

Якщо дорослі самки і самці деякий час перебувають у стані статевого спокою, що часто трапляється у подвірних господарствах, то не слід їх годувати вволю, бо вони ожиріють і втратять відтворювальну здатність. Корми їм слід давати обмежено, за встановленими нормами. Молодняк завжди треба годувати вволю.

І, накінець, наводимо орієнтовну річну потребу в кормах, з розрахунку на одну самку з приплодом 24 голів, вирощених до чотиримісячного віку, масою тіла однієї голови не менше 4,0 кг, із врахуванням відповідної частки самця-плідника, а саме:

- концентровані корми – 420 кг;
- коренеплоди – 250 кг;
- сіно – 120 кг;
- зелена маса – 425 кг.

Я.В. Лесик,
кандидат ветеринарних наук,
старший науковий співробітник
Інституту біології тварин НААН
І.А. Дубинка,
кандидат біологічних наук

Органічна ферма: стиль життя і сімейний бізнес

Віднедавна споживання органічних продуктів набуває дедалі більшого поширення у світі, та й саме поняття "органіка" стає модним брендом, необхідним аксесуаром сучасного життя, особливо для мешканців великих мегаполісів. Нарешті люди мають можливість харчуватися натуральною їжею, вирощеною без застосування хімічних засобів обробітку ґрунту. Тепер на ньому можна вирощувати овочі та зернові без обприскування отрутохімікатами, а в тваринництві не використовувати антибіотики і стимулятори.

Хоча слід зазначити, що без сільськогосподарського виробництва за інтенсивними технологіями також не обійтися, тож воно існуватиме й надалі. Але тепер кожний споживач має право вибирати, яким продуктам надавати перевагу. Однак у наш час щороку з'являється дедалі більше людей, для яких "органіка" – це не данина моді, а власна філософія і стиль життя. Під цим словом вони розуміють дбайливе ставлення до землі, розуміння її цінності та потреби у відновленні, ставлення до тварин, яких люди годують і які годують людей, тобто їхній принцип – партнерські стосунки з навколишнім світом.

Одним із таких ентузіастів своєї справи є Тетяна В'ячеславівна Яблонська, органічне господарство якої знаходиться в екологічно чистій курортній зоні у Вінницькій області, на достатній віддаленості від великих міст та промислових підприємств. Основна спеціалізація господарства – виробництво яєць та овочівництво, що є формою здорового харчування.

Як уже зазначалося, органічне господарювання передбачає дбайливе ставлення до землі, навколишнього середовища, до тварин і спрямоване на відновлення природного біорізноманіття. За такого господарювання не використовуються хімічні засоби захисту рослин та препарати для боротьби зі шкідниками, штучні стимулятори росту, антибіотики. Також категорично заборонене використання генно-модифікованих організмів у будь-яких проявах. Щодо птиці, то вона повинна утримуватися відповідно до сучасних вимог та стандартів, тобто мати достатній простір для прояву природної поведінки (утримання в клітках заборонене).

Умови умовам різняться

Коли ми вирішили долучитися до органічного сільського господарювання, то орієнтувалися саме на такі засади. Наш пташник обладнано вікнами для доступу денного світла та необхідною кількістю виходів. Це потрібно для того, щоб птиця не скупчувалася в момент виходу на прогулянку, а отже не отримувала стресу від тисняви.

Вигульна система дає змогу більшу частину світлового дня знаходитися на спеціально відведеній площі, вкритій травою – 4 $м^2$ на одну курку. На випасі для птиці обладнані затінюючі навіси, щоб вона могла сховатися від спеки, дощу або хижаків. Також передбачено зимовий сад для комфортного перебування птиці надворі взимку.

Для порівняння, промисловий варіант пташника для виробництва яєць – це, зазвичай, глухе бетонне приміщення з клітками у декілька ярусів, в яких все своє життя знаходиться птиця, яка ніколи не бачила денного світла та зеленої трави, тож і цінність для організму людини таких яєць дуже сумнівна.

Коли мені в супермаркетах потрапляє на очі напис "біо" на упаковках промислових яєць, то я розумію, що це лише хитрий маркетинговий хід, який влучно "б'є в ціль". Адже, дивлячись на зелену етикетку з таким написом, покупці підсвідомо віддають їй перевагу.

Шкода, що дуже часто людей таким чином вводять в

оману, бо насправді органічні яйця мають повністю відповідати органічним стандартам Євросоюзу. Свідоцтво тому – спеціальний сертифікат, що підтверджує європейські стандарти.

У нашому господарстві птиця отримує корм (пшениця, ячмінь, кукурудза), який вирощений на органічних полях та має статус органічного зерна, що також підтверджується відповідним сертифікатом європейського контролюючого органу. Тобто, зерно для наших курей вирощене без застосування хімічних добрив і не походить з генно-модифікованого насіння. Також наша птиця обов'язково отримує кормові добавки – буряки, гарбузи, зелену траву тощо.

Щодо несучості, то тут також порівняння не на користь промислового птахівництва. Бо там за допомогою стимуляторів курку в клітці примушують нестися щодня, хоча, як відомо, самою природою у ній закладена можливість давати одне яйце раз на два дні. Які результати можна отримати від такого господарювання? За такої інтенсивної і навіть до певної міри "звірячої" експлуатації птиця живе менше року. На відміну від органічного господарювання, під час якого птиця має вдосталь корму, свіжої криничної води, можливість вигулу та природного процесу виробництва яєць. Звичайно, вони можуть відрізнятися одне від одного за формою, розміром, забарвленням жовтка та шкаралупи, адже цими процесами людина не керує, а все відбувається природно. Однак саме в цьому і полягає цінність органічного продукту та його справжня надзвичайно висока якість.

Чому органічне і чому саме яйця?

Нас часто запитують: чому ми обрали варіант органічного сільського господарства і чому віддали перевагу саме виробництву яєць? Відповісти на ці чи не найголовніші запитання можливо лише тоді, коли людина власним розумом дійшла до осмислення нашого сьогодення, до розуміння шкідливості більшості продуктів, які пропонує у наш час торговельна мережа, якщо вона перестала купуватися на широко розрекламовані "дешеві, але поживні" курячі стегенця або "надзвичайно смачні" напівфабрикати, які заполонили полиці наших супермаркетів.

Над цими питаннями варто замислитися кожному. Свого часу вони постали і переді мною і, скажу відверто, не давали мені спокійно жити. Адже, як кожна мати, що піклується про власних дітей, я дуже хочу, аби вони жили в хороших умовах, дихали чистим повітрям і, головне, харчувалися якісними продуктами, бо це – основа їхнього майбутнього здоров'я і довголіття.

Я багато читала і чула про те, скільки і чим обробляються овочі та фрукти, з чого нині виробляють ковбасу і м'ясо. Саме тому мій вибір був на користь органічного виробництва. Проте, чи можна бути впевненим, що ті чи інші продукти вирощені саме за такою технологією, а не просто подані під "біо"-соусом? На жаль, у наш час почастішали випадки, коли заради отримання власних прибутків різні сільгоспвиробники видають свою продукцію за екологічно чисту, але доказів цьому немає, а сама інформація про це – за сімома замками.

Сприяє цьому і той факт, що й донині у нашій країні не регулюється ринок органічних продуктів, а об'єми продажу продуктових товарів щороку суттєво зростають. А відтак фальсифікованих продуктів стає дедалі більше. Ось і залишається на совісті керівництва магазинів складний вибір: користуватися довірливістю покупців чи продавати якісні й офіційно сертифіковані продукти.

Ось чому вибір на користь сертифікованого продукту ми зробили свідомо й виважено.

Дещо про органічні яйця

Ось уже сотні й тисячі років яйця складають важливу частину раціону харчування людини. Та це й не дивно, адже в них сконцентровані життєво важливі, добре збалансовані речовини. Яйця – це єдиний продукт, який засвоюється організмом на 97–98%, практично не залишаючи шлаків у кишківнику, а їхній білок має найвищу харчову цінність з-поміж усіх білків тваринного походження. А ще яйця містять кальцій, залізо, марганець, цинк, вітаміни групи А, Е, В. Вони корисні для кровотворення, зміцнюють кістки й суглоби, стимулюють імунну систему, підвищують розумову працездатність і нейтралізують шкідливий вплив оточуючого середовища.

Саме тому, коли ми вирішили зайнятися органічним птахівництвом, найголовнішим завданням для нас було забезпечити якість і безпечність цього дієтичного продукту. Тепер я можу бути спокійна, бо моя родина споживає по-справжньому корисний продукт, а ще приємно чути слова вдячності від тих людей, які спробували яйця від наших курей і тепер стали нашими постійними покупцями та прихильниками органічного харчування.

Як уже зазначалося, окрім користі людям, органічне господарювання поліпшує і наше довкілля. Адже ми на своїй земельній ділянці не застосовуємо гербіциди, після збирання основного врожаю сіємо сидерати (люпин, гірчиця, люцерна, редька олійна, жито). Зелену масу цих рослин заорюємо в землю, а вони, в свою чергу, утримують вологу та накопичують гумус. У такий спосіб суттєво поліпшується якість ґрунту.

Завдяки посіяним на ділянці нашого господарстві лікарським та медоносним травам шавлії, чистотілу та фацелії збільшується кількість корисних комах, які запилюють культурні рослини та знищують шкідників. Пташиний послід разом з рослинними рештками ми обов'язково компостуємо та вносимо в землю перед садінням овочів. Для збирання сміття у господарстві використовуємо поліетиленові пакети з трирічним терміном розкладання. Тож працюємо практично без відходів.

Не менш важливим питанням у фермерському птахівництві є пакування яєць. У нашому господарстві пакування здійснюється в тару з вторинної переробки. Задля збереження енергоресурсів ми використовуємо таймери на включення та спеціальні економні лампи у пташнику.

Щоб бути в курсі всіх новинок та цікавих розробок науковців і фахівців із птахівництва, намагаємося відвідувати різні виставки та інші інформативні заходи. Це дуже корисно для нас, бо там завжди є чому повчитися. Наприклад, під час відвідування профільної європейської органічної виставки BIOFACH-2011, яка відбулася в Німеччині, побачили багато цікавого, нового. А ще вирішили збирати дощову і талу воду, бо вона дуже корисна для поливу рослин. У наших найближчих планах – встановити сонячні батареї на дахах підсобних приміщень, щоб забезпечити енергопотреби власного господарства та в майбутньому заощадити певні кошти.

Без труднощів не обійшлося

Однак не все так гладко у нашому господарстві, як може здатися на перший погляд. Адже ще Вольтер казав: "Ніколи не буває великих справ без великих труднощів". Тож у фермерському птахівництві, як і в будь-якій іншій справі, не обходиться без труднощів. Тим більше, коли тільки розпочинаєш якусь нову справу. Але ж у народі кажуть, що під лежачий камінь вода не тече. Тому ми впевнені, що поступово вирішимо всі проблеми і подолаємо труднощі.

Однак деякі з них не залежать від нас чи нашого бажання працювати. Зокрема, у нас виникали певні труднощі ще на етапі будівництва виробничих потужностей, адже в Україні відсутня така галузь, як органічне сільське господарство, а отже і обладнання, що відповідає європейським стандартам, складно придбати. Доводилося все виготовляти за спеціальними замовленнями, що значно здорожчувало вартість започаткованого проекту.

Щоб отримати конструктивні рішення та конкретні поради, доводилося звертатися до зарубіжних колег, яких згадуємо із великою вдячністю, бо вони охоче ділилися власним досвідом і знаннями. Також у багатьох випадках ми змушені були експериментувати та винаходити власні рецепти вирішення тих чи інших проблем.

Чим більше покупців, тим доступніша ціна

У жовтні минулого року ми брали участь у ярмарку органічних продуктів, організованому асоціацією виробників "БІОЛан Україна". Про нього вже йшла мова на сторінках журналу "Дім, сад, город". На цей захід ми привезли нашу продукцію і кілька курочок та півника, який того дня кукурікав на весь Контрактовий ярмарок у Києві.

Усі відвідувачі – і дорослі, а ще більше діти – раділи від зустрічі з "авторами" органічних яєчок. Чимало людей, побачивши нашу продукцію, підходили, розпитували, цікавилися всім. Із розмов ми зрозуміли, що певна частина з них – це так звані свідомі "органіки", які прагнуть постійно споживати таку продукцію. Однак нам було дуже приємно, що багато пересічних городян, вперше почувши про органічні продукти, замислилися над системою свого харчування і зацікавилися продукцією.

Така ситуація дуже радує і надихає, адже вона лише на користь нам, українцям. До того ж, чим масовішим стане покупець, тим доступнішою буде ціна на органічну продукцію. Наприклад, у Європі органічні продукти можна побачити на полицях практично в кожному продуктовому супермаркеті поряд зі своїми традиційними аналогами. При цьому ціна відрізняється на 10–20%. А що в нас в Україні? На жаль, поки що ціни дуже різняться – інколи навіть на 50–100%.

Щодо нашого сімейного господарства, то ми завжди прагнули, щоб органічні яйця було доступними якомога більшій кількості споживачів з різним рівнем життя. І, до речі, на цьому ярмарку в Києві ми ще більше впевнилися у правильності свого вибору. Адже органічне сільське господарство – дуже нелегка й трудомістка праця, але коли відчуваєш, що долучаєшся до важливої справи і приносиш користь собі і людям, це переважує все.

Насамкінець зазначимо, що органічна ферма – це сімейна справа, яка стала стилем нашого життя. Ми хочемо поділитися найкращим, щоб люди могли із задоволенням та без будь-якого остраху куштувати приготовлені з різноманітних продуктів страви разом зі своїми дітьми, бо ці продукти – органічні, а відтак – найкращі!

Т.В. Яблонська,
Вінницька обл.

Страви до свята

Я дуже люблю готувати і вже давно збираю кулінарні рецепти різних смачних страв. Моя донька Юлія також вивчилася на кухаря-кондитера. Вона вже працює і дуже задоволена своєю професією. Я пропоную господиням рецепти, які можна використати на Новий рік і Різдво.

З повагою ***Валентина Боділ,***
с. Ждани Лубенського р-ну Полтавської обл.

Кутя різдвяна

Треба мати: 400 г пшениці (якщо пшениці немає, можна використати пшеничну крупу), 1 склянку маку, 1 склянку меду, 1 склянку родзинок, 0,5 склянки ядер грецьких горіхів, 0,5 літра кип'яченої води для розтирання маку.

Пшеницю перебрати, промити, залити водою і відварити до готовності. Мак перебрати, залити кип'яченою водою і дати настоятися протягом години. Воду злити, а мак добре розтерти у макітрі, додаючи киплячу воду. Потім додати подрібнені ядра горіхів, мед, родзинки і змішати з охолодженою вареною пшеницею. За давньою традицією до куті треба подавати узвар.

Узвар

Треба мати: по 100 г сушених груш, яблук, вишень, слив, 50 г родзинок, 200 г цукру або меду, 2 літра води.

Сухофрукти потрібно перебрати і старанно промити. Залити водою, додати цукор або мед, закрити кришкою і варити на малому вогні протягом трьох годин. Потім винести узвар у прохолодне місце, щоб настоявся.

Смажена індичка, фарширована фруктами

Треба мати: 1 тушку індички, 1 столову ложку сметани, сіль, перець за смаком.

Для начинки: 2 кислих яблука, 6 абрикосів, 2 грона винограду, 0,5 склянки лісових горіхів, 1 цибулину, 2 зубки часнику, 100 г вершкового масла, 1 склянку білого сухого вина, 3 столових ложки борошна, потрушки індички (печінка, серце, шлунок), два курячих бульйонних кубики, чорний мелений перець, 1 чайну ложку спеції карі.

Випатрайте тушку індички, натріть її сіллю з перцем.

Приготуйте начинку: присмажте дрібно нарізані потрушки з цибулею та часником. Додайте подрібнений бульйонний кубик, яблука, нарізані шматочками, абрикоси, половинки ягід винограду без кісточок, подрібнені горіхи.

М'яке вершкове масло змішайте з борошном і посічіть ножем. Заправте всю цю масу перцем і карі. Заповніть тушку індички отриманою масою і зашийте ниткою. Зверху змастіть тушку сметаною. Запікайте за температури 190°С протягом 4 год., перевертаючи тушку й поливаючи її соком, що виділився. Якщо соку мало, візьміть курячий бульйон. Подаючи індичку до столу, не забудьте видалити нитки. Прикрасити страву можна свіжими ягодами, фруктами і зеленню.

Капусняк "Різдвяний"

Треба мати: 0,5 кг квашеної капусти, 1 л капустяного розсолу, 100 г сушених грибів, по 50 г масла, жиру (або олії), борошно, 150 г копченої ковбаси, 200 г вершків (або згущеного молока без цукру), 1 цибулину, прянощі кладемо за смаком.

Якщо квашена капуста або її розсіл не містять чорного перцю, кмину, лаврового листа, то ці приправи слід додавати за смаком. Капусту з розсолом поставити на вогонь. Якщо розсіл занадто кислий, то частину його слід замінити водою. Сушені гриби ошпарити окропом, помити, нарізати і покласти в капусняк. За смаком капусняк посолити, додати чорний перець, кмин, лавровий лист і цукор.

У процесі варіння в капусняк покласти нарізану кубиками ковбасу. Варити близько 1,5 години.

Заправка: цибулю дрібно посікти, підсмажити до золотистого кольору на олії (або жирі) і додати борошно. Борошно також попередньо обсмажити до золотистого кольору, залити трьома літрами води і прокип'ятити, постійно помішуючи. Готову заправку влити у капусняк через сито незадовго до готовності. Трохи проварити, потім вилити вершки або несолодке згущене молоко, попередньо розмішавши з невеликою кількістю борошна. Знову трохи проварити і зняти з вогню.

Плов зі стегенцями та грибами

Треба мати: 2 курячих стегенця, 500–600 г відвареного рису, 200 г свіжих печериць, 100 г соєвого соусу, 2 цибулини, 1 склянку бульйону, 4 столові ложки вершкового масла, 12 оливок, сіль, перець за смаком.

Із стегенець зняти шкірку і видалити кістки, отримуємо філе. Філе нарізати кубиками, обсмажити в олії до золотистої шкоринки, посолити і поперчити. Цибулю ріжемо напівкільцями, печериці – дрібними скибочками і обсмажуємо з цибулею в олії. Якщо брати інші

гриби, то їх потрібно обов'язково відварити. До філе додати цибулю з грибами та залити м'ясним бульйоном і довести до кипіння. Потім зменшити вогонь і варити ще 15 хв. За 5 хв. до завершення варіння додати за смаком соєвий соус. Готовий плов викласти гіркою. Прикрасити зеленню та оливками.

Реберця "Медові"

Треба мати: 2 кг реберець (свинячих, баранячих або телячих), 2 великі цибулини, 4 зубки часнику, 8 столових ложок оцту, 8 столових ложок меду, сушені прянощі, 0,5 склянки олії, сіль, перець за смаком.

Цибулю почистити і дрібно посікти. Часник пропустити через часникодавку. Приготувати маринад з оцту, меду, цибулі,часнику, червоного перцю, масла і солі. М'ясо змішати з маринадом і не менш як на дві години поставити у холодильник, а ще краще на добу.

Перед тим, як м'ясо викладати на гриль, потрібно зчистити маринад з ребер, змастити їх олією і смажити на грилі протягом 30 хвилин, час від часу перевертаючи. Подавати до столу, прикрасивши зеленню.

Порося смажене з начинкою

Треба мати: одну тушку молочного поросяти, 300 г яловичини або телятини, печінку, нирки, легені, серце поросяти, 2 столові ложки масла, 2 скибочки булки без скоринки, 2 яйця, 1 цибулину, 1 морквину. Сіль, перець – за смаком.

У підготовленої тушки поросяти розрізати черевце і грудинку. Видалити всі кістки, крім кісток голови і ніжок. Натерти сіллю і залишити на 30 хв. Серце, легені, нирки й печінку відварити у підсоленій воді, трохи охолодити і нарізати невеликими шматочками. До них додати промиту і нарізану шматочками яловичину або телятину, почищену й нарізану шматочками моркву та цибулю. Продукти двічі пропустити через м'ясорубку, додати розтерте масло, замочену у молоці булку, яєчні жовтки, сіль, перець. Додати трохи бульйону та збиті білки. Все перемішати. Цим фаршем начинити підготовлену тушку поросяти. Зашити черево і смажити порося в духовці протягом 1,5 год. Коли почне утворюватися рум'яна шкоринка, влити 1 склянку бульйону. Бульйоном і соком, що виділився, поливати порося. Щоб вуха і хвіст не підгоріли, їх обмотують фольгою.

Готове порося викласти на блюдо, видалити нитки й нарізати порційними шматками. Коли порося охолоне, полити густим майонезом і посипати подрібненою зеленню петрушки. Не забудьте про таку приправу, як хрін.

Солодощі до святкового столу

Десерт "Шапка Діда Мороза"

Для бісквітного тіста треба мати: 5 яєць, 75 г борошна, 150 г цукру, 1 пакетик розпушувача або погашену оцтом чайну ложечку соди, 1 пакетик ванільного цукру, 2 чайних ложечки порошку какао, дрібку солі.

Для крему треба мати: 100 г вершкового масла, 1 банку згущеного молока, готовий заварний або ванільний пудинг.

Для прикрашання треба мати: кокосову стружку, плитку шоколаду.

Відділити жовтки від білків і збити окремо. Потім обережно з'єднати, щоб не погасити піну. Поступово всипати цукор і продовжувати збивати ще 10 хв. до утворення густої піни. Потім додати ванільний цукор, розпушувач або соду, всипати просіяне борошно, крохмаль, сіль і перемішати до однорідної маси. Підготовлене тісто викласти на деко, застелене промасленим папером, і випікати до готовності за температури 150–200°С. Готовність визначаємо дерев'яною шпажкою.

А тим часом готуємо крем. Збиваємо масло із згущеним молоком і готуємо згідно вказівок на упаковці ванільного або заварного пудингу.

За допомогою склянки вирізуємо кружечки з бісквітного коржа (як на пельмені). Розподіляємо кружальця бісквіту по два і змазуємо кремом всередині. Ним треба обмастити і боки. Коли крем трохи охолоне, бокові частини слід обваляти у підготовленій білій кокосовій стружці. Кокосова стружка продається готовою, або її можна приготувати самому, потерши м'якоть кокоса на тертушці. Верх шапки Діда Мороза треба полити розтопленим на водяній бані шоколадом. Таким десертом охоче ласують не лише діти, але й дорослі.

Пундики для дітей та дорослих

Треба мати: повну склянку (250 мл) води, 130 г вершкового масла або маргарину для випічки, дрібку солі, 300 г борошна, 4 яйця, одну чайну ложечку рафінованої олії.

Воду кип'ятимо, розчиняємо у ній масло, додаємо дрібку солі. В киплячу воду з маслом всипаємо всю кількість борошна, добре вимішуємо заварне тісто, знімаємо з вогню і вимішуємо до однорідної маси. Це буде не легко, тому що тісто дуже густе. В тепле тісто вбиваємо по одному яйцю, вимішуємо і знову додаємо яйце. Отримаємо в'язке тісто.

На деко, вистелене папером, змащеним жиром, чайною ложечкою, змоченою у холодній воді, або кондитерським шприцом висаджуємо однакові кульки з тіста. Ставимо у духовку, нагріту до 200°С, і знижуємо температуру до 180°С. Випікаємо 35 хв. Духовку під час випікання відкривати не можна, бо інакше пундики осядуть.

Коли пундики охолонуть, їх треба розрізати по горизонталі (вони всередині мають бути напівпорожні), і начинити будь-яким кремом – заварним, масляним або маковим чи будь-яким іншим. Найпростіше використати заварний крем, який продається в пакетах або у брикетах. Його треба приготувати згідно інструкції на упаковці. Начинені кремом пундики треба викласти на блюдо і зверху притрусити цукровою пудрою.

Рецепти солодощів надіслала
Лідія Майборода

Вітаємо переможців!

23 грудня 2011 р. у черговий раз підведені підсумки конкурсу "Передплата-2012" за талонами, надрукованими у "ДСГ" № 10 за 2011 р. У конкурсі взяли участь 982 читачі, які вчасно надіслали талон до редакції. Високоякісне насіння овочевих і квіткових культур та добірку цікавої й корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. Антонюк Леонід Васильович, с. Красилівка Житомирської обл.
2. Беренда Микола Миколайович, смт Лужани Чернівецької обл.
3. Берун Антоніна Іванівна, смт Павлиш Кіровоградської обл.
4. Біла Ольга Едуардівна, с. Жовтень Донецької обл.
5. Бондаренко Григорій Дмитрович, с. Привільне Дніпропетровської обл.
6. Бондарчук Анастасій Наумович, с. Громівка Херсонської обл.
7. Бульбак Микола Феодосійович, с. Шевченкове Вінницької обл.
8. Вишнівський Петро Марцінович, с. Карабачин Житомирської обл.
9. Гончаренко Світлана Миколаївна, с. Прибужани Миколаївської обл.
10. Дзюба Анатолій Миколайович, с. Ковтунове Сумської обл.
11. Дробаха Володимир Миколайович, с. Попівка Черкаської обл.
12. Зажерило Віталій Васильович, с. Богданівка Миколаївської обл.
13. Ільків Володимир Дмитрович, смт Коропець Тернопільської обл.
14. Казанівський Володимир Богданович, с. Хмільно Львівської обл.
15. Клюйко Галина Федорівна, м. Дубровиця Рівненської обл.
16. Кохан Тетяна Дмитрівна, с. Рідна Україна Херсонської обл.
17. Кузь Володимир Денисович, с. В-Долина Полтавської обл.
18. Лісненко Людмила Віталіївна, м. Ромни Сумської обл.
19. Любінський Богдан Юрійович, с. Таурів Тернопільської обл.
20. Макаренко Юлія Григорівна, с. В-Дальник Одеської обл.
21. Мандзеровський Анатолій Сергійович, с. Гуменці Хмельницької обл.
22. Марченко Світлана Володимирівна, м. Севастополь АР Крим.
23. Марченко Тетяна Михайлівна, м. Вишгород Київської обл.
24. Матяшина Наталія Іванівна, с. Успенка Кіровоградської обл.
25. Момот Ольга Олександрівна, м. Рівне.
26. Муха Людмила Віталіївна, с. Переможне Запорізької обл.
27. Найда Микола Дмитрович, с. Реваківці Чернівецької обл.
28. Новобранцева Валентина Михайлівна, с. Новоайдар Луганської обл.
29. Олексюк Станіслав Васильович, с. Кобринова-Гребля Черкаської обл.
30. Олійник Василь Іванович, м. Коломия Івано-Франківської обл.
31. Піхота Марія Михайлівна, м. Борислав Львівської обл.
32. Позняк Євдокія Юхимівна, с. Перебудова Чернігівської обл.
33. Рябініна Ніна Анатоліївна, с. В-Проходи Харківської обл.
34. Сасай Микола Степанович, с. Дерцен Закарпатської обл.
35. Ситник Олег Олексійович, смт Сахновщина Харківської обл.
36. Слюсарева Анна Андріївна, м. Ялта АР Крим.
37. Стабіна Людмила Тимофіївна, с. В-Костромка Дніпропетровської обл.
38. Степанова Анна Дмитрівна, с. Нові Трояни Одеської обл.
39. Стужук Надія Олександрівна, м. Ківерці Волинської обл.
40. Фартух Микола Іванович, м. Краматорськ Донецької обл.
41. Хорольська Марія Михайлівна, с. Молодиківщина Полтавської обл.
42. Хохлов Сергій Анатолійович, м. Красний Луч Луганської обл.
43. Черната Іван Сергійович, с. Сподахи Вінницької обл.
44. Шамрицький Микола Митрофанович, с. Кірове Запорізької обл.
45. Шелестюк Григорій Дмитрович, м. Волочиськ Хмельницької обл.
46. Шепет Світлана Михайлівна, с. Матюші Київської обл.
47. Шишко Галина Андріївна, с. Холопичі Волинської обл.
48. Яворський Микола Антонович, смт Обертин Івано-Франківської обл.
49. Яковенко Василь Романович, с. Пльохів Чернігівської обл.
50. Ярмола Віктор Васильович, с. Лавриків Львівської обл.

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№ 1 (277), січень, 2012 р.
Головний редактор
М.І. Халимоненко
Головний художник
Т.П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К. Донгаш, І.Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **О.В.Кисленко**
Комерційний директор **Г.А.Донець**
Реклама **Н.В.Васильєва**
тел.: (044) 223-38-17,
тел.: (044) 222-93-17,
E-mail:vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 23.12.2011 р.
Загальний тираж 141 558 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП-680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у друкарні ТОВ "ПК "Онікс-Принт", *м. Київ, вул. Львівська, 22а.*
Тел.: (044) 390-00-03
Замовлення № 0091

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — 98881.

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС "ЕКСПОЦЕНТР УКРАЇНИ"

14–17 березня

Дванадцята національна
спеціалізована
виставка-ярмарок

УКРАЇНА Аграрна'2012

Спеціалізовані експозиції:
ЗЕМЛЕРОБСТВО, САДІВНИЦВО, СІЛЬГОСПМАШ,
БІОЕНЕРГЕТИКА, БІОКОМПЛЕКСИ, ІНПРОДМАШ

Науковий потенціал галузей сільського господарства;
технології виробництва і переробки продукції рослинництва
і тваринництва. Ветеринарні препарати, міні-техніка та запчастини.
Лізинг, банківські послуги. Системи обробки ґрунту.
Вирощування і захист зернових, зернобобових, технічних культур.
Овочівництво і тепличне господарство. Утилізація відходів,
їх переробка на корми і добрива. Комплекс машин для забезпечення
виробництва і переробки с/г продукції.

Організатор:
Національний комплекс «Експоцентр України»
За підтримки:
Міністерства аграрної політики та продовольства України,
Національної академії аграрних наук України

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС "ЕКСПОЦЕНТР УКРАЇНИ"

МСП 03680, м. Київ,
пр-т Академіка Глушкова, 1
www.expocenter.com.ua

тел.: (044) 596-91-08, 596-94-46
тел./факс: (044) 596-98-01,
тел. моб.: (067) 247-70-01
E-mail: agro@expocenter.com.ua

Індекс 74142. ISSN 1814—4357. Дім, сад, город. №1 (277). 2012. 1—48 с. Ціна договірна.